

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN
AZA İNDİRİLMESİ, KURAKLIKLARLA MÜCADELE VE SU
KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ
AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU**

**(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170,
1221, 1305, 1434, 1518, 1806, 1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391,
2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647, 3677,
3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)**

TUTANAK DERGİSİ

**4'üncü Toplantı
13 Nisan 2021 Salı**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Veysel Eroğlu'nun, herkesin ramazanı şerifini tebrik ettiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Alparslan Bayraktar'ın, Bakanlığın iklim değişikliğiyle ilgili enerji politikaları, enerji görünümü, iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetleri ve sera gazı emisyonları ile müzakerelerde Bakanlığın görev alanındaki hususlar hakkında sunumu

2.- Sağlık Bakan Yardımcısı Tolga Tolunay'ın, iklim değişikliğinin sağlık

üzerine olumsuz etkilerinin azaltılması perspektifinde planlanan çalışmalar hakkında sunumu

3.- Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan'ın, Bakanlığın küresel iklim değişikliğine yönelik politikaları ve projeleri hakkında sunumu

**KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN AZA İNDİRİLMESİ,
KURAKLIKLA MÜCADELE VE SU KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170, 1221, 1305, 1434, 1518, 1806,
1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391, 2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647,
3677, 3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)

**4'üncü Toplantı
13 Nisan 2021 Salı**

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 15.01'de açılarak iki oturum yaptı.

Komisyon Başkanı Veysel Eroğlu, herkesin ramazanşerifini tebrik ettiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklama yaptı.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Alparslan Bayraktar tarafından, Bakanlığın iklim değişikliğiyle ilgili enerji politikaları, enerji görünümü, iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetleri ve sera gazı emisyonları ile müzakerelerde Bakanlığın görev alanındaki hususlar,

Sağlık Bakan Yardımcısı Tolga Tolunay tarafından, iklim değişikliğinin sağlık üzerine olumsuz etkilerinin azaltılması perspektifinde planlanan çalışmalar

Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan tarafından, Bakanlığın küresel iklim değişikliğine yönelik politikaları ve projeleri,

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 18.47'de toplantıya son verildi.

13 Nisan 2021 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.01

BAŞKAN: Veysel EROĞLU (Afyonkarahisar)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)

SÖZCÜ: Semra KAPLAN KIVIRCIK (Manisa)

KÂTİP: Hasan KALYONCU (İzmir)

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Toplantıyı açıyorum, hayırlı olsun. (*)

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Veysel Eroğlu'nun, herkesin ramazanı şerifini tebrik ettiğine ve Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ayrıca, bugün ramazanın ilk günü, herkesin ramazanı şerifini gönülden tebrik ediyorum. İnşallah bu ramazan vesilesiyle hem milletimiz hem de dünya bu salgın belasından kurtulur. Hepinize sıhhat, afiyet diliyorum inşallah, hayırlı olsun.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Teşekkür ediyoruz Başkanım, sağ olun; sizin de ramazanınız mübarek olsun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Âmin.

Şimdi, efendim, bugünkü program gereğince iklim değişikliğiyle alakalı sunumlar yapılacak. Bugünkü sunumda ilk önce, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından Bakan Yardımcısı Doktor Alparslan Bayraktar, daha sonra, özellikle Sağlık Bakan Yardımcısı Doçent Doktor Tolga Tolunay -yeni Bakan Yardımcısı oldu, hayırlı olsun- bir de Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Doktor Ömer Fatih Sayan sunum yapacak; böylece 3 Bakan Yardımcısını dinleyeceğiz, 3 önemli Bakanlığı dinlemiş olacağız. Ben hemen sözü müsaadenizle Sayın Bakan Yardımcısı Alparslan Bey'e veriyorum.

Buyurun efendim.

III.- SUNUMLAR

1.- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Alparslan Bayraktar'ın, Bakanlığın iklim değişikliğiyle ilgili enerji politikaları, enerji görünümü, iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetleri ve sera gazı emisyonları ile müzakerelerde Bakanlığın görev alanındaki hususlar hakkında sunumu

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Bütün hazırunu, heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu Komisyon kapsamında iklim değişikliği ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının politikaları, enerji görünümü, iklim değişikliğiyle mücadelede özellikle yenilenebilir enerji, enerji verimliliğinin, nükleer, doğal gaz, bütün bunlarla, iklim değişikliğiyle nasıl mücadele ediyoruz noktasındaki faaliyetlerimizi ve sera gazı emisyonları ve iklim değişikliği müzakerelerindeki pozisyonumuzla alakalı Bakanlığımızın görev alanındaki hususlarda heyetinizi bilgilendirmek istiyorum.

(*) Coronavirus salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olarak misyonumuz: Enerji kaynaklarını ve tabii kaynakları verimli ve çevreye duyarlı şekilde değerlendirerek ülke refahına en yüksek katkısı sağlamak. Dolayısıyla, sadece arz güvenliği, sadece enerjinin kesintisiz, kaliteli, sürekli tedariki değil, aynı zamanda çevreyle uyumlu tedariki noktasında da bir misyon edinmiş durumdayız. 2017 yılında açıkladığımız bir Millî Enerji ve Maden Politikası var. Bu politikanın temel 3 ayağı var; bir tanesi arz güvenliği, bir tanesi yerleştirme ve diğeri, öngörülebilir piyasa. Keza bu politikanın yansımaları On Birinci Kalkınma Planı'nda net bir şekilde görüyoruz. Biraz önce ifade ettiğim gibi enerjinin kaliteli, sürekli, güvenli bir şekilde vatandaşlarımıza ulaştırılması, uygun maliyetlerle, düşük maliyetlerle ulaştırılması da en önemli hedeflerimiz arasında. Aslında bakarsanız, belki geçmeden şunu söylemem lazım: Bütün bu enerji politikamız, ülkemizin enerjiyle alakalı iki temel açmazına çare olmak üzere, hitap etmek üzere dizayn edilmiş ve planlanmış durumda. Bunlardan bir tanesi: Türkiye, enerji de talebi sürekli artan bir ülke, dolayısıyla enerji tüketimi büyüyen bir ülke. Biz de bununla ilgili yatırımları çekebilmek için, yatırımları yapabilmek için bu politikaları oluşturuyoruz.

İkinci husus: Maalesef, Türkiye, enerjide dışa bağımlı bir ülke. Dolayısıyla aslında şekillendirdiğimiz bütün politika unsurlarının hitap ettiği husus Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığını düşürebilmekle ilgili. Dolayısıyla biraz sonra anlatacağım da bu anlamda neler yaptığımızı sizlere gösterecektir diye ümit ediyorum.

Birincil enerji arzına baktığımızda, Türkiye'nin 2019 yılında 144 milyon ton eşdeğer petrol tükettiğini görüyoruz. Bu, bir önceki yıl 2018'e göre yaklaşık binde 4'lük bir artışa isabet ediyor. 2019 yılında birincil enerji arzına, yerlilik oranına baktığımızda yani kendi enerjimizi karşılama oranına baktığımızda bunun sadece yüzde 31 olduğunu görüyoruz. Yani maalesef, biraz önce ifade ettiğim gibi, Türkiye, enerjide yüksek bir dışa bağımlılıkla karşı karşıya, yaklaşık yüzde 69. Bu, bazı yıllar biraz daha yüksek olabiliyor ama 2019 yılını yüzde 69 civarında bir dışa bağımlılıkla maalesef kapatmış durumdayız.

Elektrik tarafına geldiğimizde, elektrikte kurulu gücümüz 2021 Mart sonu itibarıyla 97 bin megawattları buldu. Elektrikte az önce ifade ettiğim o talep artışının son yirmi yıla baktığımızda yaklaşık 3 katına çıktığını görüyoruz, kurulu gücümüz de 32 bin megawattlardan 97 bin megawatlara geldi. Bütün bu kurulu güç içerisinde, yenilenebilir kaynaklara baktığımızda, bunun da yaklaşık 51 bin megawatlara yükseldiğini görüyoruz. Bunun içerisinde en büyük pay hidrolik kaynaklar, kuşkusuz, ülkemiz su açısından önemli bir zenginliğe sahip. 2021 yılı Mart sonu itibarıyla, kurulu gücümüz toplam kurulu güç içerisinde yüzde 32'lik bir paya sahip ve yenilenebilir kurulu gücümüzün de toplam kurulu güç içerisindeki payı yüzde 52'leri bulmuş durumda. Bu, tüm zamanların bugüne kadar eriştiğimiz en yüksek rakamı. Yani Türkiye'deki elektrik kurulu gücünün neredeyse her 2 biriminden 1'i yenilenebilir kaynaklardan oluşuyor, hatta biraz üzerinde diyebiliriz.

"Kurulu güç böyleyken tüketim nasıl?" diye baktığımızda, 2020 yılını biz 305 teravatsaatlik bir tüketimle kapattık ve yine bunun yüzde 57'lik kısmı, önemli bir miktarı yerli ve yenilenebilir kaynaklardan geldi. Yani yerli kömürümüz de var bunun içerisinde, 175 teravatsaatın içerisinde, yüzde 42'lik kısmı da sadece yenilenebilir kaynaklardan gerçekleşti. 2040 yılına doğru, yani önümüzdeki yirmi yıla baktığımızda bu talebin yüzde 75-yüzde 80 civarında artacağını öngörüyoruz.

Doğal gaz da önemli bir enerji kaynağımız. Doğal gazda da yaklaşık 48 milyar metreküplük bir tüketim gerçekleşti. Doğal gaz arzı sağlanan yerleşim yerlerine baktığımızda 590-600'e yakın yerleşim yerinin bugün doğal gaza eriştiğini, 81 ilimizde doğal gaz var ve yaklaşık 70 milyon vatandaşımızın bugün doğal gaza erişiminin olduğunu söyleyebiliriz. Hedef, tabii ki tüm vatandaşlarımızın doğal gaza, daha temiz, görece daha temiz bir tüketim kaynağına erişmelerini sağlamak.

İklim değişikliğiyle mücadelede Türkiye'nin çabalarına geldiğimizde; yenilenebilir enerjinin burada çok önemli bir payının olduğunu söylemekte sakınca yok, önemli bir yer kaplıyor ve baktığımız zaman yatırımlara, şu altta, solda gördüğünüz yatırım tablosunda 17 bin megavatlık, 2017 yılından bugüne ,yaklaşık dört yıl içerisinde 17 bin megavatlık yeni kurulu güç yaptığımızı görüyoruz ve bunun 15 bin megavatı yani neredeyse yüzde 90'ının yenilenebilir kaynaklardan olduğunu görüyoruz. Bunun içerisinde biyokütle santralleri var, rüzgâr santralleri var, güneş santralleri var ve elbette ki jeotermal ve hidrolik santraller de söz konusu.

Özellikle 2020 yılının YEKDEM'in son yılı olmasından dolayı yatırımların daha da yoğunlaştığını gördük ve 2020 Ocak ayından 2021 yılının Mart ayına kadar kurulu güçte yeni kattığımız santrallerin yüzde 98'inin yenilenebilir santral olduğunu görüyoruz. 2020 yılında yapılan yatırımlarla yani 2020 yılına kadarki yenilenebilir yatırımların getirdiği yaklaşık 72 milyon tonluk bir karbon emisyonunun azaltımını sağlamış olduk. Bu anlamda, çok yakın bir zamanda açıklanan bir rapor kapsamında şunu söyleyebilirim: -Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansının raporlarına da bu geçmiş durumda- Türkiye, İngiltere'yi geçerek dünyada yenilenebilir enerji kurulu güç kapasitesinde 12'nci sıraya çıktı, Avrupa'da da 5'inci sıraya yükselmiş durumda. Jeotermalde zaten Avrupa'da 1'inci sıradayız, hidrolikte de keza Norveç'ten sonra 2'nci sıradayız.

Yenilenebilir enerjide 2023 hedefleri şu anda, mevcutta 7 bin megavatlara varan güneş kurulu gücünün 10 bin megavata çıkması, rüzgârda yine yaklaşık 12 bin megavata çıkmak, hidrolik kaynaklarda 32 bin megavatı aşmak, jeotermal ve biyokütlede de 3.400 megavat kurulu güce erişmek olarak konulmuş durumda. Tabii, bu yenilenebilir kaynaklara geçişte, özellikle, Meclisimizin yenilenebilir kanununu çıkarmasıyla beraber ciddi bir ivmelenme kazandık ve YEKDEM'le beraber yani bu Yenilenebilir Kaynak Destek Mekanizmasıyla beraber bu kurulu güçlere ulaştık. Yatırımcılar, Türkiye'deki piyasanın büyümesine inanarak bu yatırımlarını gerçekleştirdiler. Bu YEKDEM'in 1'inci dönemi, aslında, 2020 yılının sonunda tamamlandı fakat pandemi nedeniyle bir altı aylık mücbir sebep ilanı ve bu sürenin 2021 Haziranına kadar uzaması söz konusu oldu. Bu süreçten sonra da 2021 Temmuzundan 2025 sonuna kadar yeni bir YEKDEM ortaya kondu.

Bu rakamları özellikle göstermekteki gayemiz şu: Türkiye, elbette iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir çaba içerisinde, bu yenilenebilir enerjide yaptığı yatırımlar hakikaten önemli, bunlar için verilen destek rakamları ortada ama bunların bir de maliyet tarafı var ve maliyetlerin yansımaları var. Dolayısıyla, bu destekleri veriyoruz ama bunlar elektrik fiyatları üzerinde bir maliyet olarak hepimizin karşılaştığı hususlardır. 2'nci YEKDEM döneminde, destek mekanizması döneminde bu rakamların daha aşağı geldiğini de görüyoruz özellikle güneşte ve rüzgârda.

Bunun yanında, 2017'de özellikle yenilenebilir kaynaklarla alakalı modelde ufak bir değişikliğe gittik ve YEKA modelini ortaya koyduk. YEKA, yenilenebilir kaynak alanları. Biz daha çok, daha büyük ölçekte santraller kurmayı ama bu santralleri kurarken Türkiye'de yerli üretmeyi, yerli ekipman üretimini destekleyici bir modele yöneldik. Bundaki gayemiz de şuydu: Başta ifade ettiğim, Türkiye'nin enerjideki dışa bağımlılığını azaltırken yani yakıt anlamında bunu düşürürken ekipman anlamında dışa bağımlılığı da düşürme hedefiyle yola çıktık ve bu modeli geliştirdik. Yani, bin megavatlık bir güneş santrali kurdururken Türkiye'de, yatırımcının o santralde kullanacağı panellerin, kullanacağı ekipmanın Türkiye'de üretilmesi gibi bir zorunluluk getirdik. Bu sayede, hem istihdam katkısı hem AR-GE katkısı hem teknoloji transferi katkısı gibi ilave katkılar da oldu, Türk sanayisinin gelişmesi açısından da önemliydi. Dolayısıyla, YEKA modeliyle de hem Karapınar'da bin megavatlık bir güneş santrali ve Türkiye'nin muhtelif yerlerinde bin megavatlık bir rüzgâr santrali ihalesini gerçekleştirdik.

Güneşle alakalı YEKA çalışmamız devam ediyor. Bu sefer 2'nci YEKA'yı toplamda bin megavat ama biraz daha küçük santrallerle Türkiye'nin 34-36 şehrine dağılmış bir şekilde gerçekleştirdik. İhaleler çok kısa bir zamanda yapılacak ama başvurulara baktığımızda, yaklaşık bin megavatlık kapasite için onun 9 katı kadar başvuru geldi; bu da aslında Türkiye'nin yenilenebilir kaynaklarına olan potansiyelini, yatırımcının bu konudaki iştahını göstermesi açısından önemli. Bu başvuruları da geçen mart ayında aldık; toplam 709 başvuru geldi. Şimdi bunlar bir yarışma sürecinden sonra sahiplerini bulacak ve o yatırımlar da inşallah en kısa zamanda gerçekleştirilecek.

Bahsettiğim rüzgâr yarışması yine bin megavatlık, yine içerisinde yerli ekipmanı destekleyici unsurlar var. Dolayısıyla, YEKA RES-1 yarışması da böyle başarıyla tamamlandı. Eskişehir, Sivas, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli bölgesinde toplam bin megavatlık bir kurulu gücümüz ilave olarak burada gerçekleşecek. Yine, YEKA RES-2'de de Balıkesir, Çanakkale, Aydın, Muğla illerini kapsayan bin megavatlık bir yarışmayı yaptık. Bu yatırımların da hızlı bir şekilde devreye alınacağını söyleyebilirim.

Yenilenebilir enerji, bizim iklim değişikliğiyle mücadelede enerji politikamızın ana unsurlarından bir tanesi, aynı zamanda Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltmakla alakalı önemli bir araç.

Onun yanında, ikinci olarak anlatacağım husus enerji verimliliği. Yine, 2003-2018 dönemini incelediğimizde birincil enerji tüketiminin gelişiminde yaklaşık 31 milyon ton petrole eş değer kadar bir tasarruf sağladığımızı görüyoruz yapılan yatırımlarla. Bunun yanında, tabii, sanayimizin daha katma değerli ürün üretmesiyle de enerji yoğunluğumuz bu anlamda düşmüş ve bu şekilde yaklaşık 100 milyon tonluk bir karbon emisyonu azaltımı sağlanmış oldu.

2018 yılında Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nı açıkladık. Aslında bu 2017-2023 yılları arasını kapsıyor ve 6 farklı sektörde yani binalarda, ulaşımda, enerjide, tarımda ve diğer alanlarda -özellikle sanayide- tespit edilen 55 eylem planı var. Bu eylem planlarıyla biz yaklaşık 11 milyar dolarlık bir yatırım ve bunun karşılığında da Türkiye'nin birincil enerji tüketiminde yüzde 14'lük bir tasarruf hedefliyoruz. İlk üç dört yıla baktığımızda 4,8 milyar dolarlık bir yatırım yapıldığını görüyoruz ve bunun karşılığında da yıllık 1,2 milyar dolarlık bir tasarruf söz konusu oldu, yani bu şunu gösteriyor: Bu dönemde yapılan yatırımlar dört yıl içerisinde kendini amorti edip aynı zamanda ciddi bir emisyon salınımı... Ki hedef, yıllık 66 milyon ton emisyon salınımı hedefi.

Bunun dışında, enerji verimliliğini destekle alakalı verimlilik artırıcı projeler var destek unsurlarından. Gönüllü anlaşmalar yoluyla bu projeleri destekliyoruz ve 5'inci bölge teşvikleri vermek suretiyle, yine, bu anlamda yatırım yapan işletmeleri, sanayicilerimizi destekliyoruz. Son açıklanan, Sayın Cumhurbaşkanımızın açıkladığı, Ekonomi Reform Paketi'nde, yine, Enerji Verimliliği Kanunu'nda -Meclisimiz inşallah bunu gündemine alacak- ticari binaları, tarım ve hizmet sektörlerinde enerji verimliliği desteklerini kapsama nasıl alacağız, onu yeni dönemde gündeme getirmeyi hedefliyoruz.

Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, nükleer enerjiden bahsetmek istiyorum burada zira iklim değişikliği için özünde karbon emisyonlarını, sera gazı emisyonlarını düşürmekle alakalı. Bizim de burada özellikle Türkiye'nin enerji portföyüne, enerji karışımı içerisinde nükleeri almaktaki gayemiz, özellikle karbon emisyonu olmayan, bir anlamda temiz enerjiyi Türkiye'nin kullanımına sunabilmek. Bu anlamda da -şu anda ekranda ne kadar görebiliyorsunuz bilmiyorum ama Akkuyu'dan çekilmiş bir fotoğraf var- orada 4 tane nükleer reaktör yapılacak ve 4.800 megavatlık bir kurulu güç, inşallah tüm santralin tamamı devreye alındığında, 43 milyon ton karbon emisyonu salınımını önlemiş olacağız.

Son bahsetmek istediğim husus da doğal gazla ilgili. Doğal gaz da aslında iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir unsur zira gerek hava kalitesi açısından -yani şehirlerimizdeki hava kalitesi açısından- gerekse de görece olarak kömüre göre daha az emisyon salınımı yaptığı için doğal gaz da

önemli, Türkiye'nin sanayisi için de doğal gaz önemli, elektrik üretimi için de önemli. Ancak maalesef biz doğal gazın neredeyse tamamını ithal kaynaklarla sağlıyoruz, ithal ediyoruz. Dolayısıyla dışa bağımlılığımızı azaltmamız için doğal gazı ithalatımızı azaltmamız lazım ama doğal gaz bir taraftan da kullandığımız bir yakıt. Onun için doğal gaz aramacılığına, özellikle hidrokarbon aramacılığına son yıllarda önem verdik.

Yine, hepinizin malumu olduğu üzere Karadeniz'de ilk doğal gaz keşfini yaptık, oldukça büyük bir keşif; 2020 yılında dünyada "offshore"de, denizlerde yapılan en büyük keşif. Bu, tamamen millî imkânlarla yapılmış bir derin deniz keşfi. Orada da şu anda üretim planlamasını yapıyoruz. İnşallah 2023 yılında ilk gazı Türkiye'ye getireceğiz ve kendi gazımızla enerji üretmemiz mümkün olacak, enerji kullanmamız mümkün olacak. Daha çok doğal gazın olması demek aslında daha çok yenilenebilir kaynakların da devreye alınması demek zira hepinizin malumu olduğu üzere, yenilenebilir kaynaklar kesintili kaynaklar; yani güneş olmayabilir, rüzgâr olmayabilir, güneş zaten gece yok, rüzgâr kesilebilir. O durumda mutlaka sistemi daha esnek şekilde, hızlı bir şekilde devreye alacak kaynakların da -özellikle doğal gaz santralleri bu anlamda önem arz ediyor- olabilmesi lazım ama bunu ithal kaynakla değil, kendi kaynağımızla yaparsanız, yine, bu anlamda önemli bir katkı yapmış olursunuz.

Son olarak değinmek istediğim husus, Sayın Başkanım, kıymetli üyeler, sera gazı emisyonları ve Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Müzakereleri kapsamı çerçevesinde yürütülen müzakereler. Türkiye'nin -muhtemelen bu tabloyu görmüşsünüzdür bizden önceki sunumlarda ama- emisyon envanterine baktığımızda, 2019 yılında 506 milyon tonluk bir karbon emisyonu saldıığımızı görüyoruz; bunun yüzde 72'si enerji kaynaklı ama biz burada tablonun altına bir şey daha koyduk, burada da enerji sektörünün alt kırılımlarını veriyoruz. Yani büyük oranda enerjide gözüktüyor iş ama enerjinin içerisinde de imalat sanayi ve inşaat var yüzde 11'le, ulaştırma var.

Şimdi, Sayın Bakan Yardımcımız yanımda, o da izah edecektir ama ulaştırma da önemli bir emisyon sebebi. Diğer hususlar ve enerji kaynaklı yüzde 30 miktar mertebesinde yaklaşık 158 milyon tonluk emisyonumuz söz konusu. Baktığımız zaman, elektrik ve ısı üretim emisyonlarında bir önceki yıla göre yüzde 7,3'lük bir gerileme var ama önemli miktarda da emisyon salınımı yapıldığını da görüyoruz. Son slaytım bu, belki görmek tabii çok zor ama benim size kısaca söylemek istediğim şey, küresel emisyonlarda Türkiye'nin payı yüzde 1, tarihsel sorumluluğa baktığımızda da binde 6. Yani gerek Amerika, gerek Çin, Hindistan, Avrupa Birliği ve diğer ülkelerin hem tarihsel sorumluluğu hem şu anda da mevcut emisyonlardaki paylarının çok yüksek olduğunu görüyoruz. Bu anlamda, Türkiye, emisyonların azaltılmasıyla alakalı ciddi bir mücadelenin içerisinde. Ancak bunun bedelleri var, bunun için çok ciddi yatırım yapılması gerekiyor ve Türkiye'nin biz Paris İklim Anlaşması'yla ilgili adil konumlandırılmadığını düşünüyoruz. Özellikle, Ek-1 ülkesi olarak Türkiye'nin mutlak emisyon azaltımı zorunluluğu zarureti gelmesi durumunda ciddi bir sıkıntıyla karşı karşıya olabileceğini düşünüyoruz, belki bunu soru cevap kısmında da devam edebiliriz Sayın Başkanım.

MURAT BAKAN (İzmir) – Öyle bir zorunluluk yok Sayın Bakan.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Sunumum bu kadar, sorularınızı bekliyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Alparslan Bey'e teşekkür ediyoruz.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Yirmi dakika dediniz Sayın Başkanım, ben de ona uymaya gayret ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, şöyle: Yani aslında yirmi dakika diyoruz ama enerji önemli çünkü emisyonların büyük kısmı ister istemez sizin de ifade ettiğiniz gibi enerji üretimi ve diğer dağıtımdan vesaire kaynaklanıyor. Tamam sunum güzel ama tabii bizim burada bir de size sormak istediğimiz şu: Siz ne tavsiye ediyorsunuz, yani enerjide, her türlü kullanımda? Mesela, binalardaki ısınma kaynaklı kullanımlarda, sanayide diğer bazı fabrikalar, termik santrallerdeki emisyon azaltıcı gibi, bu gibi... Ne gibi tedbirler alınması lazım? Bunları söylerseniz daha isabetli olur. Burada hedefimiz, önleyici tedbirler yani bu özellikle sera gazı emisyonları azaltıcı ne gibi tedbirler var?

Bir de adaptasyon dediğimiz yani uyum süreci. Neticede dünyadaki sıcaklık bize bağlı değil. Az önce dediğiniz gibi, bizim cürmümüz çok az fakat neticede dünyada sıcaklık gitgide artıyor yani bunun önü alınamıyor ama maalesef büyük ülkeler elini cebine atmıyor. Neticede, şimdiye kadar ben yıllardan beri -yani aşağı yukarı on on beş yıldır bunu takip ediyorum- bütün büyük ülkeler bir şeyler konuşuyor fakat netice yok yani, onu burada belirtmemizde fayda var. Bu bakımdan, acaba biz bu konularda ne yapabiliriz? Uluslararası bazı ülkelerin özellikle bu konuda tedbirler almasına... Gerek finansman gerek bilgi, tecrübe aktarımı konularında onları nasıl sıkıştırabiliriz? Bu konularda da bir açıklama yaparsanız, daha sonra diğer sorular var.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Tabii ki.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani maksadımız bu. Sunum yapacak arkadaşlar buna da özellikle... Yani tedbirler, azaltıcı tedbirler ve uyum çalışmaları için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının tavsiyeleri nedir?

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Evet, şimdi, Sayın Başkanım şöyle: Tabii biraz önce ifade etmeye çalıştığım sunumunda genel hatlarıyla Türkiye'nin enerji görünümünden bahsettik. Enerji, netice itibarıyla iktisadi faaliyetlerle doğrudan ilişkili, yani Türkiye'nin ekonomisi büyüdüğü sürece Türkiye'nin emisyonlarının artması, enerji ihtiyacının artması da kaçınılmaz. Biraz önce aslında rakamları da ifade ettim, yani son yirmi yılda elektrik talebi 3 katına çıkmış, doğal gaz talebi 3 katına çıkmış bir ülkeden bahsediyoruz ve yine emisyonların da kaçınılmaz bir şekilde büyüdüğü bir süreçten bahsediyoruz.

Şimdi, dünyaya baktığımızda 2020 yılında mesela ilginç bir şey oldu. 2020 yılında, dünyada emisyonlar düştü ama dünya ekonomisi de yüzde 4,4 daraldı. Yani biz eğer emisyonlarımızı düşürmek istiyorsak aslında bu yani çok kısa vadede ekonomik anlamda daralmamız anlamına geliyor. Dolayısıyla bizim bir geçiş sürecine -bütün dünyada da aslında böyle- ihtiyacımız var, bu da açıkçası çok kolay olan bir şey değil zira, geçiş için -biraz önce farklı sektörleri saydım- sanayiden tarıma, tarımdan ulaştırmaya -ilgili arkadaşlar zaten kendi konularını söyleyeceklerdir ama- çok köklü bir değişimden söz ediyoruz, Türkiye'nin sanayide daha katma değerli ürün üretmesi lazım, elektrikte mesela, kömürden... Dünyada işte kömüre karşı bir direnç var, kömürden vazgeçmekle alakalı. Çeşitli ülkeler, mesela Almanya "2038'de kömür santrallerinden vazgeçeceğini." söylüyor ama bugün mesela Çin'in elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 55'e, 60'a yakın bir kısmı hâlâ kömürden sağlanıyor. Dolayısıyla biz "Çok kolaylıkla hemen kömürden vazgeçelim, sadece yenilenebilir kaynaklarla elektriğimizi sağlayalım, enerjimizi sağlayalım." diyebilecek bir noktada değiliz.

Bunun ötesinde bu dışa bağımlılıkla alakalı bir rakamı sizinle paylaşmak isterim, Türkiye'yi sizlerin de çok yakinen bildiğinizi biliyorum. Türkiye, son on yılda yaklaşık 40 milyar dolar enerji ithalatı için para ödedi yani bunu her yıl ödediğinizi düşündüğünüzde -zaman zaman, yıllara sari olarak artırmak durumunda da kalabiliyoruz- bu şekilde, maalesef, sürdürülebilir bir iktisadi büyüme sağlamanız da mümkün değil. Onun için bu dışa bağımlılığını azaltmamız lazım, onun için "Bizim yerli kömürü

mutlaka kullanmamız gerekir.” diyoruz ancak yerli kömürü veya daha farklı fosil yakıtları kullanırken alternatif olarak, onların ürettiği emisyonları düşürmek için işte ifade ettiğim yenilenebilir yatırımları... Ama yine vurgusunu yapmaya çalıştığım, YEKDEM’le, desteklemeyle alakalı, yenilenebilir kaynakları desteklemeyle alakalı 2020 yılında sadece ödediğimiz rakam 46 milyar TL yani bu, sonuçta elektrik fiyatları üzerinden tüketicilere yansıyan bir fiyat. Dolayısıyla bu kadar büyük desteklerle ancak bu kadar büyük dönüşümleri sağlayabilirsiniz. Onun için, dışa bağımlılığımızı azaltmak için yerli kaynaklarımızdan vazgeçmemiz şu anda mümkün değil. O anlamda, Türkiye’nin emisyonlar anlamında tarihsel sorumluluğunu vurgulamaya çalıştım. Türkiye, bu anlamda çok suçlanacak bir ülke değil, mevcut tüketimler anlamında da öyle.

En önemli unsurlardan bir tanesi finansman. Bu 32 bin megavattan 97 bin megavata çıkan kurulu gücümüz son on sekiz, yirmi yılda yaklaşık 60-70 milyar dolarlık bir yatırımla gerçekleşti. Eğer Türkiye, finansmana erişimde sıkıntı yaşarsa bu dönüşümü gerçekleştirmemiz de bir o kadar zorlaşacak. Onun için biz, Türkiye’nin İklim Değişikliği Müzakereleri’nde, Birleşmiş Milletler çerçeve sözleşmede ki, o, Ek-1 ülkesi olmasıyla alakalı çekincelerimizi hep ifade ettik Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olarak çünkü, maalesef, o konumda bulunduğunuz zaman finansmandan istifade edemiyorsunuz. Onun ötesinde 2030 yılına geldiğinizde de mutlak surette emisyonlarınızı azaltmanız lazım yani kömürden vazgeçmeniz lazım. Dolayısıyla bu işin istihdam boyutu var, madencilik boyutu var; bütün bunlara baktığımızda biz yine de -siz “Alternatif çözüm üretmemiz gerektiğini.” söylediniz- yenilenebilir enerji verimliliğini önemsiyoruz, nükleeri önemsiyoruz bu anlamda sıfır emisyonlu olduğu için ve eğer bulabilirsek kendi gaz projelerimizle kendi gazımızı kullanmak suretiyle bu emisyonları azaltmakla alakalı politikaları uygulayabileceğimizi düşünüyoruz ama bütün bunların hepsi dediğim gibi maliyet, onun için biz fosil enerjiye “hayır” buna “evet” diyemiyoruz maalesef. Hidrolik kaynaklarımızı -yine sizin en iyi bildiğiniz alanlardan bir tanesi- maksimum ölçüde bunlardan elektrik üretmek anlamında kullanıyoruz ama onlarda da yıllara göre değişen değişkenlikler söz konusu ama dediğim gibi Türkiye’nin herhangi gibi bir enerjiye “hayır” deme lüksü maalesef şu anda yok, onun için de biz bütün kaynakları, kendi kaynaklarımızı hızlı bir şekilde harekete geçirmeye gayret ediyoruz. Bu bölümde söyleyeceklerim bunlar Sayın Başkan.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Teşekkür ederiz.

Şimdi, Murat Bey, siz söz talebinde bulunmuştunuz.

Buyurun Murat Bey.

MURAT BAKAN (İzmir) – Sayın Bakan, öncelikle sunumunuz için teşekkür ediyoruz.

Aslında Sayın Başkanımız yirmi dakikayla sınırlamasa süreyi daha iyi. Niye? Çünkü Çevre ve Şehircilik Bakanlığından sonra bu konudaki en önemli kurum kanaatimizce sizsiniz Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. Dolayısıyla bu Komisyonun tüm diğer bakanlıkları dinlediğinden çok daha fazla sizi dinlemesi gerekir.

Yenilenebilirle ilgili, YEKDEM, YEKA ve toplam güç içinde yenilenebilirin artmasından mutluluk duyuyoruz, bu politikayı doğru buluyoruz; Bakanlığın bu noktadaki politikasını takdir ediyoruz ve daha da artarak gitmesi gerektiğini söylüyoruz. Ancak bizim birtakım eleştirilerimiz var sizin bakış açınızla ilgili ve bazı eksik bilgileriniz var, önce o eksik bilgileri söyleyeyim. Mesela, “Ek-1 Listesi’nde mutlak azaltım zorunluluğu var.” dediniz. Ek-1 Listesi’nde mutlak azaltım zorunluluğu yok, Türkiye’nin bir mutlak azaltım taahhüdü yok; 4 ayrı kategori var. Biz referans değerden yani ulaşabileceğimiz noktadan yüzde 20 azaltım yani şu noktaya kadar hiçbir şey yapmazsak gideceğiz, ondan yüzde 20 azaltım diyoruz; dolayısıyla, orada bir eksik bilgi var.

Bir de İklim Fonu yani Türkiye'nin fonlardan yararlanmasıyla ilgili bir şey söylediniz. 100 milyar dolar toplanması beklenen fonda 10 milyar dolar toplandı hatta 10 milyar değil 8 milyar dolar civarında olması lazım şu an. Dolayısıyla, Türkiye eğer Paris İklim Anlaşması'na taraf olmazsa ve bununla ilgili öncelikle sizin Bakanlığınızın doğru adımlar atmaması noktasında, Türkiye'nin finansal kaynaklara her anlamda ulaşması tüm yatırımlar için daha zor olacak; onu belirtmek istiyorum.

Mehmet Emin Birpınar bize geçen gün kapsamlı bir sunum yaptı, onun bakış açısıyla sizin Bakanlık olarak bakış açınız arasında da ciddi bir farklılık olduğunu düşünüyorum, sunumlar itibarıyla.

Şimdi, 2018 yılı TÜİK verilerine göre, Türkiye'de sera gazı salınımlarının sektörlere göre dağılımına baktığımızda, yine, enerji sektörü sizin de söylediğiniz gibi yüzde 71,6'yla açık ara önde, bunun alt kırılımlarını da verdiniz, teşekkür ederiz. Üstelik dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de enerji sektörünün iklim değişikliği bağlamında tartışması büyük ölçüde sera gazları üzerinden yapılıyorsa da fosil yakıtlara dayalı enerji üretiminin iklim değişikliği bağlamında tek etkisi sera gazları değil. Fosil yakıtlara dayalı enerji üretiminde -hani siz "Yerli kömürün kullanılması gerekir." diyorsunuz- özellikle kömürden enerji üretimi, arazi kullanımı, yoğun su kullanımı, yarattığı su ve toprak kirliliği; iklim krizinin derinleşmesine sebep oluyor.

Yine, enerji politikalarının maden politikalarıyla da yakın bir ilişkisi mevcut. Türkiye'de özellikle kömür madenciliği ve metalik madencilik faaliyetlerinin tüm değerlerin üzerinde görüldüğü bir politika yürütülmesi sebebiyle değerli tarım arazileri, iklim değişikliğiyle mücadelenin en önemli unsurları karbon yutakları ormanlarımız, ki bunu Kaz Dağları'nda, Cerattepe'de, Fatsa'da ve birçok yerde gördük... Enerji politikası, Türkiye'nin ulusal çıkarı açısından en önemli şey olarak gözüküyor hâlbuki ulusal çıkarımız sadece Türkiye'nin enerji anlamında dışa bağımlı olup olmaması değil; çocuklarımıza, bizden sonraki nesillere bırakacağımız; toprak, hava, su vesaire, yerine konulamayacak değerler.

Türkiye, 2012 itibarıyla linyitin elektrik üretimindeki payını 2 katına çıkarmayı amaçlayarak kömürü merkeze alan bir enerji politikası benimsemiş, siz de bunu teyit ettiniz, Bakanlık olarak da her fırsatta, burada da dışa bağımlılıktan kurtulmak adına yerli kömürü önceliklendiriyorsunuz ama bugün ithal kömürle çalışan santrallerin gücü 8.986 megavat iken yerli kömürle çalışanların 11.335, arada çok büyük bir fark yok. Yani siz aslında kömüre dayalı bir enerji politikası izliyorsunuz o noktada ve burada ithal kömür ile yerli kömür arasında ciddi bir farklılık gözüküyor. Elektrik üretiminde Türkiye'nin ulusal çıkarını iklim krizi ile iklim değişikliğiyle ilgili öngörüyorsak kömürden çıkışı gündeme almamız lazım. Sera gazı emisyonu yoğunluğu dolayısıyla iklim değişikliğine en fazla katkı yapan fosil yakıt; kömür, günümüzde ekonomik bir seçenek de değil. Bununla ilgili, WWF'in Türkiye'nin "Yenilenebilir Enerji Çağında Kömürün Fizibilitesi: Hunutlu Termik Santrali Örneği" diye bir raporu var, Hunutlu Termik Santrali'ni inceliyor eğer arzu ederseniz ben onu size e-mail olarak da gönderebilirim. Kömürün ekonomik bir seçenek olmadığını bilimsel verilerle açıklayan bir rapor bu. Kömürlü termik santrallerin bir diğer şeyi de hava kirliliği yani insan sağlığını tehdit ediyor. Mevcut kömürlü santrallerin yanı sıra Türkiye'de hâlâ yapımı devam eden veya planlama sürecinde olan 25 yeni kömürlü termik santralden bahsediliyor, ben bazı kaynaklarda bunu 22, bazı kaynaklarda 25 olarak gördüm, siz doğrusunu söyleyeceksiniz eminim bize.

Söz konusu santrallerin izin süreçlerinde sağlık etkisine yönelik bir değerlendirmesi ne yazık ki yok. Sağlık ve Çevre Birliği tarafından -bu uluslararası bir örgüt- geçtiğimiz aylar içerisinde yayımlanan bir rapor, Türkiye'de kömürlü termik santrallerin yol açtığı hava kirliliğinin -parçacık madde maruziyeti deniliyor buna- yılda en az 2.876 erken ölüme neden olduğuna dikkat çekiyor. Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve İklim ve Temiz Hava Koalisyonu da hükümetlere iklim ve hava kirliliği krizlerinin birlikte ele alınması çağrısında bulunmuş; yani siz

burada hem iklim değişikliği, iklim krizi deyip hem de kömürlü termik santralleri savunamazsınız. Gerek iklim değişikliğine katkısı gerek yarattığı hava kirliliği dolayısıyla insan sağlığını tehdit ediyor oluşu gerekse ekonomik açıdan akılcı bir seçenek olmaktan çıkmakta oluşu nedeniyle ülkemizde yeni kömürlü termik santrallerin yapımına izin verilmemesi gerektiğini düşünüyoruz ve mevcutlar da bir vadede emekli edilmeli, aynı Almanya’da olduğu gibi.

Yine, bilimsel çalışmalar gösteriyor ki: Kömürlü termik santral ve madenciliğin hava, su ve toprak gibi temel yaşamsal alanlara da etkisi çok ciddi. Sadece enerji meselesi değil; kömürlü termik santrallerin aynı zamanda temiz hava hakkı, toprağa, gıdaya erişim hakkı, çiftçi hakkı, su hakkı ve iklim adaleti meselesi olarak görülmesi lazım ama Enerji Bakanlığı konuyu bu yönleriyle ele almıyor, sadece enerji bakımından değerlendiriyor, hâlbuki Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla, Tarım ve Orman Bakanlığıyla, diğer bakanlıklarla bu yönleriyle istişare etmesi gerektiğini düşünüyoruz. Madem enerjinin Türkiye’deki karbon salınım miktarı Bakanlık dolayısıyla yüzde 71...

Öte yandan, özel sektöre devredilmiş olan çevre yatırımlarının tamamlanmasına yönelik geçiş süreci 2020 yılında dolmuş olan kömürlü termik santrallerin durumuna ilişkin de kamuoyunun aydınlatılması gerekiyor. Günümüz itibarıyla, söz konusu santrallerde yapılan iyileştirmeler konusunda halk bilgilendirilmeli ve gerekli yatırımları tamamlamamış olanların çalışmaya devam etmesine izin verilmemeli.

Yenilenebilir enerji kaynaklarının değerlendirilmesine yönelik yatırımların, çevresel etkileri bakımından da titizlikle gözden geçirilmesi lazım. “Türkiye, su açısından zengin.” dediniz, onu ben şöyle anlıyorum: Hidroelektrik santraller bakımından yani sudan enerji üretmek açısından zengin dediğinizi düşünüyorum çünkü Türkiye, su sıkıntısı çeken bir ülke. Bununla ilgili veriler birkaç gündür yani toplantının başından beri -Sayın Bakan dâhil olmak üzere- bizimle paylaşılıyor, biz de biliyoruz.

Temiz enerji kaynağı olarak lanse edilen jeotermal enerji santralleri, siz de öyle ifade ettiniz; bunlarda da sıkıntı var. JES’lerin arama ve işletme süreçlerinde yapılan uygulamalar bu tehdidi artırıyor. JES’ler temiz ve yenilenebilir olarak kabul ediliyor ancak üretim sürecinde ortaya çıkan kimyasallar, yer altına geri enjekte edilmediği durumda doğaya ve insana zarar veriyor. Biz bunun çarpıcı bir örneğini Büyük Menderes’te yaşıyoruz, Aydın’da yaşıyoruz; o verimli incirler, zeytinler... JES’lerden çıkan buharlar yer altına yeniden enjekte edilmediği için, gerekli tedbirler alınmadığı için zeytinleri, incirleri kurutuyor, halk sağlığını ciddi anlamda tehdit ediyor. Şu an 60 jeotermal santralin 35’i bu bölgede, onu da paylaşmak istiyorum.

Yine, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının bu konuda bir değerlendirmesi var: Türkiye’de Jeotermal Kaynakların Kümülatif Etki Değerlendirmesi, orada da var; yani Türkiye’nin bir bakanlığı JES’i temiz ve yenilenebilir enerji olarak görürken diğer bir bakanlık kümülatif etki anlamında sıkıntılar olduğunu söylüyor. Bu yüzden JES’lerle ilgili reenjeksiyon için gerekli düzenlemeler acilen yapılmalı ve bu süreçte yeni yatırımlara izin verilmemeli. Yani sizin Bakanlığınızın da bu konuda önümüzdeki sürece yönelik bir planı olmalı, bize iklim kriziyle ilgili geleceğe yönelik bir perspektif, bir vizyon sunmadınız burada.

Yine, Sayın Bakan, enerji ve maden politikaları dediğimizde sadece ülkenin enerji ihtiyacı açısından bakamayacağımızı söyledik; madencilik de aynı şekilde.

Geçen gün biz burada bir tartışma yaşadık arkadaşımızla. Haklı olarak dedi ki: “Bu ülkenin altını, bakırını, madenini çıkartmayacak mıyız? İthal mi edeceğiz?” Elbette ülkenin kaynaklarını kullanmak durumundayız ama ülkenin kaynaklarını, bunu kılı kırk yararak kullanmak zorundayız; ülkenin doğasına, toprağına, havasına, suyuna zarar vermeden yani “Ne pahasına olursa olsun biz bu

madeni çıkartacağız.” anlayışında olamayız, olmamalıyız. Milyonlarca yıldır toprağın altında bekleyen maden çıkarılırken eğer bizden sonraki nesillerin yaşama hakkına zarar verecekse o maden bir milyon yıl daha o toprağın altında kalsın diye düşünüyorum.

Değerli arkadaşlar, su konusu yine bu konuyla ilgili. Nasıl ilgili? Mevzuatta suya ilişkin çok yönetmelik bulunsa da kurumlar ve birimler arasında koordinasyonsuzluk var, uygulama ve denetim aşamasında eksiklikler var. Türkiye için hazırlanmış olan nehir, havza yönetim planları, kuraklık planları ve iklimle ilişkin planlarla kentsel ve bölgesel ölçekte yapılan yatırımlar birbiriyle çelişiyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu yarın...

MURAT BAKAN (İzmir) – Hayır, bu konuya bağlayacağım, izin verirseniz, bu konuyla ilgili söylüyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Devlet Su İşleri...

MURAT BAKAN (İzmir) – Onu yarın ayrı konuşacağım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam.

MURAT BAKAN (İzmir) – Şimdi enerjiyle bağlayacağım.

Ortaya konulan bilimsel veri Türkiye’nin tüm bakanlıkları ve yerel yönetimleri için ortak çıkış noktası olmalı. Kurumlar arasındaki hiyerarşi sebebiyle birtakım eksiklikler var. Türkiye’nin mevcut politikalarında enerji her şeyin üzerinde tutulduğu için bu faaliyetler kapsamında alınan ÇED raporlarında ve diğer hür türlü izinde kamunun kendi yaptığı öneriler, alınması gerektiği ifade edilen önlemler ve tüm planlamalar göz ardı ediliyor. Öncelikle su varlıkları kendi havzasında korunmalı, bütünsel yaklaşımla havzalar arası su taşınımının çevresel, ekonomik ve sosyolojik birçok dezavantajı var.

Yine su kullanım hiyerarşisinde enerji üretimi; özellikle termik santraller, madencilik faaliyetlerinin başta yer alması su kullanımının çevresel açıdan bir bedeli olmadığını düşündürmekte yani bunu bedava bir kaynak olarak görüyoruz, hâlbuki bu suya... Yani şunu söylüyoruz: Geleceğin savaşları enerji üzerinden çıkmayacak, su üzerinden çıkacak. Su, enerji kadar...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Peki şimdi, ben ona itiraz ediyorum. Geleceğin savaşları sudan çıkmaz, sudan sebeplerle çıkar.

MURAT BAKAN (İzmir) – Evet “su ve sudan sebeplerle” deyip uzlaşalım mı?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yok, yok, sudan sebep.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Arzu etmiyoruz savaş çıkmasını.

MURAT BAKAN (İzmir) – Elbette istemiyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sulh istiyoruz biz.

MURAT BAKAN (İzmir) - Ama su, gelecekte enerji gibi dünyanın en önemli kaynağı, öyle olmaya da devam edecek çünkü tatlı su kaynakları giderek azalıyor birçok sebeple, orayı uzatmayalım. Yani biz bu gezegenin efendisi değiliz, canlı ve cansız tüm varlıklar gibi bu ekosistemin bir parçasıyız ve önceliğimiz ekosistemi korumak olmalı. Üstelik enerji ve maden politikalarının su üzerinde yarattığı tek etki kullanımda değil, yani çok kullanıma değil eleştirimiz.

Ağır kirlenici kömür madenciliği. Burada Şırnak Milletvekili arkadaşımız -Komisyonun da üyesi- geçen gün Şırnak’ın bir deresinden, bir ırmağından kömür madenlerinin sebep olduğu kirli suyu gösterdi burada. Yani inanılmaz bir şey.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Askıda kaldı, sadece tesisin önlem alması gerekiyor, basit bir iş.

MURAT BAKAN (İzmir) – Türkiye’nin pek çok yerinde -az kaldı, bitirmek üzereyim- su varlıklarında ağır metaller ve kimyasal kirlilik var. Yine kömürlü termik santraller çok büyük su kullanıcısı olmasının yanı sıra su ve toprağı da çok yoğun şekilde kirletiyor.

Bir başka, çevre yatırımlarıyla ilgili eleştirimiz yani termik santrallerle ilgili: Türkiye’deki termik santrallerin çoğunun, özellikle 2013 itibarıyla özelleştirilip özel sektöre devrolan santrallerin baca gazı arıtma sistemleri, kül depolama alanları mevzuata uygun değil. Bu santrallerden kül depolama alanları mevzuata uygun olmayanların 31/12/2019 tarihinde kapatılması gerekmektedir Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik’te 26/12/2019 tarihinde bir değişiklik yapılarak santrallerin geçirimsiz zeminli kül depolama sahası olmadan çevre izni almalarına olanak tanındı. Bu değişikliğin iptali talebiyle açılan davalarda Danıştay halk sağlığını tehdit eden bir yatırımın bu kadar uzun süre ertelenemeyeceğini belirtti, yürütmeyi durdurma kararı verdi, tekrar yönetmelik değiştirilerek bunların yine bu çevre yatırımını yapmasına gerek olmadan süre uzatıldı. 19 Mart 2021’de tekrar yönetmelik değişmiş, çok yeni yani. Bu termik santraller çalışıyor ve geçirimsiz kül depolama alanları yok bu santrallerin.

Son sayfamı söylüyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Murat Bey, başka bir sunum için bir şey versek de...

MURAT BAKAN (İzmir) – Yok Sayın Bakanım, şimdi bir şeyi müzakere ediyoruz, benim fırsatım burası, alanım burası, bunun için geldim bu Komisyona.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, teşekkür ederim.

MURAT BAKAN (İzmir) – Bitirmek üzereyim. Teşekkür ederim özverinize, bana tanıdığınız vakte.

Yine, Sayın Bakan, NewClimate İnstitute ve Avrupa İklim Ağı tarafından Türkiye İklim Ağı’nın desteğiyle hazırlanan iklim hareketine geçmenin yan faydaları yani Türkiye’nin İklim Taahhüdünün Değerlendirilmesi Raporu’nda Türkiye’nin yüzde 100 yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğini önceliklendiren bir patikayı takip ettiği takdirde fosil yakıtlara bağlı enerji ithalatından 23 milyar dolar tasarruf edebileceğini, 2030 yılına kadar hava kirliliğine bağlı toplam 35 bin ölümlü engelleyebileceğini ve enerji sektöründe 64 bin yeni iş imkânı yaratabileceğini gösteriliyor. Dolayısıyla söylediğiniz bakış açısı bana göre geride kalmış bir bakış açısı ve bu Komisyonun çalışma alanına uygun değil. Yani Enerji Bakanlığının...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Peki, bu verdiğiniz veriler Türkiye için mi, dünya için mi?

MURAT BAKAN (İzmir) – Türkiye’yle ilgili. Greenpeace’den aldığım veriler, bunları sizinle paylaşırım, Komisyon şeyine atarım raporu.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yok, o önemli değil de Türkiye’de sıfırlasanız iklim aynı...

MURAT BAKAN (İzmir) – Herkes kendi katkısı oranında azaltım yapacak. Asıl mevzu şu: Yani bizim azaltıp azaltmamız değil, biz eğer bununla ilgili bir çaba içinde olmazsak yeni oluşacak ekonomik sistemin, karbonsuz ekonomik sistemin ve döngüsel ekonominin dışında kalacağız ve dünyadaki büyük finans kuruluşlarının da Türkiye’ye finans yaratması zorlaşacak yani, öyle bir şeyden bahsediyorum.

Yine, Greenpeace Akdeniz’in verilerinde deniliyor ki: “Sadece kapasite mekanizmasının -yani Türkiye’de uygulanan- megavat başına vatandaşların faturasına getirdiği ek maliyet 2018 yılında 4,8; 2019 yılında 6,9 lira.” Kapasite teşviklerinin evrensel örneklerinde mekanizmada yer alan santrallerin arıza yapması durumunda faydalanıcılar için ceza sistemi mevcut, bizde yok. Türkiye’de santral

çalışmasa da biz o dakikada bile devlet olarak teşvik vermeye devam ediyoruz, bunun değişmesi lazım. Eğer kapasite ödemeleri arızalar dikkate alınarak yapılsa, 2018 yılında 208, 2019 yılında 290 milyon daha az destek almaları gerekiyordu.

Yine, tüm bu maddi kaynak ihtiyacımız olmayan kirli enerjiyi finanse etmeye harcanıyor. Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının 2020 Enerji Görünümü Raporu'nda yararlandığı TEİAŞ verilerine göre, 2019 yılı sonu itibarıyla, Türkiye'de kurulu gücün 489 TWh'lik bir üretim kapasitesi olmasına rağmen, 2020'nin ilk dokuz ayında 227 TWh enerji üretilmiş. Yani kapasitemizi kullanamadığımızı söylüyor; bunu ben söylemiyorum, TEİAŞ söylüyor.

Dünya genelinde fosil yakıttan enerji üretiminden vazgeçiliyor; mesela, Norveç Emeklilik Fonu, Dünya Bankası, gezegenin en büyük fon kuruluşları kömürden desteğini çekiyor. Avrupa genelinde kömürlü termik santraller plan dâhilinde kapatılıyor -bunu siz de ifade ettiniz- çünkü iklim krizinin en büyük sebebi kömür yakımı, aynı zamanda maliyeti büyük, maddi zarar yaratıyor, yenilenebilir teknolojiler karşısında her geçen gün daha pahalı hâle geliyor. Yenilenebilirin başladığı noktadan bugüne verimliliğinin artışı ben bilmiyorum, siz benden çok daha iyi biliyorsunuz. 2018'de yapılan bir araştırma dünya genelinde kömürlü termik santrallerin yüzde 42'sinin zarar ettiğini, 2030'da ise yenilenebilir kaynakların kömür enerjisinin yüzde 96'sından daha ucuz olacağını ortaya koyuyor. Sizin de 2030'a yönelik böyle bir vizyonunuz, bakışınız yok, yani öyle gözüküyor; "Vazgeçmeyeceğiz kömürden." diyorsunuz.

Hükûmetin yenilenebilir enerji kurulu gücünü artırma yönündeki çalışmalarını olumlu bulduğumu söyledim. Türkiye, yenilenebilirdeki potansiyelini ortaya koyuyor, siz de koydunuz "İhaleyi açtık." dediniz, yanlış hatırlamıyorsam "7 kat fazla talep geldi." mi dediniz?

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – 9 kat.

MURAT BAKAN (İzmir) – Fosil yakıtların terk edilmesi lazım Türkiye'nin yenilenebilir potansiyelini artırmak için; aksi takdirde iklim kriziyle mücadelede yol alamayacağız.

Yine, Greenpeace'in hazırladığı Enerji Devrimi Raporu'nda 8 temel politika değişikliği... 2050 itibarıyla ihtiyacımız olan enerjinin yüzde 90'ının yenilenebilir kaynaklardan karşılanabileceğini ortaya koyuyor.

Son şeyim nükleerle ilgili. Nükleerle ilgili tamamen sizden farklı düşünüyoruz. Türkiye'deki nükleer enerji üretimi enerji arz fazlası problemini tımandırarak, enerji üretimi açısından hâlihazırda ihtiyaç olmayan bir yatırım alanı. Etkileri hâlâ devam eden Fukuşima ve Çernobil'i size hatırlatmak istiyorum. Zaten sağlık ve çevre etkileri açısından ölümcül riski var. Türkiye açısından nükleer santrallerin iklim değişikliğiyle mücadele ve sera gazı azaltımı anlamında herhangi bir katkısı yoktur çünkü sera gazını azaltmanın yolu olan fosil yakıtlardan çıkış planları devreye alınmış değildir, kömürlü termik santrallerin kapatılması planı mevcut değildir. Bir yandan, kömürlü termik santralleri kapatmıyorsunuz, diğer yandan, nükleerle azaltım öngörüyorsunuz; doğru değil. Ayrıca, nükleer santralin yatırımı -inşaat, lojistik, işletme, tüm süreçler- dikkate alındığında sera gazımızı azaltmayacak, artıracak.

Diğer önemli konu ise, nükleer enerjinin getireceği sera azaltımının ciddiye alınabilir olmadığı gerçeğidir. Dünyadaki mevcut nükleer enerji kurulu gücü şu an 2'ye katlansa bile sera gazı salınımlarında yaklaşık yüzde 4 oranında bir düşüş sağlayabiliyor; dolayısıyla o anlamda da bize ciddi etkisi yok tüm dünya olarak söylüyorum, Türkiye değil. Hâlbuki iklim krizinin kalıcı felakete dönüşmesini engellemek için düşüşü yüzde 50 sağlamamız lazım tüm dünya için söylüyorum global olarak. Nükleer enerji; asla değmeyecek, pahalı, riskli, iklim dostu olmayan ve ölümcül bir enerji yatırımdır.

Sorularımı da sormak istiyorum: Dünyanın karbonsuz bir ekonomik düzene gittiğini söylemişim az önce, bu düzenin dışında kalan ülkeler ekonomik olarak yeni ekonomik sistemin dışında kalacaklar. Bununla ilgili, enerji politikaları oluştururken karbonsuz ekonomiyi hesaplıyor musunuz, döngüsel ekonomiyi hesaplıyor musunuz? Enerji politikalarının ülkenin iklim krizine etkisine ilişkin yaptığınız bir çalışma var mı? Yani enerji politikalarıyla ilgili. Tüm yukarıdaki bilgiler ışığında bunu cevapladınız aslında. Termik santraller ve nükleer santrallerle ilgili tutumunuzu gözden geçirecek misiniz? Bir de ulaştırmayı alt kırılımda bahsettiniz ama Türkiye’de hibrit otomobillerle, elektrikli otomobillerle ilgili yeni ÖTV geldi. Dolayısıyla bunu da teşvik etmiyorsunuz, yeni şarj istasyonları kurmuyorsunuz, ona ilişkin de bir adım atmıyorsunuz.

Teşekkür ederim, sabrınız için.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Tabii, şöyle yapalım isterseniz: Diğer sorular da olabilir, hepsini birden Alparslan Bey cevaplırsanız iyi olur.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Tamam Sayın Başkan.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Esasen, yalnız Murat Bey, benim şöyle bir itirazım var: Türkiye, yenilenebilir enerji konusunda dünyada en hızlı hamle yapan ülke şu anda, biliyor musunuz?

MURAT BAKAN (İzmir) – Onu takdir ettim zaten. Yani, biz pozitif de negatif de söylüyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bakın, o devam ediyor zaten. Şu anda, normalde ben hatırlıyorum; kurulu güç olarak on yedi on sekiz yılda yüzde 100 artıran tek ülke; dolayısıyla bunu takdir etmek lazım. Tabii ki, evet, kömürü, yerli kömürü kullanma durumu var çünkü enerjide şu vardır: Enerjide arz güvenliği; yani enerjiyi mutlaka temin etmemiz lazım. Bir de özellikle enerji çeşitliliği de çok önemli; her şeyi, bütün yumurtaları bir sepete koyamazsınız. Dolayısıyla bana göre nükleerde de çok geç kaldık, onu da özellikle burada vurgulamak istiyorum, çünkü Türkiye’de ilk defa nükleer enerji ve çevre konulu bir sempozyumda bir konuşmam vardı; doğentken ilk konuşmam... Gerçekten Türkiye, bu konuda da çok geç kalmıştır. Bakın, burnumuzun dibinde Ermenistan’da santraller var ama bizim özellikle planladığımız, yapmakta olduğumuz dünyanın en emniyetli sistemi.

MURAT BAKAN (İzmir) – Fukuşima da öyleydi ama dünyanın en büyük felaketi...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bunu kurmamız gerekir diye düşünüyorum.

Bakın, Fransa’nın enerjisinin yüzde 75’i nükleer enerjiden temin ediliyor. Bakmayın siz, onlar Türkiye’de yapılmasını istiyorlar ama kendileri bir taraftan da nükleer enerji kaynaklarından istifade etmek için ne gerekiyorsa yapıyorlar. Yani antrparantez olarak, konuyu bildiğim için söyledim, bunun tedbirleri de var.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Yer seçimi uygun değil.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, şimdi, Behiç Bey, yer seçimi uygun mu değil mi? Onu da tartışabiliriz ama konumuz bu değil.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Yani siz onu Antalya’ya yapabilir misiniz, Alanya’ya yapabilir misiniz? Niye Mersin?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ya, efendim şu anda..

Şimdi, müsaade ederseniz, Hasan Bey’in bir söz talebi var.

Sırayla herkese söz vereceğim, konuyu tartışacağız; mühim olan konuyu iyice açıklığa kavuşturmak.

Buyurun Hasan Bey.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sayın Bakanım, sunumlar için teşekkür ediyorum.

İklim değişikliği... Türkiye, tarihsel sorumluluk olarak Amerika'nın virgül kısmından daha az; 38,8 mi Amerika'nın bizim ki 0,6.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – 27 hatırlıyorum.

HASAN KALYONCU (İzmir) – 28 pardon; 28,8.

Şimdi, enerji kaynaklarının hepsi doğaya zararlı; RES'ler de zararlı, güneş enerji sistemleri de zararlı, doğal gaz da zararlı, nükleer de zararlı yani böyle doğal dengeye, dünyanın atmosferine faydalı olabilecek bir enerji sistemi yok.

Küresel ısınmadaki paya baktığınız zaman; 1,1. Fakat, ülkede maden çıkarmazsanız, enerji üretmezseniz, her tarafı doğal şekilde tutarsanız yine de beceremezsiniz. Neden? Çünkü zaten bunu etkileyen siz değilsiniz, bunu etkileyen dünyanın bütün ülkeleri, özellikle Amerika ve Çin neredeyse yarısını oluşturuyor ve atmosfer öyle bir şey ki yani Japonya'da olan radyasyon salınımı veya kaçak işte, Çernobil'de olan, dünyanın radyasyon seviyesini de değiştirebiliyor, Avustralya'da patlayan bir yanardağ dünya iklimini değiştiriyor.

Şimdi, burada, bizim yapmamız gereken şu: Şimdi, Sayın Bakan açıklamaları yaptı; doğal gaz arama çalışmaları –bulundu- Doğu Akdeniz; bunlar devam ediyor, bunun yanında nükleer enerji santrali yapılıyor; gerekli, yani atmosfer açısından düşündüğünüzde, iklim değişikliği açısından düşündüğünüzde sıfır... Risk olabilir mi? Olabilir. Dünyaya gök taşı da düşebilir, o da risk dâhilinde. Yani şimdi iklim değişikliğini ele alırken Türkiye'deki salınımı sıfırlamak üzerinden bu işe bakarsak elde edebileceğimiz çok da fazla bir şey yok, zaten Bakanlık, bütün bakanlıklar bunun önlemini almaya... Paris İklim Anlaşması'nda niye çekinceleri olduğunu söylüyorlar. Burada, bizim yapmamız gereken... Sayın Bakanıma benim bu konuda bir ufak eleştirim olacak. Şimdi, yenilenebilir enerji kaynakları zaten iklim değişikliği üzerinde evet, gerekli, Bakanlık bu çalışmaları yapıyor. Benim sorduğum veya merak ettiğim veya çalışma yapılıp yapılmadığı veya bu Komisyonun amacı olarak, bu değişimlere karşı uyum kısmında Türkiye zarar görmeden bu işleri nasıl atlatacak? Yani senaryo kötüye doğru gitti, iklimi daha da fazla değiştirdiler çünkü Çin'in taahhütleri; 2060 yılında muhtemelen geri dönüşümsüz olaya girecek, dünya iklimi 2030'larda geri dönüşümsüz duruma gelecek, zaten kutuplarda buzullar eridiği zaman o iş tekrar geriye dönmüyor.

Şimdi, su azalacak, su yağış rejimi değişecek, su miktarları azalacak, barajlardaki su miktarlarının ne olduğunu bilmiyoruz, buharlaşmadan ne kadar kaybedeceğimizi de bilmiyoruz ve su üzerinde içme, kullanma, sanayi ve tarımsal baskı da oluşacak, Türkiye'deki su azalmalarını hesaplayarak buradan ne kadar enerji kaybedeceğimizin veya bunlara karşı nasıl önlemler alacağımızın, asıl bunların gündeme gelmesi gerekiyor.

Benim bakış açım da şöyle: Bizim katkımız yok bu olaya, biz 1,1 salımda etkili isek bunu sıfırlarsak da biz bir şeyi engelleyemiyoruz zaten fakat dünya çapında oluşan duruma biz nasıl adapte olacağız, biz buna karşı nasıl önlemler alacağız? Ülkenin ayakta durabilmesi için bu gerekli. Şimdi, gelişmekte olan ülkelerde bu durum, karbon salınımı bir müddet yüksek de olabilir yani Amerika'ya yetişebilmemiz için bizim çok fazla çalışmamız lazım fakat biz en baştan, küresel manada sorumluluklarımızı da devlet olarak, Bakanlıklar olarak da yerine getirmeye çalışıyoruz. Mesela bu uluslararası örgütlerin özellikle, Türkiye'yle ilgili yayınları var, mesela Türkiye'de karbon salınımının ne kadar insan öldüreceğini söylüyor da Amerika'nın yaptığı karbon salınımının dünyada ne kadar insan öldürdüğünü söylemiyor, onlarla ilgili hiçbir araştırması yok nedense.

Bunun yanında, bu su mevzusundan sonra bir de enerji nakil sistemleriyle ilgili benim merak ettiğim olaylar var, şimdi, daha önce Çevre Şehircilik Bakanlığının sunumunda da bunları sormuştum: Değişen fırtınalara karşı -mesela İç Anadolu’da da hortumlar yer yer görünmeye başladı- şimdi bu enerji nakil sistemleri bunlara uyumlu hâle getirildi mi? Bildiğim kadarıyla bununla ilgili herhangi bir çalışma yok. Yani burada, Meteoroloji Genel Müdürlüğü de sunumları yaptı; hava olaylarının nasıl değiştiğini, ne olacağını, bunları ortaya koyuyorlar simülasyonlarla. Yani bunlara yönelik enerji nakil hatlarında ne gibi önlemler alacağız? İleride nasıl bunları dayanıklı hâle getireceğiz? Fırtınalardan ne derece etkileniyorlar ve ne derece etkilenecekler? Çünkü çok önemli, hem insan yaşamı açısından hem enerji nakli açısından bu enerji nakil sistemleri çok önemli.

Yine, Sanayi Bakanlığına bu soruyu yöneltmiştim: RES ve GES’leri yani rüzgâr enerjisi ile güneş enerjisi santrallerini de yapım olarak şu andaki hava koşulları, -işte on yıllık, yirmi yıllık orayı tam bilemiyorum, belirli bir araştırma sonucunda yapılacağı yerler ona göre belirleniyor- özellikle rüzgârların değişimi, var olan santrallerimizi ileride nasıl etkileyecek? Bunlardan bizim korunma yollarımız, önlemlerimiz, önlemler paketimiz var mı? Şu anki rüzgâr şiddetini ileriki dönemlere doğru hesaplayabilir miyiz?

Bunun yanında yine, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu’da ısınmanın daha fazla olacağı, iklimsel değişimin orada daha yüksek olacağı yönünde sonuçlar var. Bunlara göre Enerji Bakanlığının, özellikle mesela güneş enerjisi üzerinde bu bölgelerde kaydırma, planlama durumu var mı? Bu yapılan güneş tarlaları özellikle tarım arazileri üzerine denk geliyor mu? Ne kadarlık alan kapatılıyor? Yani bunların planlanmasında yine iklim değişikliğine bağlı olarak bir planlama sisteminiz var mı? Yani kısa, orta ve uzun vadede iklim değişikliği şöyle olursa; kötü giderse ülke olarak biz buna nasıl önlem alacağız? Orta seviyede olursa biz nasıl önlem alacağız? İyi durumdaysa zaten önlem almamıza da gerek yok. Bizim, özellikle benim, burada duymak istediğim şeyler aslında bunlar. Şu anda devlet üzerine düşen sorumlulukları her alanda yapıyor.

Bunun haricinde mesela, nükleer enerji santraliyle ilgili yine değişen hava şartlarında yüksek dalga oluşumu -Akdeniz bunu üretebilecek seviyede- yine, hortumlarla bağlantılı olarak bu santralin güvenliği; bunların hesaplamaları da yapıldı mı, önlem alındı mı? Bunlar önemli şeyler, gelecek dönemde de ülkeyi bu duruma göre planlamamız gerekiyor. Yani karbon salımında hedefi tutturamayabiliriz onu bir şekilde çözeriz ama enerjiyi bulamadığımız zaman... Zaten dışa bağımlı olarak gidiyor, suya bağlı enerji de yüzde 36 civarında galiba, onun yüzde 30-36 arasında bir şeyi var. Şimdi, sudaki azalmayı da hesaba katarsak birçok sorunla karşılaşacağımız açık ama sunumda bugüne kadar yaptıklarınızı ve enerji temini konusunda karbon salımını azaltma yönünde çok güzel çalışmalarınız var. Bu yönüyle de bu olayları değerlendirmemiz ve bunlara karşı önlemler almamız gerekiyor.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyoruz.

Şimdi, Eskişehir Milletvekili Jale Nur Süllü.

Sayın Süllü, buyurun efendim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Şimdi her şeyden önce -biraz önce Hasan Bey de söyledi, Sayın Bakan Yardımcımız da konuşmasında söz etti- bizim tarihsel sorumluluğumuz yok, son slayttan başlayarak ben izninizle eleştireceğim. “Yüzde 0.6” denildi, “Küresel emisyonlardaki payımız yüzde 1.” denildi.

Şimdi bakın, Türkiye’de TÜİK verilerine baktığımız zaman Türkiye’nin toplam sera gazı emisyonlarının 1990’la 2019 sonrasında yaklaşık yüzde 130 arttığı ve 506 milyon ton karbon salınımına eşit olduğunu, ulaşmış olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla kişi başına düşen sera gazı emisyonlarında da yüzde 52,5’luk bir artış söz konusu. Dolayısıyla bizim geçmişte, tarihte sorumluluğumuz yok; tabii, geç sanayileşmemizin, sanayisi çok yoğun bir ülke olmamamızın etkisiyle bunlar söyleniyor ama bunun şöyle bir yansıması var özellikle uluslararası. Uluslararasıda biz son derece kötü görünüme sahip bir ülkeyiz ve ilerleyen yıllarda, 2050 yılına gelindiğinde de Türkiye ve Rusya’nın Avrupa’nın tüm karbon salınımına eşit değerinde karbon salınımı üreteceğinden söz ediliyor. Şimdi, burada bu Komisyonun kurulma nedenlerinden bir tanesini biz biliyoruz aslında, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve yeşil finansmana erişmek. Dolayısıyla, hani adaptasyon sürecini tamamen geride bırakıp uyum sürecine yönelerek finans kaynaklarına erişmek üzere Türkiye’nin -her zaman olduğu gibi- paraya ulaşma çabasının yattığını biliyoruz biz bu işlerin altında. Ama bunu yaparken uluslararası arenada da hiç iyi olmayan bir görünümümüz var, bunu kabul etmemiz lazım. Dolayısıyla, “Tarihsel sorumluluğumuz bunda az.” diyerek kurtulabileceğimiz bir alan değil ne yazık ki bu. Bakın, bu dış politikamıza da yansıyor. Pardon, ben demin yanlış söyledim, 2050 değil, 2030’a gelindiğinde Türkiye’nin ve Rusya’nın toplam karbondioksit salınımının Avrupa’nın toplamına eşit olacağı söyleniyor ve bundan sorumlu olacağımız söyleniyor. Eğer biz köklü bir değişimle...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, bu imkânsız ve yanlış bir bilgi bu.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır, kesinlikle yanlış bir bilgi değil.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu, o zaman lütfen inceleyelim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakın, açın bakın “Centre for European Policy Studies”in kurguladıkları gelecek analizlerinde var bu. Hiç yanlış bir bilgi değil.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, bakalım.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Lütfen bakın.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Müsaade ederseniz, biz de hesap edelim.

YASİN UĞUR (Burdur) – Avrupa’nın toplamını mı dediniz?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Avrupa’nın toplamını kastediyor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, evet. Rusya ve Türkiye’nin toplam karbondioksit salınımından söz ediliyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bütün Avrupa’nın toplamından daha yüksek gerçekleşecekmiş.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet yani çok ciddi senaryolar var. Çünkü şimdi baktığınız zaman, burada çok açık ve net... Bakın, söylenenler Bakanlığın söyledikleri de...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU –Değerli Vekilim, şimdi doğru da bu tür şeyleri hakikaten dile getirmek de doğru değil. Kim araştırmış, nedir? Bizim elimizde öyle bir veri yok. Yani ben aşağı yukarı otuz yıldır...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Başkanım, o zaman ne dile getireceğiz? Yani o zaman niye Komisyonu kurduk? Neyi dile getireceğiz, ne konuşacağız?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hayır, hayır, doğru da ama doğru şeyleri şey yapalım. Yani Rusya’yla...

MURAT BAKAN (İzmir) – Sayın Bakanım, uluslararası kuruluşların düşüncelerini, raporlarını biz de geçiririz; bunlarda yerlilik millilik aranmaz. Birleşmiş Milletlere üyeyiz, iklim alanında üye olduğumuz kuruluşların şeyleri bunlar.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ama Sayın Bakanım, ben kimsenin sözünü kesmedim, ben bitireyim, daha sonra siz girin.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam. Lütfen, onun kaynaklarını inceleyelim. Bir de Rusya ile Türkiye’yi niye karıştırıyoruz? Türkiye’nin durumuna bakalım, Rusya’yla...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır, ben toplam karbondioksit... Yani raporda ben şimdi “Türkiye” desem doğru olmayacak, ikisinin toplam karbon salınımlarından söz ediliyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Peki, burada Rusya tamamen çok farklı, biz çok azsak, nasıl; onun değeri var mı?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ya, Sayın Başkanım, ben sizin sözünüzü kesmedim. Sizin bir itirazınız varsa daha sonra siz dile getirin.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hayır ama bu hakikaten çok önemli bir konu.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Sayın Bakanım, ama az önce Sayın Bakan Yardımcısı da açıklama yaparken kömürlü termik santralde kimi örnek verdi? Almanya’yı örnek verdi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, peki, efendim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakın, biraz önce ilk verdiğim veriler TÜİK verileri, onlar elinizde vardır sanırım, onlar yabancı veriler değildi. İşte, Türkiye’nin toplam sera gazı emisyonlarının 1990 ila 2019 arasında yüzde 130 artışıyla ilgili veriler yabancı kaynaklara dayanmıyor, TÜİK verileri bunlar.

MURAT BAKAN (İzmir) – Yabancı kaynaklar da olabilir, uluslararası kaynaklar sonuçta.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır yani sonuçta bilimsel kaynaklara bakacağız ama bunu TÜİK verisinden yola çıkarak söyledim.

Şimdi, burada zaten çok net, Elektrik Mühendisleri Odasının da şeyi var. Şimdi siz diyorsunuz ki: Yani politikalar ve söylenenler çelişiyor. Biraz önce siz söylediniz, “Yabancı kaynaklara bağımlılığın azaltılması.” denildi. Bakın, baktığımız zaman sadece 1990 ila 2020 arasında burada bu var ve söylenenlere göre bakın, şimdi, şurada, mesela Şubat 2021’de Elektrik Mühendisleri Odasının verileri var. İthal kömür, toplam kömürde yüzde 9,29 linyitte de yüzde 11,72 ama diyorsunuz ki doğal gaz. Yine, doğal gaz doğal gazda da biz dışarıya...

Siz benim insicamımı bozdunuz; ben böyle hani hazırlayıp okumadığım için kendim...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama Türkiye için büyük bir itham olduğu için.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yok, itham değil yani raporlarda var, birlikte bakabiliriz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, bakacağız, inceleyeceğiz inşallah.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tamam, bakılsın.

Şimdi, burada, mesela nükleer santrali söylediniz. Şimdi, nükleer santralde son derece sıkıntılı bir durum var. Bakın, özellikle mesela tesis anlaşmalarında çok uzun vadeli elektrik alım anlaşmaları imzalamış durumdasınız aynı zamanda. Mesela anlaşmalar; 12,35 sentten on beş yıl boyunca alım garantisi sunuluyor ve bu miktar şu anki elektrik fiyatlarından yüzde 40 ve yüzde 50 daha yüksek rakamlara tekabül ediyor. Mesela referans senaryolarda da “Türkiye’nin enerji talebinin 2050’ye kadar yüzde 92 artacağı öngörülüyor.” deniliyor; oysaki yapılan çalışmalarda yüzde 25 artış olacağı söyleniyor. Elektrik Mühendisleri Odası “Bu ülkede aslında nükleer termik santrale de, tehlikeli yatırımlara da gerek yok.” diyor, bunu çok açık söylüyor.

Şimdi, termik santrallere -ısrarla, termik santral- baktığınızda karbon salınımının dışında olumsuz etkileri de göz ardı ediliyor. Şimdi, yüzyıllar içinde oluşan topraklar, 30-35 senelik ömrü olacak termik santraller için heba ediliyor bu ülkede, artı, kül depolama alanlarının toprakta yaratacağı tahribat. Bir de su kıtlığı, bu Komisyonumuzun başlıca amaçlarından bir tanesi kuraklığı araştırmak. Şimdi, termik santrallerden çıkan kömürün küllerinin soğuması için kullanılan su miktarı yaklaşık olarak bölgesindeki şehrin yıllık tüketimine etki edecek bir aylık tüketimlere yol açabiliyor. Dolayısıyla tüm bunları yaparken o kompozisyonu çok iyi değerlendirmemiz gerekiyor.

Mesela, neden doğal gaz? Yani, Rusya'ya bağımlıyız ve burada da görüldüğü gibi 2005 yılından sonra oldukça yüksek oranlarla -özellikle de 2005 yılından sonra çıkmış o oranlar- inanılmaz şekilde doğal gaza yüklenmişiz enerjide. Burada, mesela, daha önce sıfırken 2005 yılında yapılan doğal gaz anlaşmalarıyla Rusya'ya bağımlı hâle gelmişiz. Bakın, kömürde de aynı şekilde, termik santrallerde 2002 yılında -şimdi son yıllarda övünüyor ya hani ne kadar çok yenilenebilir enerji kaynaklarını harekete geçirmişiz diye- bakın, sıfırken 2002'den 2020'ye kadar olan artış burada. Ne kadar artış var, bunları göz ardı etmemeliyiz.

Biz, özellikle bunları yaparken, nükleer çok pahalı bir teknoloji ve rüzgâr enerjisinin yaklaşık 5-6 katı gibi rakamlara mal oluyor. Mesela, güneş enerjisi üretiminde son yıllarda inanılmaz düşüşler var, yüzde 60 düşüş var. Bunlara dayanmamız gerekiyor yani "Bu enerji kompozisyonunu yayalım. Dışı bağımlılığını azaltalım." dediniz ama yapılan çalışmalar tamamen bunun tersine. Şimdi, bizim bu teknolojik üretimlere, yani elektrik enerji üretimlerine sadece karbon salınımı olarak bakmayıp diğer iklim değişikliklerine etkilerine de bakmamız gerekiyor. Şimdi, mesela burada "Elektrikli araçlara yönelik enerji planlaması yapılacak." dediniz, ama burada üretilecek elektrik nereden temin edilecek bununla ilgili bir planlama yok. Bunları ben sunuşunuzdan çıkarttım, bu soruları. Mesela, elektrik sektöründe teknolojik dönüşüm uygulamaları konusunda neler yapılmakta? Aynı zamanda hidroliğe de... Mesela, buradaki şeye bakıldığında, ben daha önce de sormuştum hidrolik santrallerde çok büyük bir yükselme var, dolayısıyla orada da olası kuraklıkta enerjiyi karşılamadaki önlemler ne olacak? Mesela, tüm dünyada nükleer enerjiden uzaklaşma eğilimi var, zaten termik santralden de var. Biraz önce Çin'den söz ettiniz, Çin de inanılmaz şekilde azaltıma gidiyor son dönemde. Dolayısıyla bu nükleerdeki ısrarın nedenini de özellikle bilmek istiyorum çünkü eski nesil teknoloji kullanılıyor özellikle de bu yapılan nükleer santralde. Neden böyle pahalı bir çözüme ihtiyaç duyuluyor? Hani, onları da öğrenmek istiyoruz açıkçası.

Şimdilik bunlar sorularım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yalnız, ben burada bir hususu belirtiyim Değerli Milletvekilim. Şöyle ki şu anda daha önce kurulu güç olarak 2002 yılında doğal gaz çevrim santralleri 1'inci sıradaydı, 2'nci sırada kömür, 3'üncü sırada hidrolikti. Şu anda şu müjdeyi vereyim: Hidroelektrikteki kurulu güç şu anda 1'inci sıraya yükseldi, aşağı yukarı 30 bin megavatı geçti, doğal gaz 26 bin megavat civarında 2'nci sırada, kömür de 18 bin megavatla 3'üncü sırada. Yani, dolayısıyla sıra değişti, bir. İkincisi de "kuraklıktan." Diyorsunuz... Bakın, enerjiyi şu anda, hâlihazırda ekonomik olarak depolamak mümkün değil. Dolayısıyla bunu biz barajlar yaparak orada depoluyoruz; yani barajlarda istediğiniz anda hemen türbini çalıştırmak suretiyle enerji üretiyorsunuz. Dolayısıyla barajlar aynı zamanda enerji depolama yerleri HES'lerin.

Pik saatlerde mesela nasıl karşılayacaksınız? Veya rüzgâr esmediği zaman, güneş olmadığı zaman bunları dengeleyecek olan yegâne güç hidroelektrik santralleridir onu da arz edeyim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tamam, zaten bir kompozisyon olması gerekiyor, onu biliyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, şimdi Cihan Bey size söz vereyim.

Teşekkür ederim açıklamanız için.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Evet, Sayın Bakanımıza sunumundan dolayı teşekkür ediyorum.

Ben esas, enerjiyle ilgili mevzuya geçmeden önce madencilikten bir iki cümleyle bahsetmek istiyorum. Tabii ki “çevreci madencilik” denilen bir kavram var artık. Bundan sonra çevreci madencilik uygulamanız lazım. Madenleri çıkarmamız lazım ama çevreci madencilikle. Nedir bu? Özellikle kıymetli madenlerde “galeri yöntemi” dediğimiz, tabiatı tahrip etmeden tünellerle giriyorsunuz cevheri alıp çıkarıyorsunuz. Gümüşhane’imizde 3 tane altın madeni var. Bunların 3’ü de galeri yöntemiyle madeni çıkarıyorlar ve çevreye de hiçbir sıkıntıları yok. Özellikle, işte, Enerji Bakanlığımızın bunlara dikkat etmesi lazım. Birincisi -geçen hafta gündeme geldi, burada Jale Hanım da söyledi, hakikaten bazı yerlerde gördük- maden arama sahalarında ciddi ağaç tahribatı var; bir kere bunun kesinlikle önüne geçmemiz lazım. İkincisi, öngörünümde olan, yerleşim yerine yakın olan yerlere ne olursa olsun izin vermemiz lazım. Bizim, Gümüşhane’de çok güzel vişneçürüğü bir mermer varmış, o kadar kıymetliymiş ki... Israrla üzerimize geliyorlar, “Efendim, bunu çıkaracağız, bu çok kıymetli...” Ama baktık ki hem öngörünümde hem de yerleşim yerine yakın, izin vermedik. Bunlara bir kere bakanlıkların dikkat etmesi lazım. İşletme sırasında da -ben bilemiyorum ama- yeterli denetimler yapılıyor mu, o kanaatte de değilim. Geçen hafta Şırnak Milletvekilimiz Hüseyin Bey gündeme getirdi. Orada kömür ocakları var; -“AKM” dediğimiz, askıda katı madde- su olmuş kömür siyahı. Şimdi, bunların Enerji Bakanlığı tarafından mı denetlenmesi gerekiyor, Çevre Bakanlığı tarafından mı denetlenmesi gerekiyor? Çok ağır yaptırımların getirilmesi gerekiyor, gerekirse kapatılması gerekiyor. Netice itibarıyla bakın, belki şehirlerin içme suyu geliyor oradan, yaban hayatı oradan su içiyor, o bölge zaten biliyorsunuz hayvancılık bölgesi, belki arazide otlayan koyunlar, inekler oradan su içiyor. Bunların hepsi sıkıntılı konular. Özellikle bu madencilik konusuna çok dikkat etmemiz lazım.

Bir diğer mevzu HES’lerimiz. Biz, 2003 yılında Sayın Bakanımızla DSİ’ye geldiğimiz zaman yerli enerji üretimi yüzde 20’ydi, yüzde 80 ithaldi. Şu anda yüzde 52’ye 48’e gelmemiz samimi söylüyorum muhteşem bir dönüşüm yani yenilenebilir enerjide yüzde 52 üretime gelmemiz muhteşem bir sonuçtur. Şimdi, benim anlayamadığım şey şu: Biz, burada dünyada 12’nciyiz, -Enerji Bakan Yardımcımız bu rakamı verdi- Avrupa’da da 5’inciyiz yenilenebilir enerji üretiminde. Nasıl oluyor da biz 2030’da Rusya’yla beraber Avrupa’daki bütün şeyden daha fazla karbon salınımı... Demek ki bu gidişle herhâlde 2040’da da muhtemelen bizim...

MURAT BAKAN (İzmir) – Yok yok Bakanlık söyledi ya: 900 küsura çıkartıyoruz.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Şimdi, bakın, değerli arkadaşlar, bizim nehirlerimiz hidroelektrik enerji üretimi için çok uygun. Şu anda, bizim kullandığımız su 112 milyar metreküptür ama nehirlerimizde akışa geçen suyumuz 185 milyar metreküp. Bugün bir Çoruh Nehri’ni düşünün. Biz Çoruh Nehri’nden sulamada istifade edemiyoruz çünkü Bayburt’ta Namaz Dağları’ndan doğuyor, dağların içerisinde Gürcistan sınırından denize dökülüyor ama ülkemiz hidroelektrik enerji üretiminin yüzde 11’ini -potansiyeli burada- toplam enerji üretimimizin de yüzde 4’ünü sadece Çoruh üretiyor, bir de çok hızlı akan bir nehir olduğu için gücü çok yüksek. Dolayısıyla bizim hidroelektrik potansiyelimiz iyi ancak benim burada gördüğüm 2021’de 31.327 megavat, 2023’te 32.037 megavat yani 700-800 megavatlık bir artış var, bu az, bir kere bu rakamın artması lazım.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Hedefe biraz erken vardık Sayın Vekilim ama hedefi yükseltebiliriz.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Daha çünkü arkadan Yusufeli geliyor.

Bir diğer konu, ben Çevre Komisyonu Başkanlığı da yaptım, özellikle bu rüzgâra bayağı bir kafa yormuştuk. Rüzgârda bizim “onshore”de potansiyelimiz 34 bin megavat, “offshore”de 14 bin; toplam 48 bin megavat bizim potansiyelimiz var ama burada gördüğüm kadarıyla 9.360 megavattı hâlihazırda faaliyete geçmiş, 2023 hedefi de 11.883. Tabii, bu rakamlar güncellendi mi, bilmiyorum. Hani rüzgârda da her ne olursa olsun, mesela, eğer, üçte 2 kapalı orman alanıysa, kapalılık oranı üçte 2 ise, kuş göç yolundaysa, yaban hayatı sahasındaysa biliyorsunuz, bunlara da izin verilmiyor. Bu rakamlar güncellendi mi? Bunu bir öğrenmek istiyorum. Bir de şunu merak ediyorum: Bizim toplam güneş potansiyelimiz ne kadar, GES potansiyelimiz? Bunu öğrenmek istiyorum.

Bir diğer konu da: Şimdi, hani önümüzde bir hedefimiz var; mesela “2030 yılında toplam enerji ihtiyacımız şu kadar, enerji üretimimiz şu kadar, yerlilik oranımız veya yenilenebilir oranımız şu kadar olacak.” diye, bunun bir planlaması var mı? Her yüzde 1’lik... Bakın toplam enerji tüketimine, üretimine ilaveten bizim yenilenebilir enerjideki her yüzde 1’lik artışımız ne kadar karbon emisyonunu azaltıyor? Bunu da bir öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bu arada gruba atabilirim o “webinar”ın şeyini...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Arkadaşlardan ilgilenenler varsa mesela perşembe günü yine öğleden sonra saat dörtte çok güzel “webinar” var, uluslararası bir “webinar” hani Zoom’dan izleyebilir arkadaşlar da bu karbon değerleriyle, karbon piyasasıyla ilgili. Bunu atabilirim gruba, atayım mı?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Atabilirsiniz tabii, memnun oluruz.

Evet, şimdi söz isteyen?

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Başkanım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Vekilim siz de söz istediniz.

Buyurun.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Teşekkür ediyorum Sayın Bakanım.

Şimdi, yaklaşık üç haftadan bu yana Komisyonla ilgili toplantılarımıza devam ediyoruz tabii, genellikle “İklim değişikliği, kuraklıkla mücadele ve su kaynaklarımızı nasıl verimli kullanırız.” bunun hakkında. Yine bu konularda ilgili kurum, kuruluşlardan da, sizlerden de zaten bilgi alıyoruz.

Şimdi, bürokrat arkadaşlarımız haklı olarak yaptıkları ve yapmayı planladıkları projeleri anlatıyorlar ve alanlarına giren konularda da fikirlerini beyan ediyorlar fakat şunu da görüyorum; yaptıklarını, yapacaklarını, teknik eksiklikleri, toplumsal kâr-zararları, çevresel artı-eksileri maalesef, ne yazık ki çok da anlatamıyoruz, onu belirtmek istiyorum, artı bir de karşıt görüş ve düşüncelerin neler olabileceği ve dünyadaki örnekler hakkında bilgilendirmeler de bize göre yetersiz kalıyor arkadaşlar. Birincisi, bu eksikliğin giderilmesini istiyorum Sayın Bakanım, yani en azından şöyle yapalım: Burada kamudan gelen, bakanlıklardan gelen arkadaşlarımızı dinledikten sonra STK’lerden ikinci konuşmacılar olsun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, şöyle yapacağız: Zaten bakanlıkları dinledikten sonra hocalar var, STK’ler var, hepsini dinleyeceğiz Vecdî Bey, tamam mı?

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Peki, teşekkür ediyorum.

Şimdi, şunu söyleyeyim: Bizler milletvekili olarak konunun detaylarına, teknik verilerine konunun uzmanları kadar hâkim olamayız. Bunları sizlerden alacağız, sizlerden öğreneceğiz ve biz de kendi görüşlerimizi paylaşıcağız ama yine de az önce söylediğim gibi, farklı görüşlere de burada, kamudan sonra gelenlerin görüşlerine de önem vermek gerekiyor diye düşünüyorum.

Şimdi, arkadaşlar, hızlı hızlı geçeceğim çünkü bayağı uzun notlar almıştık. Özellikle bu madenlerle ilgili, az önce sayın vekil arkadaşımın söylediği gibi; ülkemizin doğal alanlarında, tarımsal üretim yörelerinde endişe verici bir tabloyla karşı karşıya kaldığımızı görüyoruz. Bu tabloyu da büyük oranda bu Maden Kanunu'nun oluşturduğunu da söylemek mümkün Sayın Bakanım. Maden Kanunu'na baktığımızda 2001 yılından itibaren -not almışım- 21 kez değiştirilmiş ve maalesef yapılan her değişiklikle de daha fazla tarım alanı, mera, doğal alan, su havzası, madencilik faaliyetlerine de açık hâle getirilmiş, bunu da görüyoruz. Mesela, bizim orada -benim seçim bölgem Kırklareli'dir Sevgili Sayın Bakanım- Kırklareli'nden, Dereköy Sınır Kapısı'ndan çıkana kadar ikide bir, bir tabela çıkar çünkü sağlı sollu taş ocaklarıyla doludur. Tabelalar da şu: "Dikkat kamyon çıkabilir." "Dikkat iş makinesi çıkabilir." Sınıra geldiğinizde, Bulgaristan'a girdiğinizde hemen şu başlar: "Dikkat geeyik çıkabilir" "Dikkat yabani hayvan çıkabilir." Yani o kadar geri kaldığımızı da gösteriyor.

Şimdi, bu alanlara baktığımızda yaşamın devamlılığı için de vazgeçilmez olan yerlerdir ormanlarımız. Fakat, maalesef, bu yanlış projeler, üstüne üstlük verilen o ÇED raporları bizleri her yerde, madencilik konusunda, orman konusunda, su havzası konusunda, mera konusunda sıkıntıya sokmaya da devam ediyor.

Şimdi, mesela, burada notlarıma almışım. Ülkede milyonlarca yılda oluşmuş nadir canlı türleri var "Flora ve Fauna" gibi ve bunların dünyada eşi benzerleri yok Değerli Bakanım. Bunlar bile artık Türkiye'de tehdidin altına girmiştir diye de düşünüyorum.

Tabii, bu tabloyu yalnızca Maden Kanunu'nun oluşturduğunu söyleme de eksik olur çünkü bununla beraber, Orman Kanunu, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu, Mera Kanunu, Maden Kanunu'na paralel olarak da değiştirildi ve böylece değiştirilmeye devam ediliyor. Her değişiklikle de ülkenin bu doğal alanlarında madencilik yapılması daha da kolay hâle getiriliyor maalesef.

Yine, kendi bölgemden bir örnek vereceğim. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryollarına 1 tane maden sahası verildi, hemen "ÇED'e gerek yoktur, çünkü kamu yararı vardır." denildi. Emin olun ki bizim Koruköy'ümüzde üç ayda 1 tepe tamamen bitti, tamamen bitti; bunları da görüyoruz. Artı, Türkiye'nin coğrafyasına baktığımızda, Kaz Dağları'nda, Istrancalar'da, Yıldız Dağları'nda canlılar tamamen şu anda sıkıntıya girmiş vaziyette. Özellikle sınır illerine baktığınızda, sınır illerinin öbür tarafında kalan kısımda farklı bir yaşam tarzı var, Türkiye'de kalan kısımda da farklı bir yaşam tarzı var. Bunları da hakikaten üzülerek izliyoruz.

Şimdi, mesela, "devlet ormanı" olarak adlandırılan, orman alanı olarak belirlenmiş ancak herhangi bir koruma statüsüne sahip olmayan ormanlarda da madencilik faaliyetleri maalesef yürütülebiliyor. Nasıl? Bunun için ilgili orman müdürlüğüne gerekli evraklar doldurularak iletiliyor, orman müdürlüğünden de gerekli izinler hemen, anında alınıyor çünkü çok kolaylaştırıldı. Bu duruma da ormanları madencilik faaliyetleri için kolay ulaşılabilir bir hâle getirdi. Ormanlara yönelik herhangi bir koruma olmadığından da tüm koruma süreçleri, eğer proje, çevresel etki değerlendirme sürecine tabi ise tamamen ÇED'e bırakılmıştır. Bunları da göz ardı etmemek gerekir diye düşünüyorum. Bununla birlikte, projenin ÇED süreçlerinde gerekli esaslar belirlenecek ya da Cumhurbaşkanlığı iznine bağlı olarak farklı koruma statüsüne sahip koruma alanlarında madencilik faaliyetleri maalesef yürütülmektedir.

Bakın, TEMA Vakfının çalışmalarına baktım, TEMA Vakfının çalışmalarına göre, bir ya da birden fazla koruma statüsüyle korunan alanlar -yani Kaz Dağları'nda yüzde 55'i, Muğla'da yüzde 57'si, Artvin'de yüzde 47'si- madencilik faaliyetleri için ruhsatlı hâle getirilmiş, bunlar çok büyük alanlardır. Bakanlığın izlediği mevcut maden politikalarında da tarımsal üretimin, insan sağlığının, turizmin ya da kadim kültürel değerlerin ön planda tutulduğunu maalesef söylemek de mümkün değil; onu da söyleyeyim değerli arkadaşlar.

Bu politikalar daha ziyade detaylı planlamayla uzun dönem projeksiyonlar yapılmadan, gelecek kuşakların da hakları gözetilmeden sürdürülüyor, bunu da görüyoruz. Mesela, örneğin, Çanakkale, ülkemizin tarımsal üretimi ve doğal varlıklarıyla öne çıkan, aynı zaman da iklim değişikliğinin etkileri sebebiyle kuraklık çeken bir il; tüm bunlara rağmen bugün Çanakkale'de neredeyse birbiriyle yan yana birden fazla altın madeni projesi de mevcut ve bu sayı daha da artacak endişesi de var. Yine, madencilik faaliyetlerinin de doğaya ve yaşam alanlarına her koşulda etkisi vardır, bu etki madenin grubuna göre değişmektedir.

Az önce Murat arkadaşım da bahsetti; özellikle, kömür ve metalik madencilikte çok geniş ruhsat alanlarına ihtiyaç duymaları, pek çoğunun kimyasal yöntemlerle üretim yapmaları, özellikle bu gruba giren madenlerin su varlıkları üzerinde de yoğun baskı yaratmaktadır. Dolayısıyla bu maden grubunun yarattığı doğa yıkımları da geri dönülmez ve büyük olmuştur yani çok büyük alanlar. Başka bir ifadeyle, bu grupta yer alan maden türleri çok geniş alanlarında faaliyet göstermekte, üretim sırasında da yoğun su tüketimi ve kirlilik de yaratmaktadır.

Metalik madencilikteyse, özellikle, liçli madenciliğin hem doğal varlıkları hem de insan sağlığı için bedeli oldukça ağır olmaktadır. Bakın, şimdi, burada her şeyi konuşuyoruz, her şey insan için diyoruz, doğa için diyoruz, canlılar için diyoruz ama yaptığımız yanlış işlerle de bu saydığımız bütün kriterlere de zarar veriyoruz. Yine, faaliyetleri görülen bir etkide bu madencilik faaliyetlerinin, geniş ekosistem ve doğa alanı kaybı. Ekosistemi insan bedeni gibi düşünmek lazım Sayın Bakan, aynı bir insanın sistemi gibi düşünmek lazım. Nasıl insan vücudunun her parçasının birbiriyle uyum içinde çalışması sonucu beden de sağlıklı bir şekilde var oluyorsa ve ona göre izlenimini yaratıyorsa yani ekosistem de öyledir diye düşünüyorum.

Hızlı hızlı geçeceğim. Mesela, bir diğer önemli konu ise Türkiye'nin bir Akdeniz havzası ve ülkesi olması sebebiyle iklim krizinin etkilerinin en çok hissedileceği ülkelerden biri olmasıdır. Bilindiği gibi madencilik faaliyetleri önemli oranda su tüketimine neden olmakta, bugün madencilik faaliyetleri için madenlere de su tahsis edilmektedir, hem de ciddi miktarda su tahsis edilmektedir fakat bölge insanları susuzluk çekmekte, geçmişte ulaşabildikleri kaynak sularına bugün ancak tankerlerin içme ve kullanma suyu taşımalarıyla erişebilmektedir bazı yerlerde.

Son olarak, özellikle bu metalik madencilikte en önemli sorunlardan biri de ağır metal kirliliğidir. Bu kirlilik hem bu liçlemeden hem de atık toprak ve kayaçların yüzey üstlerine çıkarılmasından da kaynaklanmaktadır. Bu bizim ülkemizde yapılan bilimsel çalışmalar ve havza planlarına düşülen notlar özellikle metalik madencilik yapılan alanlarda yüksek ağır metal oranlarına da dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak bahsedilen yöntem ve şekillerde devam eden maden politikaları sebebiyle coğrafyayı ağır ekosistem kayıpları, tarımsal verimlilik kayıpları, su yoksunluğu, canlı tür çeşitliliği ve yaban hayatı kayıpları ve sağlık sorunları beklemektedir yani bunu da kader olarak görmemek lazım ve bunu da yaşanamamak gerekir.

Mesela bugün birçok yerde, özellikle dünya üzerinde tüm insanlığı tehdit eden, hayat pratiklerini bütünüyle değiştiren Covid-19 salgını var. Şu anda salgının doğal alanların kaybıyla ilişkisi de birçok bilimsel çalışmada ortaya konuldu; bunu sizler de biliyorsunuz. Üstelik iklim krizinin Covid-19 salgınından çok daha ciddi bir sorun olduğu her gün dünya kamuoyunda da ısrarla dile getiriliyordu; bunu da gözden kaçırmayalım.

Şimdi, kömür madenciliğiyle ilgili bu doğal yaşamın, tarımsal üretimin ve su varlığının yaşamsal öneminin güçlü bir şekilde anlaşıldığı bir dönemde bu liçli madencilik faaliyetlerinin de gündemimizde biraz daha geniş yer almasını mutlaka istiyoruz.

Şimdi, buradan, size, birkaç tane hızlı hızlı geçeyim, çok vakit de almak istemiyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, toparlayalım Vecdi Bey.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Şimdi, şunu da söylemek istiyorum en son olarak.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çünkü daha iki bakan yardımcımız var.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Anladım.

Bizim ilimizde 3 tane kömürlü termik santral girişimi vardı ama mahkeme kararıyla bunlar iptal edildi. Özellikle, kömürlü termik santrallerini az önce söylediğinizde, 2030’a kadar bunların tekrar devamını... Ama Jale Hanım da az önce bahsetti, bunların zaten ömürleri otuz kırk yıl gibi sürüyor. Eğer 2030’a kadar bunlar sürecekse ve tekrar ülkenin çeşitli yerlerinde yapılacaksa, inanın, bunları biz sağlığımızla ödemeye başladığımızda Türkiye’nin milli gelirine de bir darbe olacaktır diye düşünüyorum sağlık açısından. Çünkü birazdan Sağlık Bakan Yardımcısı da gelecek, o konularda bilgi verecek. Bunların tekrar gözden geçirilmesini istiyorum.

Bir de nükleerde sizin düşündüğünüz gibi durumlar vardır ama ben orada Hasan Bey’e katılmıyorum, riski çok büyüktür; dünya üzerinde bunların iki tane de örneğini ciddi anlamda yaşadık ve Türkiye’de yapılması planlananların da hâlâ eski sistemle yapıldığı gözlenmektedir.

Teşekkür ediyorum Sayın Bakan.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyoruz.

Son sözü de şimdi, hemen Başkan Yardımcımıza verelim.

Buyurun Efendim.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Sayın Başkanım, teşekkür ederim.

Sunumdan dolayı da Sayın Bakan Yardımcımıza ve ekibine teşekkür ediyorum.

Tabii, Türkiye’nin son on sekiz yıl içerisinde enerji kaynaklarını 3 katına çıkarması son derece önemli, yenilenebilir enerji kaynakları konusunda da hızlı bir şekilde artırması da gerçekten kayda değer.

Bunlardan sonra şunu özellikle belirtmek istiyorum: Yeni yapılan inşaatlarda -fabrika olabilir, binalar da olabilir- özellikle güneş enerjisi santrallerinin çatılarda veya yanlarında kurulması konusunda bir çalışma var mıdır, bu konuda neler yapılıyor? O konuda bilgi almak istiyorum.

Diğer bir konu, tabii, Türkiye’de özellikle emisyon bakımından en sıkıntılı olanların termik santraller olduğunu biliyoruz. Termik santrallerden 5 tanesinin kapatılmış olması da yeterince çevreye duyarlı yatırım yapmadıkları için son derece önemli ama bir taraftan da 25 termik santral planlanıyor veya inşaatları devam ediyor, bir taraftan da bunu yaşıyoruz. İnşallah yapılacak o termik santraller de doğaya, çevreye en az zarar verir hâlde yapılır diye düşünüyorum.

En önemlisi, dikkatinizi çekmek istediğim bir konu var -arkadaşımız biraz önce bahsetti ama- o da şu: TEMA'nın yaptığı bir araştırma var, şöyle bir araştırma: Bazı illerdeki maden ruhsatlarıyla ilgili alan araştırması yapılmış. Mesela Afyon ilinin -Sayın Bakanımızın memleketi- yüzde 52'sine ruhsat verilmiş; yani bu ruhsatların içinde işletme ruhsatı son derece az, düşük, genel olarak ihale ruhsatı verilmiş, arama ruhsatı verilmiş ama işletme ruhsatı bereket henüz o seviyede değil, son derece düşük.

Yine, Kaz Dağları ve civarında -yani Çanakkale, Balıkesir, İzmir'e kadar olan o bölgede- yüzde 79 maden ruhsatı verilmiş; yine, aynı şekilde bunların içinde ihale ruhsatı, arama ruhsatı var, son safhaya gelmiş olan işletme ruhsatı düşük.

Yine, Erzincan ve Tunceli'nin yüzde 52'sine ruhsat verilmiş, Artvin'in yüzde 71'ine ruhsat verilmiş yani Türkiye geneline bakılırsa sanki Türkiye'nin çok büyük alanına maden ruhsatı verildiği görülüyor, bunun hangi anlayışla verildiğini bilemiyorum. Elbette ki madenler çıkarılacaktır, elbette ki bizim yer altı zenginliklerimiz değerlendirilecektir ama değersiz madenlerimiz var, onlardan bir tanesi de taş ocakları, adımbaşı taş ocağı... Mermer izinleri verilmesinin de tekrar gözden geçirilmesi gerekir, bunun planlanması gerekir her şeyden önce. Çok yakın sahalarda taş ocağı ruhsatının verilmesinin, birbirlerine yakın olan sahalar verilmesinin o bölgedeki doğa tahribatına önemli oranda katkı sağladığını görüyoruz. Dolayısıyla ruhsat verilirken çok değerli madenler ile değersiz madenleri ayırarak, doğayı en az tahrip edecek şekilde verilmesine dikkat edilmesi gerektiğine ben şahsen inanıyorum ve bu konuda ülkemizdeki yer altı zenginlikleri kadar yer üstü zenginliklerimizin de çok daha kıymetli olduğunu bilmemiz lazım. Ormanların fonksiyon değerlerinin yer altı madenlerinden çok daha yüksek olduğunu da hesaplamamız lazım. Dünyada özellikle ormanların fonksiyon değerleri her ne kadar araştırılmasa da doğanın sunduğu o katma değerler hesaplanmasa da madenlerden çok daha fazla olduğunun da göz önüne alınması gerektiğini düşünüyorum.

Bu vesileyle tekrar teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Efendim, ben demin de kuruluşlarla ilgili takribi rakamlar vermiştim ama şimdi net rakamlar var; hidroelektrik kurulu gücü 2020 yılı sonunda 31.391 megavat, doğal gaz kurulu gücü -gene geçen yıl sonunda- 25.975 megavat, kömür kurulu gücü de 20.300 megavat. Onu düzeltiyim diye ifade ettim.

Teşekkür ederim.

Alparslan Bey, siz de sorulara kısa ve net... Burada 2 Bakanlık çok önemli -Murat Bey'in dediği gibi- özellikle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. Belki sizi daha sonra, diğer konuşmacıları dinledikten sonra tekrar çağırabiliriz, öyle bir düşüncemiz var. Dolayısıyla şimdi mümkün olduğunca -çok uzun aslında cevabınız, biliyorum ama- daha kısa bir şekilde... Çünkü daha sonra 2 Bakan Yardımcımız daha var. Özetlerseniz, sonradan ikinci gelişinizde de daha detaylı bilgi verebilirsiniz.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Tamam.

Sayın Bakanım, soruları hep not aldık, dediğiniz gibi hepsine birden cevap vermem şu anda hem zaman açısından hem daha net rakamsal bilgi açısından belki yeterli olmayabilir ama müsaadenizle bir toparlama yapmak istiyorum.

Öncelikle, Sayın Vekilimiz bu Paris İklim Anlaşması'yla alakalı pozisyonumuzdan, iki bakanlık arasındaki belki biraz farklı bakış açısından söz etti; onun için açıklama ihtiyacı hissediyorum.

Bizim açımızdan Paris İklim Anlaşması belki oraya gidiş yolunu da konuşmamız icap eder. Hepinizin malumu, 92 Birleşmiş Milletler Çerçeve Sözleşmesi, bizim de taraf olduğumuz Çerçeve Sözleşmesi ülkeleri belli gruplara tasnif etti ve Türkiye, bu gruplar içerisinde OECD üyesi ülke olduğu için Ek-1 ülkesi olarak yer aldı. Paris'e giderken aslında 1992'den 2015'e kadar dünyada iklim değişikliğiyle mücadele veya sera gazlarının azaltımı ile alakalı çok fazla da bir şey yapılamadı. Her yıl, Taraflar Konferansı toplandı, her toplantıya çok büyük önem atfedildi ama doğrusu, çok önemli kararlar alınmadan bu toplantılar bitirildi ve Paris'e gelinceye kadar da herhangi bir şey yapılmadı ama Paris'te bir şeyler değişti ve Paris İklim Anlaşması, işte bütün dünyanın onayladığı bir anlaşma, iklim değişikliğiyle mücadelede ciddi bir kararlılık sergileyen bir anlaşma olarak önümüze çıktı. Peki ne değişti yani? 92'den 2015'e kadar bu süreç nasıl gelişti? Ne değişti de buraya geldik? Bunun ayak sesleri, Paris'in ayak sesleri aslında 2014 Eylül, Ekim aylarında Amerika ile Çin Devlet Başkanlarının bir araya geldiği bir zirvede dünyaya duyurulmuş oldu. Orada, Amerika, 2025 yılında 2005 emisyonlarının yüzde 27 altına düşeceğini taahhüt etti. O zaman, Amerikan Devlet Başkanı Obama'ydı, Çin Devlet Başkanı da dedi ki "Biz de 2030'da emisyonlarımızda pik yapacağız, en yukarıya çıkaracağız ondan sonra da emisyonlarımız azalacak." Bir yıl sonra da Paris İklim Anlaşması İmzalandı. Amerika'nın ve Çin'in yoğun baskısıyla, özellikle Amerika'nın baskısıyla bu anlaşmanın iklim değişikliğiyle mücadelede ana metin olarak ortaya çıktığını gördük fakat Paris İklim Anlaşması'nda ülkeler 2 kategoriye ayrıldı; gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler. Gelişmiş ülkelere iklim değişikliğiyle mücadelede önemli rol düşüyor. İşte, bu bahsedilen 100 milyar dolarlık bir finansman oluşturulmasından tutun, diğer ülkelere teknoloji transferi olsun ve mutlak emisyon azaltımı ile alakalı bir yükümlülük getiriliyor ama o anlaşmanın orada imzalanabilmesi için şuna girilmedi: Hangi ülke gelişmiş, hangi ülke gelişmekte olan tasnifine girilmedi orada ve ona girilmeyip yirmi üç yıl önceki anlaşmada, çerçeve sözleşmedeki ülkeler kategorisine bakıldı ve Türkiye, Ek-1 ülkesi olduğu için Ek-1 ve Ek-2 ülkeleri gelişmiş ülke sınıflandırmasına sokuldu ama aslında yirmi üç yıl önceki belge birçok açıdan geçerliliğini yitiren bir belge. Örneğin, orada yer alan ülkelere baktığımızda Çin, Güney Kore, Meksika, Brezilya, Suudi Arabistan, İsrail, G20'nin de üyesi olan Hindistan, Endonezya. O ülkelerin 92'deki durumlarıyla, iktisadi durumlarıyla 2015'teki durumları çok farklı.

Şimdi, Güney Kore'ye, Çin'e, Meksika'ya Paris İklim Anlaşması gelişmekte olan bir ülke gibi davranıyor, Türkiye'ye gelişmiş ülke gibi davranıyor. Dolayısıyla, dediğimiz şey, temel ayrı düşüğümüz noktalardan bir tanesi, Paris İklim Anlaşması bu anlamda Türkiye'ye adil davranmıyor. Yoksa Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde yaptıklarımızı ifade ettik bir kısmını sizler de takdir ettiniz; yapalım, gayretlerimize devam edelim ama Paris İklim Anlaşması özelinde... Şimdi, Sayın Vekilimiz dedi ki "Herhangi bir mutlak emisyon azaltımı yükümlülüğü getirmiyor." Ben öyle düşünmüyorum. Anlaşma metni elimde, burada deniliyor ki "Gelişmiş ülkeler Paris Antlaşması'yla alakalı, mutlak emisyon azaltımı hedefleriyle alakalı tüm ekonomileri bazında liderlik etmeye devam ederler."

Şimdi, elbette ki Paris İklim Anlaşması'nda "Sen bunu yapacaksın." demiyor zaten anlaşmayı o takdirde kimse imzalamazdı ama adım adım bu aşamalar yani uluslararası müzakere hukuku içerisinde, çerçevesi içerisinde bize yükümlülük olarak geleceğini düşünüyorum ve zaten şöyle kullandım cümlemi: Eğer bu bize mutlak emisyon azaltımı yükümlülüğü getirirse 2030'da Türkiye'nin ekonomisinin küçülmesi anlamına gelir çünkü başka türlü... Bununla ilgili birkaç çalışma var gerek TÜSİAD'ın yaptırdığı çalışma, diğer başka kurumlarımızın; özellikle, sektörel bazda yani bu emisyon hedeflerini tutturabilmemiz ancak ekonomimizin daralmasıyla mümkün olabiliyor ve örneğini de verdim. Geçen yıl 2020'de dünya ekonomisi yüzde 4,4 daraldı, dünyada emisyonlar yüzde 4 düştü. Çok büyük bir transformasyon ve dönüşüm yapabilirseniz ancak ekonomilerinizde bunu gerçekleştirebilirsiniz. Paris

İklim Anlaşması'yla alakalı kategorik duruşumuzda şunu söylüyoruz: Bu ülkelerin sınıflandırılması, ülkelerin konumlandırılması adil olmadığı için Paris İklim Anlaşması Türkiye'ye ilave yükümlülükler getirmektedir. Kaldı ki Türkiye bu on beş yıllık müzakere sürecinde Birleşmiş Milletler Taraflar Konferansı'ndan “şartları farklılaşmış ülke” olarak yani “farklı çerçevesi olan ülke” olarak bir hak aldı veya bir tanım aldı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Türkiye'nin özel şartlarından dolayı bir madde konuldu.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Evet, özel şartlarından dolayı.

Şimdi, Sayın Bakanım, şunu soruyoruz: Özel şartları nedir Türkiye'nin bir tanımlayın? Bize göre özel şartları şu: Türkiye de Çin gibi Güney Kore gibi -diğer biraz önce ifade ettiğim- Meksika, Brezilya, Endonezya gibi gelişmekte olan ülke kategorisinde yani “non-Annex” veya “ek dışı ülke” kategorisinde yer almalıdır ama Türkiye'nin aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadelede maksimum katkıyı -birçok öneri de geldi burada- bu çalışmaları da yapması lazım ama Türkiye'nin elini kolunu bağlayıp “Efendim, senin emisyonunu mutlak azaltma yükümlüğün var veya sen finansmandan istifade edemezsin.” diye yola çıktığınız zaman bu sefer Türkiye'nin yapacağı katkıya da aslında engel oluyorsunuz.

Şimdi, YEKA örneğini verdim. Mesela biz yenilenebilir enerjide dünyada 12'nci sıraya çıktık -bu bizim söylemimiz değil, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı bunu söylüyor- Avrupa'da 5'inci sıradayız. Ama bu kadar yatırımı yaparken mesela, işte, yeşil istihdam yaratsın istiyoruz yani diyoruz ki: “Yenilenebilir yatırımlar yapılırken Türkiye'de bu ürünler üretilsin, bu ekipmanlar üretilsin.” Ama Avrupa Yatırım Kalkınma Bankası, Türkiye'ye geliyor diyor ki: “Ya, arkadaş, sen böyle bir şartnameyle buna çıkarsan biz sana finansman sağlamayız yani sizin yerli ekipmanı destekleyen, teşvik eden bir mekanizmanızı bizim finanse etmemiz banka şeyimiz açısından uygun değil.” Peki, şunu soruyoruz onlara diyoruz ki: Arkadaş, biz güneş santrali yapmak istiyoruz, eğer sen bizim bu yerli ekipmanla ilgili şeyimize karşı çıkıyorsan aslında bize “Gidin, kardeşim, bunu Çin'den ithal edin, yüzde 90 dünya pazarı onda, biz oradan gelen ürünü finanse ederiz.” diyorsunuz. Dolayısıyla, burada bir haksızlık var ve Türkiye'nin istihdamına bu katkı sağlamıyor, sanayisine katkı sağlamıyor diyoruz.

2015'te Paris'e giderken “Amerika bu tutumu nasıl aldı? Çin böyle bir şeye nasıl girdi?”ye baktığınızda işin arkasındaki temel motivasyonun, maalesef, iklimle çevreyle çok da alakalı olmadığını görüyoruz. Çünkü 2015 yılına gelindiğinde Amerika elektriğinin yüzde 50'sini kömürden karşılıyordu ama Amerika'daki o meşhur kaya gazı devrimi, “shale” devrimi denilen hadiseden sonra Amerika doğal gazı bollaştırdı ve kömürden doğal gazı geçişi sağladı yani elektriğinin yüzde 50'sini kömürden üretirken yüzde 29'lara, yüzde 28'lere düşürdü elektrik üretiminde kömürün payını ve doğal gazla üretmeye başladı. Tabii, o düşüş -doğal gazı zafı olarak daha az emisyon saldı için- müthiş derecede Amerika'nın emisyonlarını düşürmesini sağladı ve bu sayede bütün dünyaya “Hadi, efendim, gelin, bu iklim değişikliğiyle alakalı emisyonları azaltma hedefi koyuyoruz.” dedi.

Şimdi, Çin'in motivasyonu ne? Çin elektriğinin yüzde 60'ını kömürden sağlıyor -biraz önce kömürle ilgili rakamları siz de söylediniz biz de ifade ettik, Türkiye'nin çok çok üzerinde, Almanya yüzde 38-40'lar mertebesinde elektriğini kömürden karşılıyor- ama eğer dünya yenilenebilir enerjiye giderse, eğer herkes rüzgâr santrali kurarsa, herkes güneş santrali yaparsa bunun ekipman tedarikçisi Çin olacağı için ciddi anlamda kendisine burada bir ihracat söz konusu olabilir.

Şimdi -eminim bahsedecektir Ömer Fatih Bey- elektrikli araçlar konuşuluyor. Bugün ben bu salonda kimsenin Çin malı bir araç kullandığını düşünmüyorum ama beş sene sonra Çin malı elektrikli aracı bu salonda birçok insan kullanıyor olabilir veya on sene sonra. Yani Çin, yine, olaya aslında bir iktisadi yaklaşımda bulunup burada doğan yeni ekonomiyi, “yeşil ekonomi” veya “çevreci ekonomi” dediğimiz o modele doğru bunu destekliyor.

Şimdi, hemen örneklerini Paris’ten sonra gördük. Bazı arkadaşlarımız “Paris’in herhangi bir yaptırımı yok, bizim endişe etmemize gerek yok.” dediler ama 2019 Avrupa Yeşil Mutabakatı’nda bu işin aslında ne kadar ekonomiyle iç içe olduğunu gördük. Şimdi, Avrupa Birliği diyor ki: “Eğer Türkiye’den veya herhangi bir ülkeden Avrupa Birliği sınırları içerisine mal satacaksanız kardeşim, bu mala ya sen ülkende karbon vergisi uygulayarak gönderirsin buraya ya da ben sınırda karbon düzenlemesi yapacağım, buna karbon vergisi getireceğim.” Dolayısıyla, bizim sanayimizin rekabet gücünü, ihracat kapasitesini fevkalade yakından ilgilendiren bir husus. Yani işin özü aslında bir iktisadi korumacılıkla şekilleniyor. Bunu Paris İklim Anlaşması müzakereleri çerçevesinde ifade ediyorum yani bu söylediklerim şu anlama gelmesin, tekrar, teyiden söylüyorum: Türkiye’nin küresel iklim değişikliğiyle mücadelede gösterilen bütün çabalara gerekli katkıyı kendi imkânları kabiliyetinde vermesi gerekir ve neler yaptığımızı ifade ettim yenilenebilir konusunda, diğer hususlarda. Paris İklim Anlaşması’yla ilgili değerlendirmem bu.

İfade edilen, özellikle altyapımızın -Sayın Kalyoncu ifade etti sanırım- bu işe ne kadar hazır olduğu sorusu hakikaten önemli çünkü bu, adaptasyon konusu. Biz, gerek doğal gaz şebekemizi gerek özellikle elektrik şebekemizi mesela bir fırtına seviyesine göre, o bölgedeki işte, tarihî geçmişe, meteorolojik verilere bakıyoruz, şuna göre hesap ediyoruz ama iklim değişikliğinin veya küresel yaşanan bu hava hareketlerinin öngörülebilir sınırların ötesinde olması söz konusu olabiliyor. İşte, Japonya’daki Fukuşima’da yaşanan hadise de odur aslında esas itibarıyla. Bizim de şebekemizi buna adaptasyonla alakalı çok ciddi bir yatırım ve yeniden planlama sürecinde olduğumuzu söyleyebilirim ama hakikaten nereye nasıl varacağını da çok bilmiyoruz. Hakikaten -insanlar- işte, hepimiz yaşıyoruz, hiç görülmemiş hava şartlarıyla karşı karşıyayız.

Nükleerle alakalı bir soru ve eleştiri geldi, işte, nükleerin 12,35 sentten kilovatsaatini alıyoruz. Şunu söyleyeyim: Güneşi de 13,3 sentten aldık mesela yani daha pahalı ödedik çünkü öyle alınması gerekiyordu daha yüksek bir yatırım olduğu için ama nükleerle ilgili verdiğimiz alım garantisinin yüzde 50 olduğunu, sadece on beş yılla sınırlı olduğunu unutmayalım.

Yine, burada, çok kıymetli üyelerimiz ifade etti, örneğin, Fransa elektriğinin yüzde 75’ini hâlâ nükleerden sağlıyor ve çok ucuza sağlıyor tabii o santraller amortismanlarını...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ama yeni kurdukları teknolojiyen... Yeni kurmuyorlar, çok eski onların nükleer santralleri. Biz yeni kuruyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Vekilim, şimdi anlatsın, müdahale etmeyelim.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Sayın Vekilim, şöyle: Yeni kurmuyorlar çünkü açıkçası elektrik talebi Türkiye gibi büyümüyor

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Eski teknoloji.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Yani Türkiye’nin... Konuşmamın en başında söyledim, talebi artan bir ülkeyiz, Avrupa’da talep artışı yok. Talep artışı olmadığı için belki yeni santrale ihtiyacımız olmuyor veya çok küçük katkılarla bunu sağlayabiliyorsunuz. Sadece geçen yıl, Türkiye, 5 bin megavat yeni kurulu güç yapmış; Avrupa’daki bazı küçük ülkelerin yani Avrupa Birliği üyesi ülkelerin toplam kurulu gücü kadar, siz bir yılda

katıyorsunuz... Şimdi, Çin’de bugün yaklaşık 38 bin megavatlık, sadece geçen sene, 2020’de, kömür santralinin yapıldığını görüyoruz yani hani büyük bir dönüşümden bahsediliyor ama yeni rakamlar bunlar ve 46 bin megavatlık da yeni planlanan kömür santrali var. Nükleer santral, yaklaşık 46 reaktör şu anda faaliyette sadece Çin’de, ki dünyada 440 reaktör şu anda faaliyette ve 11 reaktör de yeniden yapım aşamasında. Yani dolayısıyla, dünya aslında hiçbir şeyden çok kolay vazgeçmiyor.

Mesela, Almanya nükleerden vazgeçtiğini ifade etti özellikle Fukuşima’dan sonra. “2022’de nükleeri ‘phase-out’ edeceğiz.” dedi. Ama ne yaptı, biliyor musunuz? Fransa’dan elektrik ithal ediyor ve büyük oranda Fransa’nın nükleerden ürettiği elektriği alıyor veya “Kömürden 2038’de nihayet vazgeçeceğiz.” dedi, onu da en son açıkladı. Çünkü Almanya da şunu görüyor: O kömür madenlerinde çalışan insanlar var, istihdam var, iş var; dolayısıyla onu kapatmak o kadar kolay değil yani. “2038’de vazgeçeceğim.” dedi ama mesela, aynı Almanya gidip bu sefer Polonya’dan kömürden üretilen elektriği alıyor. Polonya, elektriğinin yüzde 90’ına yakını kömürden elde ediyor. Dolayısıyla, yani gerçekler de rakamlar da burada bu şekilde ortada, onu da söylemek isterim.

Türkiye’nin GES potansiyeli oldukça yüksek, off-shore özellikle -deniz üstü rüzgâr- biz ciddi anlamda bunu planlamamız içerisine aldık. Ama şunu da yapmaya çalışıyoruz: Şimdi, biraz önce söyledim, güneşe biz alım garantisi verirken on yıllık YEKDEM desteğini... Yani Meclisimiz o gün onu uygun gördü, 13,3 sent dendi -bu dediğim çok eski bir tarih değil yani bundan on-on iki sene önce- ve o gün birçok iş adamı geldi, işte, yatırımla alakalı, Türkiye’de bu yatırımların yapılamayacağını söyledi. “13,3 sent çok düşük bir rakam. İşte, Almanya örneğine bakın, Yunanistan örneğine bakın. Dolayısıyla, bu yatırım buraya gelmez.” dendi. Ama bugün mesela, dönüp baktığımızda, 13,3 sentin şu an itibarıyla çok yüksek olduğunu görüyoruz. Niye? On yıl içerisinde, işte, verimlilikler arttı, yatırım miktarları aşağıya düştü. Dolayısıyla, bir alanı teşvik ederken, desteklerken onu en optimum noktasında desteklemeye gayret etmemiz lazım. Yani özellikle off-shore rüzgârda maliyetlerin biraz daha aşağı gelmesi durumunda, eminim, bizim değerlendirilecek ciddi bir potansiyelimiz vardır.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Toparlarsak biraz çünkü 2 bakan yardımcımız daha var.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Çok haklısınız Sayın Bakanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir gün belki tekrar çağıracağız.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Eyvallah.

Çok soru vardı ama ben hepsine değinemedim, lütfen kusuruma bakmayın ama diğerlerini not aldık. Ya bir daha çağırdığınızda ya da onları yazılı olarak heyetinize aktarabilirim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onları yazılı olarak da verebilirsiniz.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKAN YARDIMCISI ALPARSLAN BAYRAKTAR – Çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben teşekkür ediyorum, sağ olun.

Şimdi, ara verelim mi, yoksa hemen...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Kısa bir ara verelim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Camları açalım arkadaşlar, devam edelim.

O zaman Sağlık Bakan Yardımcımız Tolga Bey herhâlde kısa anlatacaktır.

Tolga Bey, sizi dinleyelim, sonra bir ara verelim.

Daha sonra Ulaştırma Bakan Yardımcımıza...

Teşekkür ederiz Alparslan Bey.

MURAT BAKAN (İzmir) – Bence arayı şimdi verelim, yarıya bölmüş olalım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, o zaman şöyle yapalım: Umumi kanaat, aslında “Ara verelim.” diyorlar. Bundan sonrası fazla şey yapmaz, bir on dakika... Uygun görürseniz çeyrek geçce burada olalım, oldu mu efendim?

Teşekkür ederim.

Kapanma Saati: 16.57

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 17.16****BAŞKAN: VeySEL EROĞLU (Afyonkarahisar)****BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)****SÖZCÜ: Semra KAPLAN KIVIRCIK (Manisa)****KÂTİP: Hasan KALYONCU (İzmir)**

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Toplantıyı açıyoruz.

Şimdi, Doçent Doktor Tolga Tolunay, yeni Sağlık Bakan Yardımcısı kendisi, hayırlı olsun.

SAĞLIK BAKAN YARDIMCISI TOLGA TOLUNAY – Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Tolga Bey, siz de -çünkü süremiz sınırlı, yedide bitirmemiz lazım, bugün de ramazan, ilk gün, oruçlu olanlar olabilir- yirmi dakikada özetlerseniz.

Buyurun Tolga Bey.

2.- Sağlık Bakan Yardımcısı Tolga Tolunay'ın, iklim değişikliğinin sağlık üzerine olumsuz etkilerinin azaltılması perspektifinde planlanan çalışmalar hakkında sunumu

SAĞLIK BAKAN YARDIMCISI TOLGA TOLUNAY – Sayın Bakanım, sayın milletvekilleri, değerli hazırun; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bizim konumuz, bugün aslında iklim değişikliğinin etkileri çok geniş bir konu, biz de bu paydaşlardan biriyiz ancak bu iklim değişikliği üzerine çok etkimiz yok fakat iklim değişikliğinin insan sağlığı üzerine olan etkisi üzerinde en azından bizim de burada önemli bir yerimiz var diye düşünüyorum.

Süreçle ilgili olarak tüm dünyada etkisini hissettiren bir sıcaklık artışı var ve buradaki aşırı hava olayları, buna bağlı iklim değişiklikleri dünyayla beraber ülkemizde de önemli tedbirlerin alınmasını gerektiriyor. Bu süreç içerisinde biz de az önce bahsettiğim gibi diğer bakanlıklarla beraber paydaş olarak rol almaktayız.

İklim değişikliği sürecinde sıcaklık değişimi meydana gelmesiyle beraber, bunun yanında doğal afetlerle beraber sel durumu, çok yoğun yağışlar, sıcaklık değişimleri ve aynı zamanda tatlı su kaynaklarının azalması, deniz seviyesinin yükselmesi, bunlar genel olarak insan sağlığını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemekte. Ufak bir ayrıntıya girecek olursak, en azından sıcaklık artışıdaki bu artış enfeksiyon hastalıklarına yol açmakta, vektör kaynaklı hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmakta, özellikle sivrisinek üzerinden sıtmanın yayılması, keneler üzerinden Kırım Kongo kanamalı ateşinin artması ve aynı zamanda bu patojen mikroorganizmaların virüslarının da artması bu sıkıntılara yol açmakta. Bununla beraber aynı zamanda su kaynaklarının da sel ve sıcaklık değişimleri nedeniyle enfeksiyona yol açması ve bununla beraber kötü hijyen koşulları beraberinde kolera, tifo, difteri, paratifo gibi çocukluk çağı gastrointestinal sistem hastalıklarına da yol açabilmekte, bunlar da ölümle sonuçlanabilen kötü noktalara varabilmektedir.

Bu dönemde biz insanı sadece bir biyolojik birey olarak görmüyoruz, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerden de etkilenen bir yapı olarak düşünmemiz lazım. İklim değişikliği süreci de insanın sağlığını doğrudan etkilememekle beraber aynı zamanda sosyoekonomik açıdan da ve çevresel açıdan da etkiliyor. Nedir bunlar? Bu iklim değişikliği sonucu kuraklık oluşması veya bu doğal afetlerle beraber yoksulluk oluşabiliyor, işsizlik oluşabiliyor, hava kalitesi bozulabiliyor, hava kirliliği oluşabiliyor, su kalitesi bozulabiliyor ve sonuç olarak bunlar da insan sağlığını etkilemekte.

Bu etkilenen grupları ayrıntılı değerlendirecek olursak burada hassas gruplarımız var, bunlar özellikle yaşlı grup, yatağa bağımlı olan hastalarımız, engelli hastalarımız, özellikle kronik hastalığı olan hasta grubumuz ve sosyoekonomik düzeyi düşük, barınma koşulları kötü olan hastalarımız en hassas gruplar olarak bunlar arasında yer almakta.

Süreç içerisinde, ülkemizde, Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda özellikle sera gazlarının azaltımı politika ve tedbirlerini ortaya koyan Ulusal Eylem Planı hazırlandı ve bu Ulusal Eylem Planı, özellikle, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının koordinasyonunda yürütüldü. Bu koordinasyon dâhilinde İklim Değişikliği Eylem Planı yayımlandı. Bu yayımlanan plan içerisinde de Sağlık Bakanlığının 2 tane etkin alanı yer almakta. Bunlardan biri, özellikle iklim değişikliklerinin insan sağlığı üzerine mevcut ve gelecekteki etkilerinin ve risklerinin belirlenmesi. İkincisi ise, bu risklerle mücadele kapasitesinin geliştirilmesi noktasında. Biz, burada ne şekilde rol aldık? Özellikle, Dünya Sağlık Örgütünün katılımı, üniversitelerin katılımı ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da katılımıyla beraber, 2011-2013 yılları arasında burada İklim Değişikliği Eylem Planı Çalıştayı gerçekleşti ve bu çalıştay sonrasında da ulusal program ve eylem planı taslağı oluşturuldu. Bu taslak en sonunda, 2015 yılında nihai hâlini aldı ve İklim Değişikliğinin Sağlık Etkilerinin Azaltılması Ulusal Programı ve Eylem Planı hazırlanıp ülke genelinde de uygulanmak üzere bu yayımlandı.

Bu süreç içerisinde birbirini etkileyen birçok faktör var. Özellikle, olumsuz hava olayları, su taşkınları, sıcaklık değişimleri -kuraklık oluyor, yangınlar oluyor- hava kalitesinin bozulması, hava kirliliği dolaylı yollardan sağlık belirleyicilerine de etki etmekte; özellikle, gıda emniyeti ve güvenliğini etkileyebilmekte, su emniyetini etkileyebilmekte, sosyoekonomik değişikliklere yol açmakta. Altyapının zarar görmesiyle beraber, evsizlik süreçleri bunlar da doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkiliyor ve sonuç olarak, kronik hastalıklara, solunum hastalıklarına, bulaşıcı hastalıkların yayılmasına ve bununla beraber, ruh sağlığına kadar etkileyebilmekte.

Bu süreç içerisinde, bizler de bu Ulusal Program ve Eylem Planı üzerinden belli amaçlarımız vardır. Nedir bunlar? Ülkemizde iklim değişikliğinin getirdiği olumsuzluklardan halkımızın korunması, afet durumuna ilişkin gerekli önlemlerin alınması, gerekli altyapı ve insan kaynaklarının hazırlanması bizim için olmazsa olmazlar. Burada 7 tane hedef koyulmuş durumda ve bu hedefler için 2015 yılından itibaren bu süreçler başlatılmış durumda. Hedeflere basitçe değinecek olursak bunlar -hatta bir dahaki slaytlarda bunları ayrıntılı değerlendireceğiz, orada da daha ayrıntılı bahsedebiliriz- birinci planda, aşırı hava olaylarının oluşturduğu doğal afetlerin sağlığa olan etkilerini değerlendirdiğimizde burada, sağlık sisteminin erken uyarıya cevap verebilir hâle getirilmesi bizim için çok öncelikli. Sıcak dalgalar, kasırgalar, seller gibi aşırı hava olayları mevcut olduğu zaman da insan sağlığı üzerindeki etkilerinin ve risklerinin de belirlenip bunların izlenmesi de bizim için çok önemli ve bu süreçte gene, Bakanlığımıza bağlı UMKE ekiplerinin de bu olumsuz süreçlerden sağlık etkilerine ilişkin bilinçlendirilmesi birinci hedefimiz.

İkinci hedefe gelecek olursak, burada, iklim değişikliği sonucunda sağlığı tehdit eden risklere karşı toplumun korunması bizim için çok önemli. Burada da gene erken uyarı sistemleri çok kıymetli yer alıyor. Dünyadaki diğer vektörlerle mücadele kapsamında neler yapılıyor, neler yapılmıyor, bunları inceliyoruz ve bunlarla ilgili biz de yeni eylem programını oluşturuyoruz. Bulaşıcı hastalıklar ve iklim değişikliği arasındaki ilişkinin araştırılıp bunlarla ilgili bağlantılara istinaden gerekli önlemlerin alınması için çalışmalarımız devam ediyor. Halk sağlığı açısından riskli bölgelerin belirlenip buralardaki yayılma süreçlerini, enfeksiyonların ilerleme süreçlerini nasıl engelleyebiliriz ve bu süreçteki senaryolarla ilgili ne tür tedbirler alabiliriz, bunları değerlendiriyoruz. Özellikle, riskli bölgelerde üst düzey laboratuvarların altyapılarının kurulması ve o bölgedeki diğer laboratuvarların da kapasitelerinin

kullanımının artırılması bizim için çok önemli. Epidemi gibi acil sağlık riski alanında pilot programlar oluşturup bunlar üzerinden en azından tecrübe edinip bundan sonra da bunların uygulamaya geçirilmesi için çalışmalarımız var. Birinci basamak sağlık çalışanlarına yönelik iklim değişiklikleri için eğitim faaliyetleri düzenliyoruz ve bunlarda da yeterince, özellikle halk sağlığı tarafından, sağlık ocakları düzeyinde ciddi geri dönüşleri olmakta ve erken dönemde de hastalıklarla ilgili, hastalıklar daha yayılma imkânı bulamadan erken dönemde müdahaleyle buralara ulaşma şansımız olabiliyor.

Bunun dışında, su ve gıda kaynaklı problemlerle ilgili de iklim değişikliklerinde bizim yer aldığımız alanlar var. Bunlar da özellikle, su kaynaklarının azalması veya yer değiştirmesi sonucu sağlıkla ilgili oluşabilecek risklerin belirlenmesi ve bunlarla ilgili mücadele planlarının tasarlanması; suyla bulaşan hastalıklara karşı önlem alınması ve su kaynaklarının azalmasına bağlı gıda ve tarım üzerinde olumsuz etkileri olabiliyor. Burada da yeri geliyor Tarım Bakanlığıyla, yeri geliyor belediyelerle koordineli bir şekilde bu süreçleri beraber yürütüyoruz.

Dördüncü hedefimiz, burada, aşırı hava olaylarının kronik hastalıklar üzerine olumsuz etkileri var. Özellikle, toplu yaşam alanlarında buradaki personelin eğitilmesi, riskli vatandaşlar için hedefe yönelik müdahale alanlarının belirlenmesi, çalışan sağlığına yönelik tehditleri oluşturacak gene müdahale alanları bizim için önemli ve aşırı sıcaklar nedeniyle oluşacak... Burada barınma alanlarını, özellikle yurt dışında görebiliyoruz... Özellikle, toplum yapısı nedeniyle bizlerde yaşlı bireyler yine aileden kopmuyor, tek başına yaşayan yaşlı birey sayısı yurt dışına göre bizde çok daha az olduğu için çok sık problem yaşamıyoruz ama yurt dışında bu aşırı sıcak dönemlerde tek yaşayan bireylerde vefat nedeniyle sıkıntılı süreçler yaşanabiliyor.

Beşinci maddeye bakacak olursak, sağlık kuruluşlarının emisyon salınımı. Bizde de sonuçta Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerde bir miktar emisyon salınım düzeyi var ve bunları da azaltmak için şu an yeni hastanelerde çevre dostu “Yeşil Hastane Programı” kapsamında bunlara çok dikkat ediyorum. Atık yönetim planlamaları yapılıyor ve aynı zamanda bu binalar içerisinde de gerekirse yalıtımı açısından değerlendirilmesi, ısı tasarrufu açısından değerlendirildiğinde de enerji tasarrufu da bir şekilde dolaylı yoldan da bu iklim değişikliği açısından da bizim için önemli olarak yer almakta.

Altıncı madde, burada iklim değişikliğinin sağlık üzerine getirdiği olumsuzluklar üzerinde eğitim faaliyetleri bizim için çok önemli. Buradaki eğitim faaliyetlerinde özellikle vatandaşlarımızın bu ultraviyole ışınlarından kaçınmaları, güneşin çok daha etkisinin fazla olduğu dönemlerde sokağa çıkmamaları gibi veya sıcaklığın çok aşırı arttığı dönemlerde evlerinde kalmaları, ellerinden geldiği kadar soğuk ortamlarda istirahat etmelerini öneriyoruz. Onun dışında, bu klima sistemlerinin, kapalı alanlardaki soğutma sistemlerinin yaymış olduğu bu gazların da insan sağlığı üzerinde bir miktar olumsuz etkileri var. Bunlarla ilgili süreçlerde neler yapılabilir, bunlarla ilgili çalışmalarımız devam etmekte. Ve mevcut hava kirliliğiyle ilgili buradaki iklim değişikliğini göz önüne alarak buradaki mücadele süreçlerinin güncellenmesi söz konusu.

Son olarak da, burada gerçekleştirilen faaliyetlere ait verilerin toplanması ve bunların raporlanıp yayınlanması bizim için çok önemli. Buradaki veri analizleriyle beraber nerede eksiklerimiz var, nerede hata yapıyoruz veya nerede ihtiyaç var, buna yönelik planlamaları devam ettiriyoruz.

Bu süre içerisinde, 2015’ten itibaren, hedef kapsamında bilimsel komisyonlar toplanıp bu komisyonlarla beraber süreçler yönlendirilmiş ve Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü içerisinde farklı birimler kurulmuş ve bu birimler arasında koordinasyonlar sağlanmış durumda. 81 il Sağlık Müdürlüğünde proje sorumlusu belirlenmiş ve tüm iller düzeyinde “il profilleri” çıkartılarak senaryolar

planlanmış ve iklim değişikliğine bağlı gelişebilecek bu afet süreçlerinde ne tür önlemler alınabilir veya doğal afet geliştiği zamanda buralarda vatandaşın mağdur olmaması için ne tür süreçler uygulanabilir, bunlarla ilgili tasarımlarımız oluyor.

En son olarak da, bu iklim değişikliğine bağlı hastalıkların da tanımlanması için yeni komisyonlar kuruldu. Bu komisyonlarda ICD-10 dediğimiz tanı kodlarıyla beraber yeni tanı kodları ve bu hastalıkların da yayılmasını engellemek açısından bizim için kıymetli bir süreç.

Bakanlığımızın yaptığı diğer çalışmalara bakacak olursak, burada en önemli süreçlerden biri Sağlık Tehditleri ve Erken Uyarı Cevap Dairesi Başkanlığı kuruldu. Bu Başkanlık sayesinde erken uyarı ve cevap sistemleri halk sağlığı tehditlerini erken belirleyebilmekte. Bununla beraber Sağlık Güvenliği Projesi başlatıldı. Tarım ve Orman Bakanlığıyla beraber şu an için Türkiye Zoonotik Hastalıklar Millî Komite çalışmaları başladı ve süreç devam etmekte. İZCİ programı isimli bir programımızla beraber burada gerçek zamanlı hastalıkların hepsini takip ediyoruz. Bu takip sayesinde kümelenmiş bir hasta grubu olduğu anda bir ilimizde veya bir ilçemizde anında oraya müdahale edip orada su kaynağıyla ilgili bir sıkıntı mı var, gıdalla ilgili bir sıkıntı mı var, yoksa salgın bir hastalık mı var böyle hava yoluyla bulaşabilecek, bunları takip edebiliyoruz ve bu bizim için çok kıymetli. Bununla beraber AFAD ve UMKE iş birliğiyle de afet koordinasyonunu sağlamak için çalışmalarımız devam ediyor. Çevre Sağlığı Afet Müdahale ekiplerini de kurup bu Afet Müdahale ekiplerinin etkinliğinin artırılması planlanmakta. Bu süreç içerisinde bizim yaptıklarımız dışında, yani 2015'ten beri yapılanlar dışında 2020 yılında eksik olanlar, tamamlanamamış bazı projeler var. Bu projeler için de Avrupa Birliğinin Mali Yardım Programı kapsamında Halk Sağlığı Genel Müdürlüğümüzün yapmış olduğu bir başvuru var. Bu başvuruda iklim değişikliğinin sağlığa etkisinin azaltılması için Sağlık Bakanlığı Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi ve bu proje de 2021 yılı için desteklenmek üzere öncelikli projeler arasında yer almakta. Eğer bu proje kabul olursa da şu ana kadar eksik kalmış alanlarda da bizim açımızdan çok etkili bir süreç olarak faydası olacağını düşünmekteyiz.

Genel olarak bakacak olursak bu 2015'ten beri planlar yapılmış, bu planlar doğrultusunda yol almış ancak şöyle bir yeni kavram geliyor dünyada, 2000'li yıllarda başlamış ama şu an için daha tam uluslararası ülkelerde de böyle tam yerleşmiş durumda değil, şu an 7 ülke çeşitli seviyelerde "sağlık etki değerlendirmesi" diye bir süreci kullanmakta. Bu da normalde "ÇED" dediğimiz çevresel etki değerinin diğer bir versiyonu. Çevresel etki değerinde sanayi olsun birçok iklim değişikliğini etkileyebilecek süreçlerle ilgili çevre etkilenmesi ve dolaylı olarak da insan sağlığının etkilenmesi inceleniyor ama burada sağlık etki değerlendirmesiyle direkt, doğrudan insan sağlığını değerlendirip buna istinaden de sanayileşme süreci olsun, iklim değişikliğiyle ilgili yapılacak stratejiler olsun buralarda planlama yapılabilirmekte.

Bu sağlık etki değerlendirme süreci ne açıdan bize fayda veriyor? Politika, program veya projelerin sağlık üzerindeki potansiyel etkileri hakkında çok ayrıntılı bilgi sağlıyor, karar vericilere, politikacılara uygulamaya geçmeden önce kontrol imkânı ve hata oranını düşürmek için çok faydası var. Üretilecek projelerin sağlık üzerinde pozitif veya negatif etkilerinin bilinmesi durumunda pozitif etkileri artırmak amacımız burada, aynı zamanda negatif etkileri de azaltmak için de bu projeleri değiştirebilme kabiliyeti oluyor ve sonuç olarak erken dönemde, bu proje hayata geçmeden önce bir öngörü açısından insan sağlığını etkileyip etkilemediğini değerlendirebiliyoruz.

Son olarak da bugüne kadar yapılmışlar dışında, aynı zamanda bundan sonra neler yapabiliriz diye düşünecek olursak da ülke profili oluşturulması bizim için çok önemli. Şu şekilde: Risk analizi bazlı salgınların sık görüldüğü bölgeler, doğal afet bölgeleri bunların hepsi baştan analiz edilip bu alanlarla ilgili çok daha kapsamlı stratejiler geliştirilmesini planlıyoruz. Sağlık etki değerlendirmesi sürecinin altyapısının oluşturulup bu süreçlerin de hayata geçmesi bizim açımızdan faydalı olacaktır.

Hava kalitesinin genel sağlık maliyetinin belirlenmesi. Burada hava kirliliği kaynaklı oluşan hastalıkların hem kişiye olan yükünün hem de ekonomik kaybının belirlenip buna göre bu kaynakların daha verimli kullanımı ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi açısından katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Çevre Sağlığı Afet Müdahale ekibinden az önce bahsetmiştim. Bu ekibin de fonksiyon olarak kullanılması ve aynı zamanda sağlık çalışanlarının ve halkın bilinç düzeyinin ve farkındalığının artırılması bizim için kıymetli yaptırımlar olacaktır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz kısa, öz sunumdan dolayı.

Şimdi, tabii arkadaşlarımız size soru soracak ama ben de eskiden Teknik Üniversitede halk sağlığı dersi veren bir kişi olarak kısa bir değerlendirmek istiyorum müsaadenizle.

Şimdi, tabii burada hasta olan bir kişinin tedavi masrafları çok daha zor ve masraflı. Dolayısıyla, burada koruyucu hekimlik devreye giriyor yani hasta olmadan önce aslında hastalığı önlemek. Yani sizin tedaviden ziyade bu konuda biraz daha ağırlıklı çalışmanız lazım, bunun maliyeti de çok düşük oluyor. Ben İSKİ Genel Müdürüyken bir tarihte, o zaman Niğdeli bir Sağlık Bakanımız vardı, Okmeydanı'nda bir sağlık tesisinin açılışına gelmişti, dedi ki: "İSKİ çok sağlıklı, kaliteli ve yeterli su vermeye başlayınca özellikle bütün hastalıklarda çok anormal bir düşüş sağlandı." Yani demek ki ben o zaman fark ettim yeterli miktarda sağlıklı su verilmesi hâlinde pek çok hastalıklar... Dünya Sağlık Teşkilatının raporuna göre salgın hastalıkların yüzde 90'ı sudan geçiyor. Dolayısıyla, sağlıklı havanın, sağlıklı suyun koruyucu hekimlik açısından çok önemli olduğunu vurgulamak istiyorum.

SAĞLIK BAKAN YARDIMCISI TOLGA TOLUNAY – Çok kıymetli.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, bu iklim değiştiğinde bunlar nasıl etkilenecek? Birtakım yeni, biliyorsunuz sıcaklıkla bazı bakterilerin faaliyeti artıyor, bazı virüslerin. Bunlara karşı yeni hastalıklar çıkabilir mi, neler olabilir veyahut da daha sıcak bölgelerdeki bazı hastalıklar bu tarafa, sıcaklığın artmasıyla yansıyabilir mi? Bunları tabii ele almakta fayda var.

Tabii ki bu, bilhassa tıbbi atık dediğimiz hastane atıkları konusunda yaptığınız çalışmalardan dolayı teşekkür ediyorum çünkü daha önce, ben hatırlıyorum İstanbul'da bütün hastane atıkları sokaklara atılıyordu 1994 öncesi. O zaman Çevre Bakanlığı vardı, ben Teknik Üniversitede kürsü başkanıydım, Bakanlık bizden tıbbi atıkların bertarafıyla ilgili yönetmelik hazırlamamızı istedi. O yönetmeliği hazırlamak da bizim kürsüye nasip oldu Allah'a şükür. Şimdi gerçekten çok iyi uygulanıyor. İlk defa da 1995 yılında İstanbul'da uygulamıştık ama şimdi bütün Türkiye'de bu uygulanıyor. Ayrı toplanıyor, özel araçlarla taşınıyor ve uygun şekilde sterilize ediliyor, bertaraf ediliyor. Bu bakımdan da tebrik ederiz. İnşallah Sağlık Bakanlığı bu konuda da çalışma yapmaya ve diğer emisyonların azaltılması konusunda da çalışma yapmaya devam eder.

Teşekkür ediyoruz.

Şimdi sorular var. Hasan Bey'den başlayalım bu sefer.

Yalnız vaktimiz sınırlı olduğu için soracağımız soruları soralım mümkünse çünkü Sağlık Bakanlığı diğer bakanlıklar gibi doğrudan alakalı değil, dolaylı olarak alakalı olduğu için.

Buyurun Hasan Bey.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Şimdi, iklim değişikliği, zincirleme olarak hepsi birbirine bağlı, temelinde de su, var olan bir durum ortaya koyuyor. Şimdi, sağlık yönünden etkisi, ultraviyole ışınları, sıcaklık ve su kaynaklı genelde hastalıklar. Türkiye’de bu sıcaklıktan ölenlerle ilgili herhangi bir istatistiksel çalışma var mı? Birinci sorum bu. İkincisi, bu iklim değişikliğinin insan sağlığına etkilerini izleme, önleme, kontrol, erken uyarı sistemleri geliştirildi mi? Şehir, mahalle, site, hane şeklinde bir çalışmanız var mı? Üçüncüsü, iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek olanlar kentler. Deminki sunumla bağlantılı olarak, enerji açısından da çok bizi etkileyecek. Isı artışı oldukça bütün hanelerde, iş yerlerinde klima sayısı artacak, klima sayısı artınca da içeriği, iç mekânları soğuturken dış mekânları ısıtmaya devam edecek. Kentsel ısı alanlarına göre düşünüldüğünde, kentsel ısı alanları oluştuğu zaman insanları en fazla kentlerde sağlık açısından etkileyecek durumlardan birisi. Bu konuyla ilgili Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla bir temasınız var mı? Mesela, şehirlerde hava koridorları oluşturma, yeşil alanları artırma, bu ısının bertarafıyla ilgili çalışmalarınız var mı?

Bir de, sıcaklık arttığı zaman iklim değiştiğinde bu ultraviyole ışınlarının Türkiye’de bölgelere göre dağılımları nasıl olacak ve nereler risk altına girecek, bununla ilgili bir çalışmanız var mı? Hava kirliliği değişimiyle beraber bu alerjik hastalıkların da artışı sıcaklığın artmasına bağlı olarak yükselecek, bununla ilgili herhangi bir öngörünüz mevcut mu? Şehirlerde alerjik bitkilerin etkisi daha da etkili olacak bu konuyla ilgili bir çalışma söz konusu mu?

Suya bağlı hastalıklara karşı, özellikle bu hastalıkların oluşumu ısı artışıyla değişiyor, bunun içerisine hastalık taşıyıcı vektörlerde giriyor. Bunların bizim bölgede bulunmayan türler tarafından, bu birazcık hayvan göçlerine de dayalı bir sistem, mesela sivrisineklerin taşıdığı hastalıklarda çoğalma olabilir, çevre ülkelerden gelebilecek hastalık etmenlerine karşı onları öngörerek neler yapılabileceğiyle ilgili bir planlama söz konusu mu? Burada, mesela, aşırı yağışlar, sellerle birlikte azalan su miktarı, artan sıcaklık vibrio türleriyle Salmonella riskinde artışlar oluşturuyor. Bunlarla ilgili Sağlık Bakanlığının uzun, orta ve kısa vadede çözümleri veya çözüm önerileri veya bununla ilgili çalışmaları mevcut mu?

Sayın Bakanım, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Sorulara topluca cevap verirsiniz.

Şimdi Eskişehir Milletvekili Sayın Süllü, siz de kısa soru sorarsanız.

Buyurun.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Şimdi, 17’nci sayfada verileri topladığınızdan söz etmişsiniz. Yani verilerin toplanması, tabii ki veri toplanması çok önemli. Topluyor musunuz, var mı bu veriler elinizde, varsa bizle paylaşmanızı istiyoruz. Bu iklim değişikliğinin sağlık üzerinde olumsuz etkileriyle ilgili elinizde toplanan veriler nedir?

Şimdi, bir de Dünya Sağlık Örgütü’nün ICD-10 tanı kodu aldığı hastalar var mı hiç? Yani böyle bir kod verildi mi? Çünkü biliyoruz, Sağlık Bakanlığında verilen kodlarda birtakım sıkıntılar var. Yani coronadan ölenlere bile “Bulaşıcı hastalık koduyla öldü.” diye de tanı konulduğu için. Dolayısıyla, hani böyle ICD-10 tanı kodu almış hastalar Türkiye’de ve dünyada var mı?

Şimdi, bir de, tabii hastanelerle ilgili hani enerji verimliliği ve çevreye duyarlı hastanelerden söz ettiniz. Bu tür tip projeler geliştirildi mi Sağlık Bakanlığı tarafından? Özellikle bu şehir hastaneleri, devasa şehir hastaneleri yapılıyor. Bunların ısıtmaları, soğutmaları, dolayısıyla çevreye salınımları çok fazla olduğu söyleniyor. Onlarla ilgili tip projeler var mı ve bunların çevreye duyarlı olması özellikle iklim krizine yol açmayacak binalar olması konusunda belirli projeleriniz var mı? Onları bir soracağım.

Bir de burada, çok önemli mesela, aşırı sıcak hava dalgası olduğunda oluşacak problemlerden söz edildi. Mesela, orada hem hastanelerimiz hem halk sağlığı açısından buna biz hazır mıyız? Mesela, sivrisinekle işte, sıcaklığın artmasıyla bulaşan sıtma, Batı Nil virüsü gibi hastalıklar var, bunlara hazır mıyız?

Bir de burada benim en önemseydiğim sunuşunuzdaki konulardan bir tanesi, sağlık etki değerlendirmesi oldu. Şimdi sağlık etki değerlendirmesi şöyle çok önemli çünkü siz de belirttiniz, ÇED’den, çevre etki değerlendirmeleri raporlarından daha kapsamlı olduğuyla ilgili. Çünkü ÇED’lerin çoğunlukla oluşacak projeler de halk sağlığı üzerindeki etkileri göz ardı edildiğini biliyoruz. Nitekim, bu tür, işte maden aramalarında ÇED raporları, halk sağlığı ve hava kalitesi üzerinde çok olumlu etkileri olmadığı, bu yönde araştırmaların olmadığı nedeniyle ÇED gerekçesiyle yargıdan bu projeler reddediliyor. Dolayısıyla, bu sağlık etki değerlendirmesini hangi bakanlıklarla paylaşmayı düşünüyorsunuz? Mesela, halk sağlığı üzerinde maden aramalarında bunları gündeme getirecek misiniz ve yaptırımı ne olacak Sağlık Bakanlığının, halk sağlığı değerlendirmesi konusunda? Yani bu son derece önemli bir konu çünkü bunu özellikle çok merak ettim ama çok güzel bir çalışma. Bir de buna, Sağlık Bakanlığımız tarafından başlandı mı? Çünkü Dünya Bankasıyla birlikte Dünya Sağlık Örgütünün bir çalışması olduğundan söz ettiniz, gerçekten çok önemli. “Uygulayan ülkeler var.” dediniz Britanya, İrlanda, Almanya gibi saydınız ülkeleri. Oralarda neler yapılıyor bu konuyla ilgili ve bizim Bakanlığımız bu konuda, sağlık etki değerlendirmesiyle ilgili ne yapıyor?

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Şimdi Murat Bey, siz de söz istiyorsunuz galiba.

MURAT BAKAN (İzmir) – Tabii ki.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bu sefer kısa olsun.

MURAT BAKAN (İzmir) – Bu sefer geçen seferkinden kısa olacak.

Şimdi, teşekkür ederiz sunumunuzdan dolayı. Benim arkadaşlarımla sorularına ilaveten başka bir noktadan size sorularım var, değerlendirme ve soru. Uzun süre hava kirliliğine maruz kalan toplulukların Covid-19 riskinin daha yüksek olduğunu bir kez daha bu süreçte, pandemi sürecinde hatırlamış olduk. Bununla ilgili yapılan uluslararası araştırmalar var Çin, İtalya ve Birleşik Krallık’ta yapılan. Hava kirliliği ve Covid-19 enfeksiyonu arasındaki bağlantıyı inceleyen ve hava kirliliğinin yüksek olduğu bölgelerde yaşayan insanların, salgın karşısında risklerinin de yüksek olduğunu gösteriyor. Bunu biz Zonguldak örneğinde gördük, 30 büyükşehirle bir arada değerlendirildi Zonguldak, biliyorsunuz. Afşin Elbistan kömürlü termik santralinin etki sahasında gerçekleştirilen hava kalitesi ölçümünde de kömür kaynaklı hava kirliliğinin -devletin rakamlarına göre- bölgedeki kanser vakalarını 8 kat artırdığını gösteriyor.

Yine, NASA’nın uydu görüntüleriyle incelenen kükürtdioksit raporunda -bu da Greenpeace’in raporu- Türkiye’nin dünyada fosil yakıtlardan kaynaklanan kükürtdioksit kirliliğinde 8’inci sırada olduğunu gösteriyor. Muğla ilinde yer alan kömürlü termik santraller aynı kükürtdioksit emisyonunda en sıcak 4’üncü noktayı, Kahramanmaraş da dünyadaki en sıcak 5’inci noktayı oluşturuyor. Şimdi, bunu

iklim kriziyle bağdaştırıyoruz, zaten atmosfere bir kirlilik yayıyorlar, karbon salıyorlar. Bununla ilgili elinizde Türkiye’deki termik santrallerle ilgili iki açıdan; bir, sağlık açısından, sağlık açısından yapılan şey, bizim yurttaşlarımızın ne kadarı hayatını hava kirliliğine bağlı olarak kaybetmiştir? Ne kadarı Covid-19 sebebiyle yüksek riskten dolayı diğer illere nazaran oran noktasında hayatını kaybetmiştir? Bunun ekonomimize maliyeti? Üçüncü olarak da Sağlık Bakanlığının yaptığı değerlendirme nedir? Buna ilişkin bir çalışmanız var mı? Bunu sormak istiyorum.

Yine, Zonguldak ve Çanakkale’de kömürlü termik santrallerinin neden olduğu partikül maddelerinin İstanbul, Ankara, Eskişehir, Tekirdağ, Edirne, Bursa ve diğer şehirlere de taşınabildiğini ve bir partikül madde kirlilik yükü getirdiğini gösteriyor, bu da bir kirlilik yaratıyor. Bununla ilgili Sağlık ve Çevre Birliği -HEAL kısa adı- raporunda “Hava kirliliğinden dolayı cıvaya maruz kalan çocuklarda yılda 8.850 IQ puanı kaybına neden olduğunu gösteriyor.” diyor, böyle bir veri var. Bununla ilgili sizin genel olarak bir çalışmanız var mı? Yani, Türkiye’deki termik santrallerin hava kirliliğinin halk sağlığına etkisi, bunun hem ölüm oranları hem de ekonomik anlamda sağlık bakımından sonuçları, bunu sormak istiyorum.

Bir başka konu, SED konusu (sağlık etki değerlendirmesi). Sağlık etki değerlendirmesi ÇED’in çok ötesinde, çok doğru, desteklenmesi gereken bir konu ancak bununla ilgili bir hukuki altyapı yok henüz. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak SED sürecini destekliyoruz. ÇED’in çok ötesinde bütün bu yapılacak altyapı projelerinin sağlık bakımından da değerlendirilmesini içeren bir proje. Bununla ilgili sizin bir çalışmanız, hazırlığınız, yönetmelik vesaire bir şeyiniz var mı? İnşallah, burada söylendi, kismet olur da bu Komisyon’daki arkadaşlarımız bununla ilgili yasal düzenleme Meclise gelir, oy birliğiyle geçen Türkiye’ye örnek bir iş yapmış oluruz, SED’le ilgili olarak söylüyorum. Çok önemli ve doğru buluyoruz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan, Sayın Bakan.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyoruz.

Tabii, bunların tespiti çok zor, ben de bir araştırmacı olarak söylüyorum, bunların değerlendirilmesi fevkalade zor. İnşallah... Zaman istiyor.

Evet, Sayın Bakan Yardımcımız, siz de bunlara kısa cevap verebilirsiniz, değilse yazılı olarak da daha sonra, bazı konular çok derinlemesine ilmî araştırma gerek, yani onlara belki şu anda cevap veremezseniz bu konuda yazılı olarak da cevap verilebilir.

Teşekkür ederim.

Buyurun.

SAĞLIK BAKAN YARDIMCISI TOLGA TOLUNAY – Şöyle Sayın Başkanım, sayın vekillerim: Bu SED’le ilgili başlayayım. SED süreciyle ilgili burada birçok bakanlığımızla iş birliği devam etmekte. Bu süreç şu an yeni başladı diyelim, yani ilerlemiş bir aşamada değiliz ama biz kurgu olarak düşünüyoruz ve buradan yol almayı planlıyoruz. Bununla ilgili de diğer bakanlıklarımızla irtibattayız; üniversite, STK ve kamu kuruluşlarından da destek alıyoruz süreçle ilgili. Bizim için de çok kıymetli yani en azından bu ÇED’den bağımsız olarak biraz daha sağlıklı spesifik, insan sağlığına etkisi değerlendirilecek. 50 ülkede şu an değerlendiriliyor, çalışma var ama bunu tam olarak, faaliyetler olarak uygulayan bir ülke var mı dersiniz, yok. 7 tane ülke bunu kısmi olarak uyguluyor ve diğerleri de sürece dâhil olmak istiyor ama biz de o sürece dâhil olup burada yol almak isteyen ülkelerden biriyiz.

Aşırı sıcak hava dalgası olduğunda bununla ilgili eylem planları var mı? Var. En basiti Batı Nil virüsü sıtma yapabiliyor. Bunlarla ilgili bizim de eylem planlarımız var ama bunlarla tek başımıza değil belediyelerle beraber çalışıyoruz. İlaçlama olsun, bataklıkların kurutulması olsun, alanların takibi...

Hastane verimliliği, enerji verimliliğinden bahsettiniz. Şu anki şehir hastanelerinin hepsi yeşil hastane statüsünde ve enerji verimliliği açısından bizim için kıymetli hastaneler buralar ama bütün hastanelerin bu izolasyon süreci hepsi elden geçiriliyor. Isı kaybı, sıcaklık ve soğukun yalıtımı fonksiyonu yerine getirildiğinde otomatikman enerji tasarrufu sağlıyoruz ve bu da bizim emisyon miktarımızı düşürüyor, bu da bizim için çok kıymetli.

Termik santrallerin etkisi, hava kirliliği, ölüm ve Covid ilişkisi... Bunları şu an eldeki verilerle değerlendirmek zor ama bunlarla ilgili az önce sunumda da belirttim. Bizim hava kalitesinin sağlık maliyetinin belirlenmesi çok önemli, böyle bir projemiz var. Hava kirliliğinin de biz insan sağlığı üzerinde etkisini değerlendirdiğimiz anda, burada santraller olsun veya hastalık olsun normal, bölgesel hava kirliliği vardır yani yüksek bölgeler olsun, alçak bölgeler olsun, buralarda süreçlerin insan sağlığını nasıl etkileyip etkilemediğini de ancak bu hava kalitesinin sağlık maliyetinin belirlenmesiyle bulabiliriz.

ICD kodlarıyla ilgili şu an çalışma devam ediyor, Bilim Kurulumuz var, bununla ilgili eklemeler yapılmakta. Ama her geçen gün yeni bir viral enfeksiyon vesaire gündeme gelip böyle salgın açısından bizi alert etmekte. Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla şu an için bire bir bu konularda iletişimimiz yok ama genel olarak iklim değişikliği konusunda her zaman istişare ediyoruz.

Erken uyarı sistemine gelecek olursak da, erken uyarı sistemi direkt ev hane olarak, kişi olarak değil daha çok sağlık ocağı bazında yani minimal, en küçük ölçekli olarak sağlık ocağına kadar ulaşabiliyoruz ama süreç şöyle gelişiyor: Bölgesel sağlık ocaklarına başvuran kişilerde eğer bir hastalık, bir kod, çok fazla tanı girmeye başlanırsa bu sistem anında uyarı veriyor ve bununla ilgili kurulmuş bir daire başkanlığımız var. Şu an için önden söyleyebileceğim cevaplar bunlar ama diğer soruları da... Bayağı ayrıntılı sorular vardı.

MURAT BAKAN (İzmir) – Birkaç sorum daha vardı Sayın Bakan.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir dakikayı geçmemek üzere...

MURAT BAKAN (İzmir) – Teşekkür ederim.

Şimdi, Türkiye’de çocuklarımızın sağlığını okul bölgelerindeki hava kirliliğinden korumak için okulların koruma bölgesi ilan edilmesi ve hava kirliliğinin önlenmesi için herhangi bir program veya geliştirdiğiniz politika var mı? Dünya’da pek çok ülke dizelden çıkış tarihlerini tartışıyor ve içten yanmalı motorlu araçların hem iklim krizine hem de hava kirliliğine getirdiği yükü ortadan kaldırmayı planlıyor. Okul bölgelerini araçlardan arındırılmış bölge ilan etmek ve bu bölgelerdeki toplu taşımayı sadece enerjisini güneşten gelecek elektrikli toplu taşıma araçları ve bisikletle gerçekleştirmek gibi bir planınız var mı? Çocukların sağlığı bakımından siz de böyle bir düşünce var mı?

Teşekkür ederim.

SAĞLIK BAKAN YARDIMCISI TOLGA TOLUNAY – Şu şekilde Sayın Vekilim: Daha çok bunlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığının konu alanına giriyor. Onlar bize burada daha çok sağlık alanında etkisi açısından danışma mahiyetinde soru soruyor ama birebir bunların düzenlenmesi, planlanması Çevre ve Şehircilik Bakanlığı uhdesinde.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hemen bir şey soracağım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama olmaz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ama anladım da yani şimdi sormam gereken bir soru var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, Sayın Vekilim, böyle bir usul yok yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Sayın Bakan Yardımcımız bir sunum yaptı, bizim de aklımıza takılan sorular var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Doğru da şimdi vaktimiz sınırlı. O zaman sınırsız tutalım.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Sayın Başkanım, bir saniye... Soracağım ben sorumu.

Şimdi “şehir hastaneleri yeşil enerji” dediniz. Yeşil hastane kriterleriniz nelerdir? Bize onunla ilgili bir hazırlık gönderebilir misiniz? Ben şu anda cevap verilsin istemiyorum, sonra yazılı olarak görürsek sevinirim.

SAĞLIK BAKAN YARDIMCISI TOLGA TOLUNAY – Tabii ki.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyoruz. Sayın Bakan Yardımcımıza da teşekkür ediyoruz. İnşallah güzel, sağlıklı günler diliyoruz hepimize. Tabii, okulların bahçesini ağaçlandıralım, ferah alanlar da olsun. Keşke bu konuda bir kanun tasarısı versek.

Sayın vekilim, bakın, daha önce okul bahçeleri ağaçlandırılmıyordu. İlk defa bizim dönemimizde bütün okul bahçeleri ağaçlandırıldı.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) - Betonlardan yer kaldıysa.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Yok, betonları bile söktük.

Evet, teşekkür ediyoruz.

Evet, şimdi Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığından Değerli Bakan Yardımcımız Doktor Ömer Fatih Sayan. Yalnız özellikle, bu konuda, iklim değişikliğiyle alakalı azaltım ve uyum çalışmalarını özetlerseniz, diğer konuları, yoksa bölünmüş yollara falan girerseniz...

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Bölünmüş yolların resimlerine de bakmak lazım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bölünmüş yolların çok büyük etkisi var. Önemli miktarda akaryakıt tasarrufu olmuş.

Buyurun.

3.- Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan'ın, Bakanlığın küresel iklim değişikliğine yönelik politikaları ve projeleri hakkında sunumu

ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKAN YARDIMCISI ÖMER FATİH SAYAN – Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyelerimiz; öncelikle ülkemiz ve dünya için en önemli sorunlardan birisi olan iklim değişikliği konusunda yapmış olduğunuz bu çalışmanın ülkemiz ve tüm insanlık için hayırlara vesile olması diliyor, ramazanınızı tebrik ediyorum.

Bugün sunumda, esasında Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığımızın iklim değişikliğiyle mücadele stratejisi ve sektörün genel durumuna değinip daha sonra ulaşım türlerinin dengeli kullanımının sağlanması, kentsel ulaşım yatırımları ve ulaşımında enerji verimliliğine yönelik çalışmalarımızdan kısaca bahsetmek istiyorum izininizle.

Bakanlığımızın iklim değişikliğiyle mücadele stratejisine değinirken, özellikle Bakanlığımızın misyon ve hedeflerine bakmanın faydalı olacağı kanaatinde olarak, misyon olarak; sürdürülebilir bir ulaşım ve iletişim altyapısının oluşturulması ve bu kapsamdaki en önemli hedefimiz ise demir yolu, yük ve yolcu taşımacılığını artıracak çok modlu, dengeli ve sürdürülebilir bir ulaşım altyapısına sahip olmak. Bu politikamızın küresel bir rehber olan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle de oldukça uyumlu olduğunu söylemek mümkün ve Bakanlık olarak iklim değişikliğiyle mücadele özelinde İklim Değişikliği Eylem Planı'na yönelik amaçları yerine getirme gayreti içerisindeyiz.

Sayın Bakanım, malumunuz gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin, günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir kalkınma modeli, bu sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik, sosyal yapı ve çevreyle etkileşimin bütüncül bir şekilde değerlendirildiği kalkınma modeli, bütün ülkeler için de âdeta bir rehber niteliğinde. Bu kapsamda 17 tane hedef belirlenmiş, söz konusu hedeflerin bazıları doğrudan veya dolaylı olarak bizim ulaştırma ve altyapı sektörüne yönelik hedefleri içermekte ve sektörümüze yönelik hedeflerinden kısaca bahsetmek gerekirse: 11 no.lu hedef, 2030 yılına kadar herkes için, özellikle kırılgan durumda olan insanların, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel önem gösterilerek yol güvenliğinin artırılması, başta toplu taşıma sisteminin geliştirilmesiyle herkesin güvenli, ekonomik olarak karşılanabilir, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişim sağlamasına olanak sağlamak.

Gene 9 no.lu hedefte de ekonomik kalkınma ve insan refahını desteklemek üzere herkesin adil erişimine ve karşılanabilirliğe odaklanan, bölgesel ve sınır ötesi altyapıyı da içeren, kaliteli, güvenilir, sürdürülebilir ve dayanıklı altyapıları tesis etmek.

13 no.lu hedef de, enerji verimliliğiyle ilgili bunu 2 katına çıkarmak ve bununla ilgili eyleme geçmek olarak özetlenebilir.

Bu kapsamda, sektör ve diğer sektörler için temel doküman ülkemiz için de 2011-2023 dönemi için hazırlanmış olan İklim Değişikliği Ana Eylem Planı. Bu planda, bizimle ilgili 5 hedef ve bunlara yönelik amaç ve eylemler bulunmaktadır. Söz konusu hedefler sadece Bakanlığımızın değil, ilgili tüm kurum, kuruluşların görev ve sorumluluğunda gerçekleşmekte. Biz bu manada gerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız gerek Enerji Bakanlığımızla çok sıkı bir şekilde çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Ulaşım sektöründe, özellikle bilgi altyapısının geliştirilmesi, sera gazlarının kayıt altına alınmasını içermekte olup Bakanlığımız tarafından hazırlanan, şu anda güncellemesi yapılan Ulusal Ulaştırma Ana Planı'ndaki tedbirler arasında da bu kayıt altına alma bulunmaktadır. Dolayısıyla, bugünkü sunumda daha çok Bakanlığımızın sorumluluğu ve yetki alanında yer alan ve slaytta koyu renkte işaretlenmiş olan bu 3 hedefe yönelik genel politikaları ve uygulamaları paylaşmak istiyorum.

Özellikle, kısaca, sektörümüze yönelik bir değerlendirmek yapmak gerekirse, ülkemizde yolcu ve yük taşımacılığı ağırlıklı olarak kara yoluyla yapılmakta. Yolcu taşımacılığında kara yolunu hava yolu takip ediyor, yük taşımacılığında kara yolunu deniz yolu taşımacılığı takip ediyor. Bunların oranları slaytlarda bulunmaktadır.

Ülkemiz toplam emisyonlarının yüzde 16,2'si ulaştırma alanında, ulaştırma sektöründen kaynaklanıyor ve ulaştırma sektörüne ait sera gazı emisyonları 2018 yılında 84,5 milyon ton karbondioksit eş değeri olarak gerçekleşti. Burada, ben de özellikle, bu sunum kapsamında da çalışırken “Niye iki yıl önceki veriler, hesaplamalar burada bulunmakta?” diye arkadaşlarımla beraber baktığımız zaman, verilerin güvenliğinin sağlanması için her sene Birleşmiş Milletlerce takip edilmek üzere iki sene öncesinin hesaplamaları yapılıyor ve bu nedenle 2018 verileri üzerinden değerlendirme yapmak sağlıklı olacak. Emisyonların bizim bu yüzde 16,2'nin de yüzde 93,4'ü kara yolu gene slaytta gözüktüyor yüzde 4,4 havacılık, yüzde 1,1'i gene denizcilik, yüzde 0,6'sı boru hatları ve yüzde 0,5'i de demir yolu taşımacılığından kaynaklanıyor.

İklim Değişikliği Eylem Planı'nda hedeflerden birincisi, ulaşım türlerinin dengeli kullanımının sağlanması olarak belirlendi ve kısaca bu hedefe yönelik Bakanlığımız politikaları yani ağırlıklı olarak kara yoluyla süregelen gerek yolcu gerek yük taşımacılığının ağırlıklı olarak demir yolu sektörüne taşınması ana hedeflerden bir tanesi, demir yolu taşımacılığının payının artırılması. Bu kapsamda, modern bir demir yolu altyapısını sağlamak üzere çalışmalara devam ediyoruz. Ankara-İstanbul, Ankara-Konya Yüksek Hızlı Tren Hatları hâlihazırda hizmet sağlıyor. Ankara-Sivas Yüksek Hızlı Tren

Hattı'na yönelik çalışmalarımız devam ediyor. Yüksek hızlı tren hatlarının yanı sıra hızlı tren hatlarına yönelik çalışmalarımız da bu anlamda devam etmekte. Ayrıca, bu manada, demir yolu hatlarının elektrikli hâle getirilmesi ve sinyalizasyon Bakanlığımız için yine öncelikli politikalardan.

Önem verdiğimiz bir diğer husus, lojistik merkezlerinin yaygınlaştırılması. Hâlihazırda 11 adet lojistik merkezimiz işletmede, 3 tanesi yapım hâlinde, 11 tanesinin de ihale ve proje aşamaları devam etmekte. Böylelikle, toplam 25 tane lojistik merkezi bu anlamda önümüzdeki kısa süre içerisinde tamamlanmış olacak.

1990-2018 döneminde ulaştırma sektöründen kaynaklanan sera gazları emisyonları gene yansıda görebiliyoruz. Yüzde 213'lük bir artış göstermesine rağmen izlediğimiz politikalarla demir yolu taşımacılığından kaynaklanan emisyonlarda yüzde 48'e yakın bir azalma, bu da bu hatların ve taşıyıcı araçların modernleşmesiyle sağlanmış durumda.

Bakanlık olarak hazırlamakta olduğumuz 2 adet taslak yönetmelikle, ülkemizde lojistik merkezlerinin kuruluş ve işletme şartlarının belirlenmesi ve kombine taşımacılığın özendirilmesini planlıyoruz ve bu şekilde yük taşımacılığında kara yolunun payını bu şekilde düşürebilmeyi hedefliyoruz. Bakanlık olarak, komşu ülkelerle yaptığımız kombine taşımacılık anlaşmaları kapsamında da uluslararası ticaretimizi daha güvenilir ve daha stabil hâle getirmeye çalışıyoruz. Bu kapsamda, şimdiye kadar 8 ülkeyle kombine taşımacılık anlaşması imzaladık, bu sayıyı daha da artırmayı hedefliyoruz.

Şimdi, İklim Değişikliği Eylem Planı'ndaki kentsel ulaşım hedefine yönelik Bakanlığımız politikalarına değinmek istiyorum izninizle.

Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; Bakanlığımızın çok önem verdiği bir husus da kent içi taşımacılık. Bu konu belediyelerin görev alanına girmesine rağmen Bakanlığımızca şehirlerimize önemli destekler verilmekte. Bu kapsamda, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere ülkemizdeki bazı metro çalışmaları Bakanlığımız tarafından tamamlanmış veya tamamlanacaktır. Ayrıca, yeni İstanbul Havalimanı, Sabiha Gökçen, Antalya ve Esenboğa Havalimanlarının şehir içi raylı sistemlerle bağlantısını kurma çalışmaları da Bakanlığımız tarafından yürütülmekte. Yine, İstanbul'da gerek Marmaray, Ankara'da Başkentray Bakanlığımız tarafından hizmete açılmış olup Gaziantep'te Gaziray Projesi'nin yapımı devam etmekte; İzmir, Kayseri, Adana, Antalya ve Balıkesir'de de benzer projelere başlamayı planlıyoruz. Bu slaytta Bakanlığımız tarafından yapımı tamamlanan ve yapımı devam eden raylı sistem projeleri özet olarak verildi. Bunların bir kısmı, alt kısımdakiler yapımı devam eden projeler. Vakit darlığı nedeniyle bunları tek tek saymıyorum ama Bakanlığımız tarafından yapılan raylı sistem projeleriyle yıllık 138 bin ton karbondioksit emisyonunun azaldığını sevinerek sizlerle paylaşmak istiyorum. Bakanlığımız tarafından devam eden raylı sistem projeleriyle yıllık 71 ton karbondioksit emisyonu azaltımının da şu anda devam eden projelerle sağlanacağı hesaplanıyor ve demir yolu ve kent içi taşımacılığına yönelik projelerin yanı sıra, kara yolu altyapımıza da gereken önemi bu anlamda vermeye devam ediyoruz.

Bakanlığımız, 2013 yılından itibaren -detaylarına Sayın Bakanımın uyarısı üzerine girmeyeceğim- 21.450 kilometre bölünmüş yolu tamamlamış durumda. Yapılan bölünmüş yollarla yaklaşık olarak yıllık 3 milyon 867 bin ton karbondioksit emisyon azaltımı sağlanmakta, bunun yanı sıra sadece İstanbul-İzmir Otoyolu'yla 2023 yılı itibarıyla yıllık 451.141 ton karbondioksit azaltımının sağlanması beklenmekte. İstanbul'da yapılan Avrasya Tüneli'yle yıllık 50 bin ton karbondioksit azaltımı sağlanmakta, Bakanlığımız tarafından yapılan ve sürüş mesafesini kısaltan diğer tüneller, köprüler bunların hepsi emisyon azaltımına katkı sağlamakta ve bunlara ilave olarak Karayolları

Genel Müdürlüğümüz tarafından yollarımızda yaptığımız ağaçlandırma faaliyetleri devam ediyor. 2013 yılından 2021 yılına kadar yaklaşık 72,5 milyon fidan Sayın Bakanımızın da katkılarıyla kara yollarımızda Genel Müdürlüğümüz tarafından dikildi.

Şimdi, İklim Değişikliği Eylem Planı'ndaki bir diğer hedef olan ulaşım sektöründe enerji verimliliğinin artırılması kapsamında Bakanlığımız politikalarına kısaca değinmek istiyorum. Malumunuz, 2008 yılında yürürlüğe girdi Ulaşım Enerji Verimliliğinin Artırılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'imiz ve günümüz şartlarına uygun olarak revize edildi 2019 tarihinde. Yönetmeliğin revize edilmesiyle ortaya çıkan yeni uygulamalardan bir tanesi "düşük emisyon alanları" oldu. Belediyelerce Çevre ve Şehircilik Bakanlığının uygun görüşünü almak kaydıyla kent merkezlerinde ve semt ölçeğinde yoğun trafik ve hava kirliliğinin yaşandığı alanlar "düşük emisyon alanı" ilan edilebilecek. Yine, yönetmeliğe giren yeni uygulamalar arasında akıllı ulaşım sistemleri ve ulaşım altyapılarının iyileştirilmesi de yer almaktadır. Enerji Verimliliği Yönetmeliği'nde yer alan ve Bakanlık olarak önem verdiğimiz bir politikamız, benim de alanım itibarıyla en önem vermiş olduğum konulardan bir tanesi "akıllı ulaşım sistemleri". Bu kapsamda, Bakanlığımız tarafından Akıllı Ulaşım Sistemleri Stratejisi 2020-2023 Eylem Planı hazırlandı. Gene, bu strateji kapsamında 5 stratejik amaç belirlendi, bunlara yönelik 31 eylem belirlendi. Söz konusu amaçlardan bahsedecek olursak akıllı ulaşım sistemleri altyapısının geliştirilmesi, sürdürülebilir akıllı hareketliliğin sağlanması, yol ve sürüş güvenliğinin sağlanması, yaşanabilir çevre ve bilinçli toplum oluşturulması, veri paylaşımı ve güvenliğinin sağlanması olarak belirlendi. Bizim, bu anlamda her bir şehrin farklı bir ulaşım altyapısı, akıllı ulaşım sistemiyle devam etmesi değil, bunun merkezden koordine edilebilen akıllı ulaşım sistemi olması noktasında çalışmalarımız devam ediyor.

Geçmiş yıllarda uygulamış olduğumuz iklim değişikliğiyle mücadelede etkin politikalardan bir tanesi de esasında eskimiş ve faydalı ömrünü yitirmiş araçların, taşıtların trafikten çekilmesi. Söz konusu uygulamayla, işte, 2013 Aralık itibarıyla, 1990 ve daha düşük modeldeki 118.560 taşıt trafikten çekildi ve bu şekilde gerek yol güvenliği artırıldı gerekse bu eski araçlarla ilgili emisyonların azaltılmasına katkı sağlandı. Hurda aracını teslim edenler için, bildiğiniz üzere, birikmiş motorlu taşıtlar vergisi, gecikme zammı faizi, vergi cezaları, tescil plakasına kesilen idari cezalar gibi cezalar da silinmişti.

Enerji verimliliği çalışmaları kapsamında değerlendirilebilecek bir diğer proje de TCDD'mizin, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Taşımacılık ile HAVELSAN iş birliğiyle gerçekleşmekte. Bu projeye enerjide yüzde 20'ye yakın tasarruf sağlanacak ve AB üyesi ülkeleriyle uyumlu bir enerji yönetim sistemi demir yollarımızda da kurgulanmış durumda. Söz konusu sistemle her bir aracın tüketmiş olduğu enerji maliyetinin faturalandırılmasına, enerji maliyetlerinin analiz ve değerlendirmesine imkân verecek projemizin yerli üretimle ilgili prototip çalışmalarına da başlamış durumdayız.

Yine, TCDD, 2025 yılı için kullanmış olduğu elektrik enerjisinin yüzde 75'ini yenilenebilir enerji kaynaklarından elde etmeyi hedefliyor. Bu kapsamda, 2025 yılı için 170 megavat güneş enerjisi santrali ve 90 megavat rüzgâr enerjisi santrali kurma hedefi de belirlendi. 2035 yılı içinde de demir yollarında emisyonların 1990 yılına göre en az yüzde 75 azaltım hedefini de koyduk ve bu şekilde devam ediyoruz.

Bu slaytımızda nerelerde rüzgâr, nerelerde güneş enerjisinden faydalanabileceğimize ilişkin gerçekleştirilen etüt çalışmalarının sonuçları yer almakta ve burada da bazı güneş enerjisi santrali, rüzgâr enerjisi santrali projelerimizle ilgili -Aşağıpınarbaşı'nda güneş enerjisi santrali, yine, Menemen'de rüzgâr enerjisi santrali, Marmaray güneş enerjisi santrali projemiz- bütün bunlarla bu yüzde 75 azaltmayı hedefliyoruz.

Bakanlığımızın denizcilik alanında, Denizcilik Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan Yeşil Liman Projesi'yle çevreye daha duyarlı liman tesislerinin ülkemize kazandırılması hedeflenmiş durumda. Bu program gönüllülük esasına göre yürütülmekte ve program kapsamında TSE'yle iş birliği gerçekleştiriyoruz. Şu ana kadar 20 limanımıza sertifika verildi ve "yeşil liman" olarak hareket ediyoruz.

Önümüzdeki yansıda yeşil liman sertifikası alan liman tesislerimizi yeşille işaretlenmiş hâlde görmekteyiz, turuncular da başvuru süreci devam eden liman tesislerimizi göstermekte. Yeşil liman sertifikasyonu yeni dönem planlamalarında da liman tesislerinin sertifika alma kriterlerinde sera gazı kriterleri kapsamında Denizcilik Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiş olan sektörel kriterlere uygun bir sera gazı hesaplaması ve raporlaması sistemini oluşturuyoruz. TSE tarafından sera gazı envanter raporunun doğrulama işleminin yapılmasına, ileriye dönük sera gazı emisyon azaltım planlamasının yapılmasına, yine, liman tesislerinin özellikle hizmet binalarında başta olmak üzere güneş enerjisi sisteminin kullanımına geçilmesine, liman tesislerinin yük ve operasyonlarda kullanılan vinç ve forklift gibi araçlarla belirli oranlarda fosil yakıt yerine elektrik enerjisinin kullanılmasına, yağmur sularının da toplanarak liman tesislerinde farklı amaçlarla kullanılmasına yönelik ilave şartlar getirilmesi için çalışmalarımız devam etmekte.

Sayın Bakanım, Bakanlığımızın AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamında da başvurusunu yaptığı ve sektörümüz için çok önemli olduğunu düşündüğümüz bir projeye kısaca değinmek istiyorum. Projemiz, denizcilik sektörden kaynaklanan zararlı emisyonun azaltılması ve yeşil denizciliğin desteklenmesi projesi. Bu proje ocak ayında AB Komisyonu tarafından gerçekleştirilen ilk değerlendirmeyi geçti ve ikinci aşama olan olgunluk değerlendirilmesinin de gerçekleştirilmesi için hazırlanan başvuru dokümanlarını biz Komisyona ilettik. Buraya finans kuruluşu olarak Avrupa İmar Kalkınma Bankası katılım sağladı. Denizcilik sektörümüze 52 milyon avrosu hibe, 150 milyon avroso uygun maliyetli kredi olmak üzere 200 milyon avroluk finansman sağlayarak bu kapsamda yeşil denizcilikle ilgili çalışmalarımız devam edecek.

Söz konusu proje kapsamında oluşturacağımız mekanizmayla finansal destek sağlayacağımız, sağlamayı planladığımız projelerimiz: Düşük emisyonlu alternatif yakıtlarla çalışacak yeni gemilerin inşası ve konvansiyonel yakıtlarla çalışan mevcut gemilerin dönüşümü; kıyı tesislerinde limandan gemilere elektrik tedarikine yönelik altyapıların kurulması ile sürdürülebilir enerji kullanımına ilişkin çalışmaların desteklenmesi; LNG, Bio-LNG, metanol, Yeşil Hidrojen ve amonyakla ilgili yakıt istasyonlarının kurulması.

Bir de nisan ayında yayınlanacak olan hurdaya ayrılan Türk bayraklı gemilerin yerlerine yeni gemi inşa edilmesinin teşvikine dair yönetmelik taslağımıza da kısaca değinmek istiyorum. Her yıl ekonomik ömrünü tamamlamış 5 gemiye teşvik verilerek gemi inşası ve gemi geri dönüşüm sanayisinde istihdama katkı sağlanması bu sayede hedeflenmekte, yeni gemilerle navlun piyasasına daha rekabetçi, çevreci teknolojiye ve düşük emisyon oranlarına sahip gemilerle de deniz ticaret filomuzun verimli büyümesi desteklenecek.

Denizcilik sektörünün yanı sıra biraz önce emisyonlardan bahsederken düşük de olsa havacılıkla ilgili havacılık sektöründe yaptığımız çalışmalarımız da mevcut. Bu kapsamdaki en önemli proje, Bakanlığımız Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan Yeşil Havalimanı Projesi. 2009 yılında başlatılan projeye havalimanlarında faaliyet gösteren kuruluşların çevreye verdikleri zararların sistematik bir şekilde azaltılması planlanıyor hatta mümkünse ortadan kaldırılmasını planlıyoruz. Proje gerekliliklerini başarıyla yerine getiren ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğümüz tarafından "yeşil kuruluş" unvanı verilen işletmelere de yetki belgesi, ruhsat, sertifika gibi izin

belgelerinin temdit ücretlerinde yüzde 20 indirim yaparak proje, sektör genelinde tüm havalimanları noktasında destekleniyor ve teşvik ediliyor. Yeşil Havalimanı Projesi 2021 yılına kadar gönüllülük esasıyla yürütüldü, biz bu sene bunu gönüllülük esasında çıkarılarak tüm havalimanlarında bunun uygulanmasına yönelik bir mevzuata dönüştürme kararı da aldık ve gerekli çalışmalarda esasında sona geldik.

Yine, bu kapsamda yürüttüğümüz bir diğer proje de Devlet Hava Meydanları İşletmeciliğimiz tarafından başlatılan Karbonsuz Havalimanı Projesi. Buna göre genel müdürlüğümüzce belirlenecek pilot havalimanları ile Uluslararası Havalimanları Konseyi tarafından yürütülen Airport Carbon Accreditation programına başvuru yapılarak söz konusu hesaplama doğrulama ve azaltım faaliyetlerine ek olarak piyasada yenilenebilir enerji kaynaklarının sahip olduğu sertifikaların alınması vasıtasıyla karbon emisyonları denkleştirilerek karbonsuz havalimanı işletmeciliği sağlanacak. Bu projeye havalimanı işletmesinden kaynaklanan karbon emisyonları hesaplanacak ve bu şekilde karbon envanter raporları hazırlanacak. Söz konusu emisyonların azaltılmasına yönelik olarak özellikle ısıtma-soğutma sistemlerinde fuel-oilden LNG doğal gazıya dönüştürülmesi, GES yatırımlarıyla satın alınan elektriğin azaltılması, daha az enerji tüketen aydınlatma sistemleri, elektrikli eşya tercih edilmesi, daha az enerji ve doğal kaynak tüketimi sağlanmasına yönelik personel eğitimi içeren çalışmaları yürütmekteyiz. Programa günümüzde İstanbul Havalimanı, Ankara Esenboğa, İzmir Adnan Menderes Havalimanı, Antalya Havalimanı akredite olmuş durumda. Bu yıl DHMİ’ce 12 havalimanımızda daha, Gaziantep, Erzurum, Kapadokya, Çanakkale, Balıkesir Koca Seyit, Bursa Yenişehir, Sinop, Sivas Nuri Demirağ, Erzincan, Kahramanmaraş, Adıyaman ve Şırnak Şerafettin Elçi’nin akreditasyon çalışmaları devam etmekte.

Bunların yanı sıra DHMİ tarafından havalimanları ve seyrüsefer istasyonlarının ihtiyaç duyduğu elektrik enerjisinin çevre dostu, yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanması adına toplamda 2495 kilovat elektriksel kurulu güçteki güneş enerji santral tesisi Muğla Dalaman, Antalya, Van Ferit Melen, Erzincan ve Gaziantep’te tamamlanarak faaliyete geçti. Ayrıca, toplam 1.987 kilovat elektriksel kurulu güce sahip olacak güneş enerji santrali tesisinin de 2021 yılında yapımına yönelik çalışmalar Sivas Nuri Demirağ ve Adıyaman illerinde de devam etmekte.

İlave olarak, havalimanları çevre aydınlatma sistemlerinde ve terminal iç aydınlatma sistemlerinde verimliliği arttırmak, enerji sarfiyatını bu anlamda düşürmek için otomasyon sistemlerini kullanıyoruz. Havalimanları çevre aydınlatma sistemlerinde ve çevre terminal içi aydınlatma sistemlerinde geleneksel aydınlatma sistemlerinin yerine led teknolojisi kullanarak burada da daha verimli hâle getiriyoruz. Bir sonraki slaytımızda havalimanlarında olan GES tesislerimiz kısaca listelenmiştir.

Sizlerle paylaşacağım bir diğer uygulama da uluslararası hava yolu taşımacılığında kaynaklanan sera gazları -ki bizde en yüksek oran budur. Havalimanları değil de taşımacılıktan kaynaklanan sera gazları- buna yönelik CORSIA yani uluslararası havacılık için karbon dengeleme ve azaltma şeması. 2016 yılında düzenlenen Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) 39’uncu Genel Kurulunda CORSIA şeması kabul edildi ve ülkemiz şemanın uygulanması için gönüllü ülkeler arasında yer aldı. Bu çalışmayla iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında uluslararası uçuşlardan kaynaklanan emisyonların azaltılması, 2035 yılına kadar uçak işletmecilerinin karbon kredisi satın alması yöntemiyle emisyonların 2020 seviyesinde dondurup o seviyede sabit kalması hedefleniyor. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğümüz tarafından bu şemaya yönelik olarak gerekli yönetmelik hazırlıkları tamamlandı. Emisyonları izleme, raporlama, doğrulama sistemi için Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız ortaklığıyla Çevrim İçi Veri Yönetim Sistemi kuruldu ve hava yolu şirketlerimizi de konuyla ilgili bilgilendirerek çalışmaya başladık.

Değerli Komisyon üyelerimiz, sunumumuzda son olarak günümüzde fazlasıyla popüler olmaya başlayan e-skuterdan bahsetmek istiyorum. E-skuteri özel olarak örnek verdik ama tüm elektrikli araçlar esasında bu kapsamda. E-skuter örneğinde, kısa mesafeli seyahat olarak tanımlanan ve bize mikro hareketlilik sağlayan, trafik sıkışıklığını hafifletmesi, enerji verimliliği sağlaması ve çevreye olumsuz etkisinin az olması nedeniyle tüm dünyada bu artış eğiliminde olan bir kavram. Bu kapsamda önemli bir mikro hareketlilik aracı olan e-skuterların kullanımı son yıllarda hızla arttı ve kullanıcılara kısa süreli e-skuter kiralama imkânı veren paylaşımlı e-skuter uygulamaları da hızla yaygınlaşmakta. Buna ilişkin genel kuralların, özellikle güvenlik konusunda belirlenmesi, paylaşımlı e-skuter işletmeciliği faaliyetlerine ülkemiz ekonomisinin gerektirdiği bir şekilde düzenleme getirilmesi ve bu faaliyetlere ilişkin pazara giriş şartları ile hizmetleri üretenlerin, bu hizmetlerden yararlananların hak, yükümlülük ve sorumluluklarının belirlenmesi ve bu faaliyetlerde düzen ve güvenliğin sağlanması amacıyla elektrikli skuter yönetmeliğimizi hazırladık. Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız, İçişleri Bakanlığımız ve diğer paydaş kurumlarla birlikte bu yönetmelik taslağımız ilgili tüm kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak nihai hâle getirildi ve yayınlanmaya hazır hâle geldi.

Sayın Bakanım, ulaştırmayla ilgili özellikle enerji verimliliğini artırma ve iklimle etkisiyle ilgili esasında söylenecek çok söz var. Ben sunumla ilgili kısmı burada izninizle bitirip sorulara da cevap vermek isterim.

Saygılarımı arz ederim efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Tabii, sorular var ama ben de müsaade ederseniz bir soru sormak istiyorum. Biliyorsunuz eski araçlar trafikten çekildi, yeni araçlar konuldu ama bununla ilgili acaba ne kadarlık bir emisyon kazanımı sağlandı sera gazı emisyonunda? Bu bilgiler de şart veyahut da en azından bölünmüş yollar yapıldı, daha önce bölünmüş yol yokken her türlü trafik problemi vardı, arka arkaya çok zaman harcanıyordu, akaryakıt sarfıyatı fazla oluyordu. Buradan ne kadar tasarruf sağlandı?

MURAT BAKAN (İzmir) – Söyledi, sunumda vardı o.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir kısmı var. Bir kısmını koymuşsunuz mesela, bazı otoyollar için, İstanbul için, İzmir için koymuşsunuz, tamam, Avrasya Tüneli falan ama İstanbul’da biliyorsunuz özellikle toplu ulaşım sistemleri var. Onun ne kadar katkısı oldu ve nasıl olacak? Esasen, tabii, ulaşımında emisyon azaltmanın tek yolu toplu ulaşım sistemleri, metrolar vesaire...

Bir de yük taşımacılığında hâlâ kara yolu çok etkin. Siz bunu mutlaka dünyada olduğu gibi bizim de raylı sistemlere kaymamız için çalışma yapmamız lazım. Bu konuda ne gibi çalışmalar yapılıyor? Onun da çok önemli olduğunu vurgulamak istiyorum. Yani biz aslında hızlı tren olsun, yük taşımacılığında, raylı sistemlerin geliştirilmesi konusunda bundan sonra kara yolundan ziyade bu tür yatırımlara yönelmemiz gerektiği kanaatindeyim. Ayrıca, deniz yolu ulaşımı ve aynı zamanda denizcilikte yük taşımacılığının da artırılması gerektiği kanaatindeyim.

Evet, teşekkür ederiz.

Şimdi sorular var.

Bu sefer Başkandan başlayalım.

Buyurun Sayın Ceylan.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Evet, Sayın Bakanım, teşekkür ederim sunumunuzdan dolayı.

Türkiye’de en çok hareketli olan iki şehir var Ankara ve İstanbul; İstanbul’un 16 milyon nüfusu var, Ankara’nın 6 milyon nüfusu var. Geliş, gidişleri kara yoluyla Bolu üzerinden gidilir, trenle gidilirse Eskişehir üzerinden gidilir, tabii, hava yoluyla gidilirse malum, en kestirme yoldan gidilir. Bu iki şehrin en kestirme yolu, tarihi İpek Yolu dediğimiz Ayaş, Beypazarı, Nallıhan, Göynük, Mudurnu, Sakarya üzerinden gidilen yoldur. Bu yol, Bolu’dan geçen otoyola rağmen 70 kilometre kısadır, tren yoluyla kıyaslanırsa Eskişehir yoluna göre 160 kilometre daha kestirme ve kısadır. Bu amaçla, 1976 yılında Sürat Demiryolu adıyla bir proje başlatılıyor ve bu projenin Çayırhan’a kadar olan kısmın -yani Beypazarı’ndan sonra Çayırhan beldesi var- oraya kadar olan kısmın yüzde 70’i tamamlanıyor ve bırakılıyor. Yani 1976 yılında başlayan proje, üç beş yıl devam ediyor çalışmalara daha sonra bırakılarak otobana dönülüyor ve bu proje yüzde 70 tamamlandığı hâlde ve 1 milyar dolar maliyetle yapıldığı hâlde bu proje olduğu gibi kalmış vaziyette.

Bir, bir defa, Ankara-İstanbul arası en hızlı şekilde ulaşımı sağlayacak hat, yine bu hat, tarihi İpek Yolu yani tarihi kervan yolu. Eğer Ankara-İstanbul’un, toplam 22 milyon nüfusunun çok hızlı bir şekilde ulaşımı sağlanacaksa ve emisyon değerlerinin de düşük olması açısından bu yol yapılarak Sürat Demiryolu veya da süper hızlı tren yolunun bu hattan geçmesi gerekir. Bu konuda yapılan çalışma ne safhadadır, onu öğrenmek istiyorum.

Diğer bir konu, bu Çayırhan’a kadar olan hat yani Ankara’dan yaklaşık 130 kilometrelik mesafedeki hattın yüzde 70’i tamamlandığı hâlde kalması enteresan, en azından yük taşımacılığı ve banliyö olarak bu hat kullanılabilir mi? Yük taşımacılığından da kastım şu: Beypazarı soda tesisleri var, orada önemli miktarda soda çıkarılıyor, İstanbul’a nakli de kara yoluyla yapılıyor, yüzlerce kamyon oradan gidiyor ve hem yolları tahrip ediyor hem de pahalı bir nakliye sistemi oluyor. Acaba o firmayla görüşmek suretiyle, bu Çayırhan’dan Ankara’ya olan tren yolu yük taşımacılığı artı banliyö treni canlandırılabilir mi diye düşünüyorum. Bu konulara da yazılı cevap verirsiniz memnun olurum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Şimdi Murat Bey, buyurun.

MURAT BAKAN (İzmir) – Evet, teşekkür ederim.

Sayın Bakan, sunumunuz için teşekkür ederim. Şimdi, ulaşım araçları dünya enerjisinin 1/4’ünü tüketiyor, değişik ulaşım araçları. Dolayısıyla ulaşımındaki bir değişim, dönüşüm de iklim krizini en pozitif şekilde etkileyebilecek bir alan, dolayısıyla yapılabilecek şey çok.

Bu noktada, benim size birinci sorum, bu dizel araçlardan, içten yanmalı motorlu araçlardan tam çıkış tarihi var mı? Biliyorsunuz, Avrupa Birliği bununla ilgili bir süre sonra bu araçlardan -şu anda satılmıyor sanırım birçok ülkede-tamamen çıkacaklar. Dizel araçlarla ilgili bizim bir çalışmamız var mı?

İkincisi, elektrikli araçlar... Elektrikli araçlar karbon tüketmiyor, sıfır yani, karbon salmıyor gökyüzüne. Türkiye’de bir dönem teşvik vardı yani ÖTV’si düşüktü bu araçların. Çok kısa bir süre önce, önce bir artış yapıldı, herhâlde bir iki ay içinde ciddi bir artış yapıldı elektrikli araçların ÖTV’siyle ilgili. Hâlbuki ülkemizin en büyük çıktılarından bir tanesi, bu fosil yakıt, petrol, mazot neyse, bunlarla ilgili ülkemizin ciddi bir şeyi var. O yüzden elektrikli araçların teşvik edilmesi gerekir. Bununla ilgili uzun vadeli bir planınız, bir çalışmanız var mı?

Bisiklet... Yani skuterden bahsettiniz önemli ama mesela bisiklet ve bisiklet yolları da çok önemli. Bununla ilgili bir çalışmanız var mı?

Bir de “Hava yolu ulaşımının küresel ısınmaya katkısı yüksek.” dediniz. 2000 ile 2018 yılları arası 2 katına çıkmış, dünyadaki toplam karbon salınımı yüzde 3,5. Bu noktada da bir çalışma içinde olmanızdan da mutluluk duyduk, onu da paylaşmak isterim.

Benim bu kadar sorularım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Nur Hanım, buyurun.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çok teşekkür ederiz sunumunuz için.

Şimdi, her şeyden önce burada Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden söz ettiniz. Şimdi, onların en önemlilerinden biri de sürdürülebilir ulaşım. Dolayısıyla, sürdürülebilir ulaşım konusunda hedefleriniz neler? Mesela -saydınız ama- ülkemizin bir Ulusal Ulaşım Master Planı var mı? Bu, sürdürülebilir ulaşım iklim krizinin olumsuz etkilerini yok etmek açısından Ulusal Ulaşım Master Planı içinde nasıl yer alıyor? Bir, onu sormak istiyorum.

İkincisi, aslında, tabii, çok bölük pörçük olmuş belli konularda söylediğiniz şeyler ama Paris Anlaşması çerçevesinde niyet edilmiş katkı beyanlarımız hayata geçerse ulaştırma sektöründe uygulanması gereken yeni teknolojiler ve projeler için ne gibi planlar var? Ayrıca, Avrupa Birliği Yeşil Mutabakat sürecinde lojistik sektörü yeni standartlara hazır mı? Şimdi, biliyorsunuz, dünyada farklı tartışmalar var -siz de söz ettiniz- sera gazı salınımlarının çok büyük bölümü kara yolu taşımacılığından kaynaklı, tabii hava yolu taşımacılığı da var kuşkusuz. Fakat sürekli olarak kara yolu taşımacılığını teşvik edici şeyler yapıyor ülkemizde. İşte, bölünmüş yollar, köprüler, tüneller; yatırımlar sürekli olarak kara yollarına yapılıyor büyük ölçüde ve aslında çok pahalı yatırımlar ve ayrıca sürekli olarak ek bir maliyet de getiriyor. Mesela, denildi ki: “Bu bölünmüş yollar nedeniyle sera gazı ya da emisyonlarda düşüş var.” Kara yollarında ölçüyor musunuz bunları? Geçmiş verileriniz neler? İşte, diyelim ki bir bölünmüş yolu yapmadan önceki farklı yoldan gidişteki sera gazları salınımların ölçü değerleri ne, bölünmüş yola geçildikten sonra ne? Bunları ölçüyor musunuz? Şimdi değil ama ilerleyen süreçte bunları bizle paylaşmanızı isteyeceğiz.

Şimdi, demir yolu taşımacılığı için genelde söylediğiniz yatırımların çok büyük bölümü yolcu taşımacılığına yönelik; lojistik yani kargo taşımacılığında, yük taşımacılığında çok fazla yok. Örneğin, Eskişehir’de demir yolu bağlantısı için -ben Eskişehir Milletvekiliyim- Gemlik bağlantısı gerekiyor mesela, ne âlemde? Mesela, oradaki hızlı tren projesinin yatırımının bile yanlış olduğu söyleniyor, çok büyük paraların boşa gittiğinden söz ediliyor. Dolayısıyla, bu, ne âlemde, onu sormak istiyorum çünkü İç Anadolu’nun Gemlik’e liman bağlantısı Eskişehir üzerinden yapılıyor.

Bir de dünyada bugün tartışılan en önemli konulardan bir tanesi de şehir içi kargo taşımacılığı. Mesela, burada sadece şehir içi konusunda söz ettiğiniz şey, metro ya da hafif raylı sistemler oldu ama hafif raylı sistemler tabii ki çok önemli, metro ulaşımı çok önemli kara yolu lastik tekerlekli araçların kullanımının azaltılması açısından. Tabii, buradaki en önemli noktalardan bir tanesi de kargo taşımacılığı çünkü şehir içinde çok fazla dur kalklara ve her o dur kalkda da sera gazı salınımlarına yol açıyor sıklıkla durduğu için kargo taşımacılığı. Dolayısıyla, bu şehir içi trafiği de sıkıştırıyor tabii. Bu konudaki çalışmalarınız neler? Çünkü tüm dünya artık sürdürülebilir ulaşım konusunda bunu konuşuyor.

Ayrıca, bir de şeyi sormak istiyorum: Bu “Yeşil Havalimanı”ndan söz ettiniz, var mı ve karbon envanter raporu nedir? E-skuterdan söz ettiniz, ben bisikleti soracaktım, onu Murat Vekilimiz sordu, dolayısıyla onu sormayacağım.

Bir de özellikle bu bölünmüş yollarla ilgili yatırımlara devam edecek misiniz, yoksa bir Ulusal Ulaşım Master Planı'nda neler planlıyorsunuz? Bu konuda, onu sormak istiyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, son sözü de Vecdi Bey, önce size vereyim. Daha önce istemişti Vecdi Bey.

Buyurun efendim.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Öncelikle ben sunumunuz için teşekkür ediyorum Sayın Bakanım.

Şimdi, benim bir tek sorum var, farklı bir yönden bakmak istiyorum olaya az önce burada zaten madenlerle ilgili de bir şeyler söylemiştim. Şu an Trakya'da yapımı devam eden bir hızlı tren hattımız var ve dolayısıyla, bu hızlı trene de doğal olarak dolgu malzemesi gerekiyor ve bu dolgu malzemelerinin de birçoğu özellikle Trakya'da Kırklareli'den, merkeze bağlı bir köyümüzden çıkarılıyor. Şunu öğrenmek istiyordum: Baktığınızda “Kamu yararı var.” denilip hiç ÇED’e gerek olmadan direkt olarak bir haftada oradaki dolgu malzemesi ocağı açıldı. Daha sonrasında hemen işleme başlandı ve akabinde de yaklaşık iki aylık bir süreç içerisinde bir tepe gibi olan bir yer tamamen çölleşmiş bir alana döndü, ne ağaç kaldı ne yeşillik kaldı.

Şimdi öğrenmek istediğim şu: Bir, zannediyorum bunu daha sonra, size geçtikten sonra bir ihaleyle farklı bir firmaya kullanım amacıyla verdiniz mi? Verdiyseniz firmanın adını da öğrenmek istiyorum. İki, eğer bir firmaya verdiyseniz bunun denetlemesini yapıyor musunuz? Üç, bu konuda neler yapıyorsunuz? Daha sonra soracağım soru: Bu ocağınızın yanında yaklaşık olarak 10 tane dolgu malzemesi çıkaran taş ocakları var. Niye buralardan almayı düşünmediniz, yeni bir yer açtınız?

Teşekkür ediyorum

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ediyoruz Vecdi Bey.

Şimdi son sözü, başka yok herhâlde, Behiç Bey’e veriyoruz.

Buyurun Behiç Bey.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Bugün daha çok dinlemeyi tercih ettim, raporlardan da istifade ettik tabii, gerek Enerji Bakanlığı gerekse Sağlık.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sağ olun.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Şimdi, Ulaştırma Bakanlığıyla ilgili aslında söylenecek çok söz var. Bizim Komisyonumuzun oluşum mantığına uygun olarak ele alınabilir ancak ulaştırma sektöründeki yatırımların ülke genelinde dengeli dağılımını özellikle gözetmelerini bekleriz çünkü özellikle Akdeniz Bölgesi ulaşım sistemi ne yazık ki ülkemizin diğer bölgelerine nazaran göreceli olarak çok geri yani hem Antalya olsun, Mersin olsun, Adana olsun. Geçen, Adana'daydım on beş gün önce, yine aynı şekilde orada da yoğun serzenişler var. Örneğin, bir Karaman bağlantılı Silifke, Silifke'den Mersin merkeze bir demir yolu bağlantısı projesi geliştirilmişti ama ne ihale yapıldı ne en ufak bir çalışma söz konusu değil.

Diğer taraftan, çok önemli limanlar var, limanların geliştirilmesi gerekiyor. Mersin'de SEKA'dan kalan Silifke'deki Taşucu Limanı...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Taşucu.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) - Siz de biliyorsunuz. Oranın mutlaka geliştirilmesi gerekiyor. Özellikle deniz taşımacılığının çok iyi değerlendirilmesi gerekiyor.

Diğer taraftan, bugün normal hızla, yasal hızla Mersin'in bir ucundan bir ucuna iki buçuk saatte gidilebiliyor, 320 kilometre bir sahil bandı var yani tam sınırdan sınıra demeyelim de şehirden şehire yani Mersin merkezden Anamur'a kadar gidiş iki buçuk saat ama yazın dört saatte gidemezsiniz, hatta beş saatte çünkü bütün sahil yolu sinyalizasyon sistemi olduğu için her yerde dur kalk yapmak zorundasınız ve büyük bir yoğunluk var. O nedenle, orada bir proje de geliştirildi aslında "Çeşmeli-Taşucu Çevre Yolu" diye, ona da başlanmadı. Erdemli'nin yukarı Karaman-Ayrancı bağlantısı, maalesef o da yapılmadı. Onun yanında Gülnar yol bağlantısı tamamlanmadı. Bu arada Silifke-Mut D 715 -olabilir kara yolu kod olarak- o yol üzerinde de bir heyelan olmuştu, aylarca o yol trafiğe kapandı ana yol, trafiğe kapandı ve açılmadı. Tüneller, sahil yolu yani Mersin-Antalya yolunun tünelleri hâlâ tamamlanamadı. Yani çok büyük bir ihmalkârlık var diye düşünüyorum. Deniz ulaşımı konusunda da zayıf. Hâlbuki şöyle bir sistemi var Türkiye'mizin. Özellikle, şimdi, hep "Enerji havzası Doğu Akdeniz." diye konuşuluyor, bütün ülkelerin harp gemileri Doğu Akdeniz'de; bütün ülkeler orada paylarını maksimize etmek için mücadele ederken Doğu Akdeniz'deki o enerji kaynakları konusunda bizim etkin olabilmemizin en önemli şartlarından biri de Mersin Limanı'nı çok iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Onun sadece mal taşımacılığı değil, konteyner taşımacılığı değil, yolcu taşımacılığının da geliştirilmesi gerekir. Mersin-İskenderun-Beyrut-Tel Aviv ya da başka bir limanı da olabilir İsrail'in, İskenderiye özellikle, bu hatta deniz taşımacılığına önem verilmesi gerekir. Arada Kıbrıs'ın da bu kapsamda düşünülmesi oldukça önemlidir çünkü biliyorsunuz, Kızıldeniz'de bir olay yaşandı; Evergreen gemisinin tam Kanal'ın içerisinde oturmuş olması bölgede ne kadar risk taşıdığını da apaçık bir şekilde gösteriyor. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de başat rol oynayabilecek bir ülke olduğu da buradan ortaya çıkıyor.

Bu konuda Ulaştırma Bakanlığına düşen görevler var ancak Ulaştırma Bakanlığı bunları yaparken de tabii, özellikle çevreyi düşünen bir yöntemle -bizim Komisyonumuz bağlamında söylüyorum- çalışması buradaki bazı verilerin de takdire şayan olduğunu da belirterek sözümü sonlandırmak istiyorum, Akdeniz'e dikkat çekiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Doğru, teşekkür ederiz.

Akdeniz, mavi vatan bizim.

Sağ olun.

Evet, siz kısa ve öz bir şekilde cevaplandırırsanız, on dakika içinde tamamlayalım inşallah.

Bazı hususlar var tabii, sizin konunuz değil, diğer birimlerin; onları yazılı olarak gönderirsiniz. Bilhassa, Sayın Behiç Bey'in söylediği kara yollarıyla alakalı yatırımlar, bir de limanlar var biliyorsunuz.

MURAT BAKAN (İzmir) – Sayın Bakanım, ben elektrikli trenleri sormayı unuttum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Elektrikli trenler...

ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKAN YARDIMCISI ÖMER FATİH SAYAN – Sayın Bakanım, değerli Komisyon üyeleri; çok hızlıca, sunumu tamamlarken hem kısa bir değerlendirme ve sorulara da cevap vermek istiyorum.

İklim değişikliği konusu esasında sadece çevre konusu olarak değerlendirilirken son zamanlarda bu küresel sorunun ülkeler tarafından hem ekonomik hem siyasi enstrüman olarak kullanılması da muhtemel. Biz Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olarak bütün yaptığımız projelerde, bölünmüş yollarda, tünellerde, yollarda, köprülerde özellikle büyükşehirlerde -işte, İstanbul özelinde bakacak olursak

gerek üçüncü köprü gerek Avrasya Tüneli gerek Marmaray- kent içlerinde yoğunluğu azaltmak, toplu taşımacılığı artırmak, lojistik merkezleriyle gerek yük taşımacılığında gerek de sanayicimizin ürünlerini ağırlıklı olarak demir yoluyla taşımak üzere -biraz önce söyledim- 11 tane tamamlandı, 11 tanesi de proje aşamasında yapılıyor. Bunları yaparak biz, sera gazı emisyonlarını -Sayın Bakanımın sormuş olduğu sorularda- sadece bölünmüş yollarda 3 milyon 867 bin ton azalttık. Bunu nasıl yapıyoruz? Gene diğer vekilimizin sorusu, kara yollarında 500’den fazla sayım istasyonu, bu sayım istasyonlarında trafik hacimleri tespit ediliyor, taşıt kilometre değerleri hesaplanıyor. Bölünmüş yolların yapımıyla da geometrik olarak hem yatay hem düşey bu yolların standardı artıyor ve buna göre bu ölçümler yapılıyor.

Bunun yanı sıra, bizim, Karayolları Genel Müdürlüğünde arazide dolaşan, sadece ölçümlemeyi yapan araçlarımız var. Taşıtlar, otomobil, otobüs, treyler sınıfına girebilecek şekilde empirik modeller de kullanılarak bu sarfiyatlar ve enerji, sera gazı salınımlarının ne kadar azaldığı ortaya çıkmış oluyor.

Sürdürülebilir ulaştırma konusunda, kara yollarıyla ilgili ulaşım ana planı içerisinde kentsel lojistik planlarıyla dağıtım mekanizmaları oluşturulması hedefleniyor. Ankara-İstanbul için -bildiğiniz gibi- bir yüksek hızlı demir yolu projemiz daha var. Bu projenin netleşmesinden sonra ihale aşamasına geçilecek. Proje tamamlandığı anda İstanbul-Ankara bir buçuk saat olacak. Alternatif güzergâhlar arasında Sayın Başkanımızın da söylemiş olduğu güzergâh da bulunmakta ama nihai güzergâh henüz belirlenmemiş durumda, o güzergâh belirlendikten sonra da ihale aşamasına gelecek.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Güzergâhların belirlenmesinde bir buçuk saati nasıl hesaplıyorsunuz?

ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKAN YARDIMCISI ÖMER FATİH SAYAN – Kilometre olarak, şöyle, alternatiflerin arasında ortalama süre bir buçuk saate geliyor yoksa... Alternatifler bunların yapım maliyeti, çevresel değerlendirme gibi birçok hususa değiniliyor. Bunlardan en makul olanını seçerek o güzergâhtan devam edilmesi planlanıyor.

Bisikletle ilgili özellikle, bizim akıllı ulaşım sistemleri çerçevesinde 2020-2023 Eylem Planı’nı belirledik, orada akıllı otopark uygulamaları, elektrikli şarj istasyonları kurulmasıyla ilgili nasıl hareket edileceği; toplu taşıma filolarında, hizmet araçlarında elektrikli araçların kullanılması ve toplu taşımanın teşviki, yakıt tüketimi emisyonunun azaltılması, bisiklet kullanımının bisiklet yollarıyla birlikte yaygınlaşması ve yayalaştırma projelerinin nasıl yapılacağı akıllı ulaşım sistemleriyle ilgili yayınlanmış olduğumuz taslak da bulunmakta.

Sayın Bakanım, son olarak, biz, Bakanlık olarak iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında önemli politika projeleri uyguluyoruz. Tabii ki atacağımız birçok adım daha bulunmakta ve bu adımları atarken gelişmekte olan bir ülke olduğumuz bilinciyle ülkemizim küresel iklim değişikliğindeki tarihi sorumluluğunu da dikkate alarak devam edeceğiz.

Ben hepinizi saygıyla selamlıyorum. Diğer sorulara da yazılı olarak sizlere cevap vereceğiz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Bugün, herkese, bütün Komisyon üyelerimize, sunum yapanlara ve diğer arkadaşların tamamına, ekibe gönülden teşekkür ediyorum, hayırlı akşamlar diliyorum efendim.

Kapanma Saati: 18.47